

Bevaringsværdier Albertslund Centrum Albertslund Kommune 2021

Denne rapport er udarbejdet på baggrund af en registrering af Albertslund Centrum i Albertslund gennemført april-maj 2021.

Registreringen er foretaget for Albertslund Kommune af Center for Byggningsbevaring /WSP v. arkitekter MAA Anne Lindegaard og Dorthe Bendtsen.

Center for Byggningsbevaring / WSP | Raadvad 40, 2800 Kgs. Lyngby
45 96 99 90 | info@byggningsbevaring.dk | www.byggningsbevaring.dk

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	2
Indledning.....	4
Det er sund fornuft at bevare	4
Hvad er bevaringsværdier	5
Har Albertslund Centrum bevaringsværdier?	6
Kommuneplanen	7
Forudsætninger for registreringen	9
Baggrundsviden og kilder	10
Anvendt litteratur udgivet af kommunen.....	10
Øvrig anvendt litteratur om Albertslund Centrum	11
Bebygget struktur.....	11
Enkelbygninger	11
Arkitektonisk værdi	12
Kulturhistorisk værdi	12
Miljømæssig værdi	12
Originalitet	12
Det omfatter registreringen og rapporten ikke.....	12
Det indvendige af bygningerne.....	12
Tilstand.....	12
Økonomi	13
Potentiale.....	13
Fremtidige udviklingsprojekter.....	13
Bebygget struktur	14
1. Kort over bebygget struktur.....	14
2. Topografisk undersøgelse	16
Forsænkning.....	17
3. Historisk analyse	20
Byudvikling i 1960'erne	20
En visionær kommune, der valgte kvalitet.....	21
Lavt byggeri blev valgt.....	23
Moderne trafikseparering.....	23
1960'ernes idealer for arkitekturen.....	24
Albertslund Centrums udvikling i etaper	25

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse	37
Det samlede område.....	37
Albertslund Centrum – delområde 1.....	61
Bygningerne i Albertslund Centrum	88
5. Samlet vurdering og konklusion	122
6. Sårbarhed.....	125
Albertslund Centrum som helhed	125
De enkelte bygninger.....	125
7. anbefalinger	126

Indledning

Center for Bygningsbevaring er af kommunen blevet bedt om at beskrive bevaringsværdierne i Albertslund Centrum, såvel bygningerne som området som helhed, og resultatet fremgår af nærværende rapport; den er primært et arbejdsredskab til kommunens fagfolk, men vi har forsøgt at formidle resultaterne så alment forståeligt som muligt. Registreringens forudsætninger og tilgang er nærmere forklaret fra s. 9.

Det er sund fornuft at bevare

Den bygningskulturelle arv består af synlige vidnesbyrd om den fortid, et sted og dets mennesker er rundet af, og bygningskulturen er dermed et vigtigt element i at skabe en identitet – uanset om det gælder for en nation, et lokalområde, en bebyggelse eller for et individ. Ikke kun de eksisterende bygninger i sig selv, men også mødet mellem gamle og nye bygninger, bliver ofte oplevet positivt, fordi det skaber en forbindelse i tid og rum.

En række undersøgelser peger på, at kulturarv og bevaringsværdige bygninger og miljøer har en positiv effekt i forhold til erhverv, turisme og huspriser, f.eks. Realdanias *Kulturarv - en værdifuld ressource for kommunernes udvikling*:

[https://realdania.dk/publikationer/faglige-publikationer/kulturarv-en-](https://realdania.dk/publikationer/faglige-publikationer/kulturarv-en-v%C3%A6rdifuld-ressource)

[v%C3%A6rdifuld-ressource](https://realdania.dk/publikationer/faglige-publikationer/kulturarv-en-v%C3%A6rdifuld-ressource). Det gælder både målt på husenes direkte værdi i form af højere ejendomspriser og den afledte værdi i form af øgede indtægter fra turisme, fordi kulturarv og bevaringsværdige byer og bygninger tiltrækker turister, både danske og udenlandske.

Bygningsarven spiller også en stor rolle i forhold til mange virksomheders og borgeres valg af lokalitet for deres bygning og bolig. Nogle virksomheder ser det som en ekstra gevinst, at stedet i sig selv tilfører virksomheden identitet og brandingværdi. Det kan f.eks. ske, når man indretter sig i eksisterende bygninger med deres autentiske atmosfære og en fortællerværdi, der kun kan skabes over tid med bygningsdele og materialer, der har fået patina, slid, spor og tilpasninger efter de mennesker og aktiviteter, der har hørt til bygningen i mange år – den dybde kan ikke skabes med ét slag i et nybyggeri, og derfor tilfører den brugerne og omgivelserne noget ekstra. Er bygninger og bebyggelse en del af den nyere tids kulturarv, hvor mange nulevende kan huske, dengang det blev opført, kan der også opstå en fornyet interesse for stedet som 'retro', hvor former, materialer og farver dyrkes som et positivt minde om en nær fortid.

Det er endvidere vigtigt at tænke på brugsværdi for en bygning i forbindelse med bæredygtighed, for den mest bæredygtige tilgang i byggeriet er at bruge de bygninger, der allerede er opført, så klimaet ikke belastes yderligere af nedbrydning, bortskaffelse af byggematerialer, produktion og transport af nye materialer og selve byggeprocessen for et nyt hus. Som regel kan det også totaløkonomisk betale sig at bevare og evt. bygge om end at rive ned og bygge nyt. Det har Rambøll i regi af Renovering på Dagsordenen i 2020 undersøgt og beskrevet i rapporten *Analyse af CO₂-udledning og totaløkonomi i renovering og nybyg*: [analyse af CO₂-udledning og totaløkonomi i renovering og nybyg \(renoveringpaadagsordenen.dk\)](#)

Tilsvarende har forskere på Statens Byggeforskningsinstitut på Aalborg Universitet foretaget livscyklusanalyser, der konkluderer, at det er miljømæssigt fordelagtigt at renovere, fordi genanvendelsen af konstruktioner og bygningsmaterialer giver mindre miljøbelastning og kan være lige så energieffektivt som nybyggeri. (Freja Nygaard Rasmussen og Harpa Birgisdóttir: *Livscyklusvurdering af større bygningsrenoveringer*, 2015 - <https://sbi.dk/Assets/Livscyklusvurdering-af-stoerre-bygningsrenoveringer/sbi-2015-29-1.pdf>)

At bevare er således i de fleste tilfælde sund fornuft. Der er derfor flere gode grunde til at passe på det eksisterende byggeri og på baggrund af en såkaldt værdisætning (udpegning af bevaringsværdier) beslutte, hvad der skal bevares, hvad der kan ændres, og hvad der evt. kan fjernes.

Hvad er bevaringsværdier

Værdier er noget, vi tillægger en bygning eller en genstand. De ændrer sig over tid, og de kan være forskellige fra person til person. Alle dele af en bygning *kan* have værdi – men de har ikke nødvendigvis den *samme* værdi. Bevaringsværdier er særlige karaktertræk ved en bygning eller en bebyggelse, som har nogle kvaliteter (værdier), vi gerne vil bevare og bygge videre på. Det kan være gængse træk som ses i et stort antal almindelige bygninger eller unikke træk i et særligt arkitektonisk mesterværk. Bevaringsværdierne kan være knyttet til noget letgenkendeligt eller til små detaljer, som ikke umiddelbart springer i øjnene. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på, at bevaringsværdierne også kan hvile på anonyme eller 'skæve' ting og ikke kun på det iøjnefaldende, tydelige eller spektakulære.

De vigtigste bevaringsværdier kaldes de *bærende bevaringsværdier*. Registrering og vurdering af bevaringsværdierne danner baggrund for at beslutte, *hvad* man vil bevare, og *hvordan* man vil bevare det og dermed også, hvad der kan ændres, og hvad der kan fjernes – det er således ikke omfattet af denne rapport at angive konkret, hvordan det skal eller kan gøres. En bevaringsregistrering siger ikke noget om, hvorvidt bygningerne kan ændres eller ej, men selv om en bygning har store bevaringsværdier, betyder det ikke nødvendigvis, at den ikke kan ændres, det er blot et spørgsmål om, *hvordan* den ændres og ud fra hvilke forudsætninger. Resultatet bliver som regel bedst og mest interessant, hvis man bygger om og til med udgangspunkt i og respekt for bevaringsværdierne for den enkelte bygning og den helhed, den indgår i, så man bygger videre på den særlige stemning, der findes på det konkrete sted.

Bevaringsværdierne handler om de særlige kvaliteter og karaktertræk, en bygning har, og de fleste bygninger har nogle værdier, man både kan passe på og bruge som inspiration til at arbejde videre med, måske til formgivning af nyt byggeri. Der kan ofte bygges om og bygges nyt, hvis det nye opleves som en autentisk tilføjelse af det oprindelige – ikke som en kopi, men med inspiration i den oprindelige bebyggelses karakteristiske træk og oprindelige idé. Her kan man evt. anvende et andet autenticitetsbegreb, der lægger vægt på en mere oplevelsesbåren autenticitet, der kan betegnes *amplificeret autenticitet* – her søger man med ændringerne at styrke *oplevelsen* af det oprindelige byggeri (læs f.eks. om begrebet i Sidse Martens Gudmand-

Høyer: *Værdibaseret udvikling af Danmarks almene boliger*. Arkitektskolen Aarhus, 2018 -

https://adk.elsevierpure.com/ws/portalfiles/portal/62494249/FINAL_Værdibaseret_udvikling_af_Danmarks_almene_boliger_SMGH_ph.d._afhandling.pdf

Har Albertslund Centrum bevaringsværdier?

Albertslund Centrum, der i begyndelsen blev kaldt for Albertslund Bycenter, blev sammen med en række boligbebyggelser opført på bar mark fra starten af 1960'erne og frem. Her var god plads, og beliggenheden var praktisk i nærheden af gode trafikforbindelser med jernbane og vejnet. Selv om Albertslund Centrum har mere end 50 år på bagen, vil de fleste nok stadig opfatte byggeriet som forholdsvis nyt og tæt på vores egen tid og dermed svært at tænke på som kulturarv med bevaringsværdier – det er lettere at forholde sig til ældre bygninger som landsbyernes kirker eller Vridsløselille Fængsel, der har markant arkitektur og historie – men tilsvarende markant er Albertslund Centrum, der på samme måde som bygninger, der er ældre, repræsenterer en del af vores fælles historie og er eksempel på de idealer, der tegnede samfundet dengang.

Dette gælder både de overordnede byplanmæssige træk og de enkelte bygninger, og 1960'ernes modulbyggerier af beton bliver i højere og højere grad anset for at have bevaringsværdier. De har historiske værdier, fordi de fortæller om måden at bygge på dengang og de idealer, der blev grundlagt i tiden efter Anden Verdenskrig, og som gennem 1960'erne og frem blev til det velfærdssamfund, vi nyder godt af i dag. Herudover fortæller de om tidens arkitektoniske tendenser, som i 1960'erne i høj grad var stor skala, modulbyggeri, rette linjer og beton. Modulbyggeriet, som mange i dag synes er kedeligt, var revolutionerende dengang og var blandt andet med til at løse efterkrigstidens boligmangel, fordi boligbyggerier kunne opføres hurtigere og mere rationelt i form af elementbyggeri.

Men disse træk, der fortæller om samfundet i 1960'erne, er i dag ofte de samme træk, som mange kritiserer – den store, umenneskelige skala, modulernes ensartethed og den triste beton. Men her kan Albertslund Centrum bidrage med et nyt syn på periodens byggeri: Skalaen er faktisk menneskelig med forholdsvis lave bygninger (maksimum fire etager, hvor de øverste etager endda er trukket lidt tilbage), gader og pladser er veldefinerede af de omkringliggende bygninger og ikke for brede eller store, modulerne er taktfaste, men faktisk slet ikke ensartede. Og betonen er ikke trist, for den er bearbejdet og har aftryk efter forskallingsbrædderne, der gør overfladerne levende, samtidig med at betonfacaderne i kraft af deres forskellige moduler og kontrasterende detaljer og former er ganske varierede.

Helt fra starten har Albertslund Kommune, der dengang hed Herstedernes Kommune (kaldes Albertslund Kommune i denne rapport uafhængigt af tidspunktet), insisteret på at opføre et byggeri af høj kvalitet – og det ses den dag i dag på bebyggelsesplanen, på bygningerne og på byrummene, der ovenikøbet har kunstneriske udsmykninger til at understrege, at barren har været sat højt helt fra begyndelsen. Albertslund Centrum og de omkringliggende boligbebyggelser blev tegnet af nogle af samtidens førende tegnestuer og arkitekter, både hvad angår planlægning, bygning-

ger og landskab, lige som også kunstnerne har været blandt de førende. Der er således ofret tid, penge og kræfter på at skabe bygninger og områder med en langtidsholdbar og høj kvalitet. Både Albertslund Centrum og boligområderne er positivt beskrevet i samtidens (fag)litteratur – f.eks. skriver fagtidsskriftet *Arkitekten* i 1963, hvor centret ikke er færdigopført endnu: ”Fuldt udbygget vil anlægget blive det første danske bycenter, skabt fra grunden, uden et gammelt byanlægs hæmning og inspiration. Albertslund bycenter har mange forbilleder, men det har gode muligheder for selv at blive et forbillede – et eksempel til efterfølgelse for de nye bydannelser, der bliver en følge af landets urbanisering.” (*Arkitekten* 1963, s. 152)

Og omtrent et årti senere, da hele anlægget er færdigt, er der en omtale i *Arkitektur* i 1975:

”[...] tale om et bycenter, som i sin organisation, i form og indhold er enestående. Det er en ny arkitektur, menneskelig i målestok, uhøjtidelig, uden monumentalitet, men dog med en klar identitet.” (*Arkitektur* 1975, s. 171)

I vore dage er der opstået fornyet interesse for perioden og dens byggerier og byplaner. Eksempelvis er Albertslund Syd, Galgebakken og Hyldebjergbetegnet som bevaringsværdige boligbebyggelser i rapporten *Rammer for udvikling. Almene boligbebyggelsers bevaringsværdier*. <https://lbf.dk/om-lbf/publikationer/2017-rammer-for-udvikling/>

Vurderingen af bevaringsværdierne baserer sig på den lokale sammenhæng, og eftersom Albertslund i høj grad er en by udsprunget af efterkrigstiden og med mange bygninger og anlæg fra 1960'erne, er Albertslund Centrum med bygninger fra netop denne periode et vigtigt eksempel på arkitektur fra den periode, hvor det moderne Albertslund blev skabt.

Kommuneplanen

Albertslund Kommune har i dag fokus på potentialet ved 1960'ernes kulturarv og skriver i kommuneplanen på s. 27

(https://dokument.plandata.dk/11_9418289_1539335979860.pdf):

”Albertslund er et skoleeksempel på den planlagte by, bygget over en kort periode fra 1960'erne til 1980'erne. Byens kulturarv findes i den planlagte by omkring stationen med det separerede trafiksystem, de tæt-lave boliger og funktionelle industriområder.”

”Velfærdsbyen Albertslund

Byen er anlagt med parker, beplantning og synlige regnvandsanlæg, der også er en del af den kulturelle arv, og mange af byens huse vidner om perioden, hvor byggeriet blev industrialiseret. Kommuneplanen udpeger nyere byområder og hele bebyggelser af særlig høj kvalitet, der vidner om Albertslunds ekspansive byplanhistorie. Det gælder for eksempel Hersted Industripark, Albertslund Syd, Hyldebjergbetegnet og Galgebakken.”

”Nyere bygninger af høj arkitektonisk kvalitet som for eksempel Musikteatret, Albertslund Hovedbibliotek og Danmarks Internationale Kollegium udpeges, selvom de ikke kan fredes. Der stilles krav om, at god energiøkonomi skal gå hånd i hånd med høj arkitektonisk kvalitet i nybyggeri og omdannelsesprojekter.”

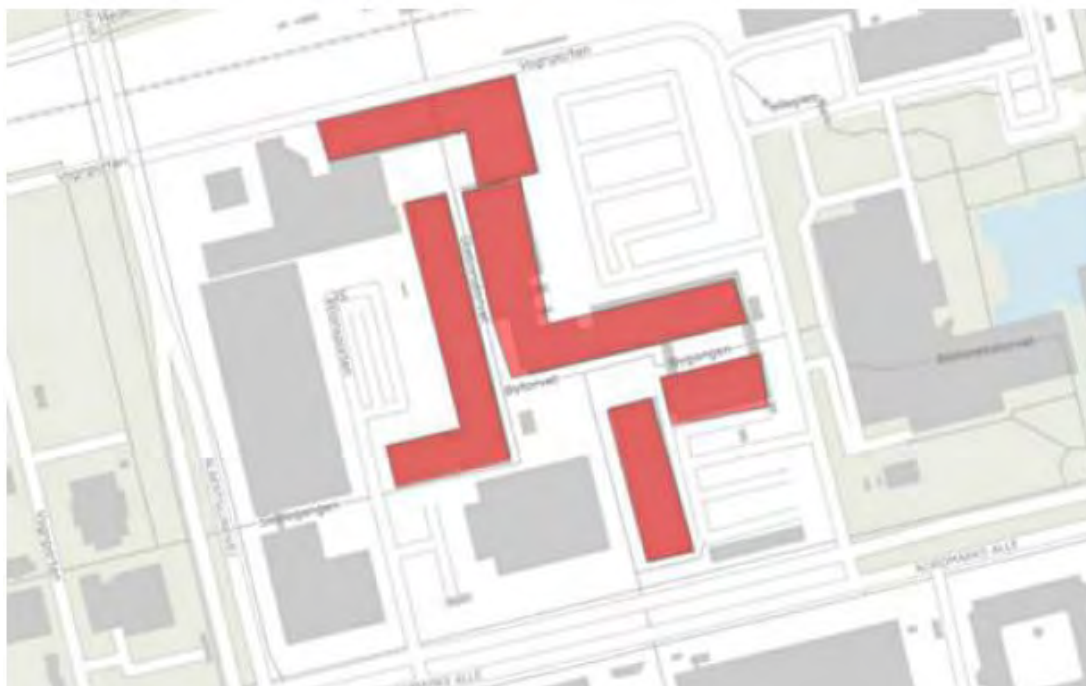
På et kort over udpeget kulturarv på s. 28 er Albertslund Centrum ikke udpeget som bevaringsværdig, men et generelt mål for kommunen beskrives på s. 15, og her kan man håbe, at Albertslund Centrum vil blive omfattet: ”Vi vil bruge byens kulturarv aktivt i byens udvikling”.

Forudsætninger for registreringen

For Albertslund Kommune har Center for Bygningsbevaring i Raadvad i løbet af april og maj 2021 udarbejdet de registreringer, der ligger til grund for denne rapport. I en såkaldt bebygget struktur beskrives Albertslund Centrums bebyggelse som en helhed, og dernæst beskrives de omfattede enkeltbygninger – det hele afsluttes af opsummeringer af de bærende bevaringsværdier, sårbarheder og anbefalinger.

Kort/luftfoto udleveret fra Albertslund Kommune – den røde markering viser det område, den bebyggede struktur dækker.

Kort udleveret fra Albertslund Kommune – det er kun bygningerne markeret med rødt, der er omfattet af registreringen af enkeltbygninger.

Baggrundsviden og kilder

Som baggrund for registreringen ligger især arbejde i felten, mens kulturhistorisk viden er fundet i almindeligt tilgængelig litteratur; opgaven har således ikke omfattet yderligere kilde- og arkivstudier udover et kig i kommunens byggesagsarkiv via www.weblager.dk og historiske fotos venligt tilsendt fra Lokalhistorisk Samling Albertslund. Anvendte fotos (udover historiske fotos) er taget af Center for Bygningsbevaring. Til Bebygget struktur er grundkort downloadet fra www.kortforsyningen.dk og <https://sdfekort.dk/>.

Anvendt litteratur udgivet af kommunen

Albertslund Kommune udsendte i en årrække publikationer, der fortalte om den netop afsluttede kommunalbestyrelsesperiode med en status over kommunens udvikling og væsentligste begivenheder – en enkelt af de her anvendte publikationer spænder over tre perioder:

Kommunalbestyrelsen i Herstederne: *Albertslund 1966-70*, Herstedernes Kommune, 1970.

Holst, N. og Lemmich, J. (red.): *Albertslund 1970-74*, Albertslund kommune 1974.

Lemmich, Jørn og Tvarnø, Pia Gro (red.): *Albertslund 1974-1985*, Alberslund Kommune 1986.

Herudover har kommunen udgivet andre publikationer:

Herstedernes kommune: *Velkommen til Albertslund, Herstedernes Kommune*, Mostrups Forlag, 1965.

Herstedernes Kommune, Byplanafdelingen: *Herstederne, Albertslund, Harrestrup, Herstedvester, Herstedøster, Risby, Vridsløselille*, Herstedernes Kommune 1966.

Øvrig anvendt litteratur om Albertslund Centrum

Baadsgaard, Else: *Albertslund – Før og nu*, Albertslund Kommune 1980.

Redaktionen: "Albertslund bycenter" i: *Arkitektur*, 1969, s. 22-23.

Redaktionen: "Albertslund Centrum" m.v. i: *Arkitektur*, 1975, s. 169-185.

Skriver: "Albertslund bycenter" i: *Arkitekten*, 1963, s. 150-155.

Sonne, Harding og Nielsen, Elisabeth: *Bykendskab – Grundbog*, Pædagogisk Central, Albertslund Kommune, 1990.

Bebygget struktur

En bebygget struktur behandler et område, dvs. helheden i bebyggelsen frem for den enkelte bygning. Bygninger, der måske ikke som enkeltbygning har høj bevaringsværdi, kan sagtens være vigtige som en del af det samlede anlæg, hvor også udearealer, beplantning, sigtelinjer o.l. indgår i vurderingen.

Med metoden for en bebygget struktur gennemgås følgende emner, som denne rapport er inddelt efter:

1. Kort over bebygget struktur
2. Topografisk undersøgelse
3. Historisk analyse
4. Arkitektoniske iagttagelser og rumlig analyse
5. Samlet vurdering og konklusion
6. Sårbarhed
7. anbefalinger

Især afsnittet *Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse* har vi valgt at gøre forholdsvis omfattende og beskrive i sammenhængende brødtekst og udførlige billedtekster, så vi i højere grad i de følgende afsnit, *Samlet vurdering og konklusion*, *Sårbarhed* og *Anbefalinger*, kan samle op i kort form i punktopstillinger.

Enkeltbygninger

I registreringen foretages en bevaringsvurdering af bygningerne ud fra fire parametre, der beskrives for hvert bygningsafsnit (Albertslund Centrum blev opført i tre etaper, der blev kaldt afsnit):

1. Arkitektonisk værdi
2. Kulturhistorisk værdi
3. Miljømæssig værdi
4. Originalitet

Arkitektonisk værdi

Den arkitektoniske værdi omfatter bygningernes proportioner, facadeskema, materialekarakter og detaljering. Bygningerne i Albertslund Centrum er meget bevidst formgivet og er eksempler på god og gennemarbejdet arkitektur, nogle mere end andre.

Kulturhistorisk værdi

Det lægges primært vægt på de kulturhistoriske værdier, der i dag rent fysisk og synligt kan aflæses på en bygning og i et område. De oprindelige bygninger i Albertslund Centrum har høje kulturhistoriske bevaringsværdier, fordi de generelt er repræsentanter for 1960'erne samfundsmæssige og arkitektoniske idealer og lokalt blev planlagt som det bymæssige centrum for det moderne Albertslund, der blev opført på gården Albertslunds jorder.

Miljømæssig værdi

Den miljømæssige værdi handler om bygningens betydning i forhold til de nære omgivelser. Her er det vigtigt at holde sig for øje, at en enkelt bygning kan have mindre bevaringsværdi i sig selv, men høj værdi som en del af et samlet hele.

Originalitet

Bygninger fremstår aldrig originale og uændrede, siden de blev opført, men de kan være meget *autentiske*, hvis de ser ægte og troværdige ud, selv om der er sket diverse ændringer og tilbygninger. Alle lag (ombygninger, tilbygninger, nybygninger), der er kommet til i tidens løb og er skabt med respekt for det eksisterende, indgår i det autentiske udtryk, og alle lag kan have værdi, hvis de har kvalitet; det kan være kvalitet i kraft af formen, materialerne, kulturhistorien og betydningen for anlægget. I vores registrering lægger vi således større vægt på autenticitet end på originalitet. Der kan således godt være udskiftet vinduer og lavet ændringer, som ikke nødvendigvis giver en lav vurdering, hvis de er udført med respekt for det oprindelige hus. I gennemgangen af bevaringsværdierne for de enkelte bygninger beskrives vurderingen af originalitet og autenticitet sammen med de ovenfor nævnte tre værdier i det omfang, det er relevant.

Det omfatter registreringen og rapporten ikke

Det indvendige af bygningerne

Registreringen omfatter kun bygningers ydre, og de indre forhold har således ikke været en del af arbejdet.

Tilstand

Med en registrering som den her aftalte kan den byggetekniske tilstand ikke vurderes andet end meget overfladisk, da vi ikke kommer indenfor, og da vi ikke kan undersøge bygningsdele og konstruktioner. Derfor lader vi ikke den tilstandsmæssige værdi indgå i vores vurderinger og omtaler den kun, hvis den skønnes at have særlig betydning. I en genanvendelsesproces er det derfor nødvendigt at foretage en selvstændig og grundige gennemgang og vurdering af tilstanden.

Økonomi

Registreringen og rapporten forholder sig ikke til, hvordan økonomien i en evt. bevaring er.

Potentiale

Uanset om en bygning har høje eller lave bevaringsværdier, kan den have potentiale, der gør den værd at bevare. Det kan være rent funktionelt, hvor bygninger og rum er brugbare til den samme eller en ny funktion. Det kan også være som skaber af identitet for både bygning og område, som det er beskrevet ovenfor. Det er derfor en god idé at supplere en værdisætning (vurdering af bevaringsværdier) med *potentiale* som en værdi. Dette aspekt indgår ikke i de gennemførte registreringer, men bør alligevel spille en rolle for en endelig vurdering af, om en bygning skal bevares eller ej – bygninger uden høj bevaringsværdi kan være glimrende og meget anvendelige bygninger, og bygninger med høj bevaringsværdi kan som regel godt bygges om og ændres, så længe bevaringsværdierne respekteres.

Fremtidige udviklingsprojekter

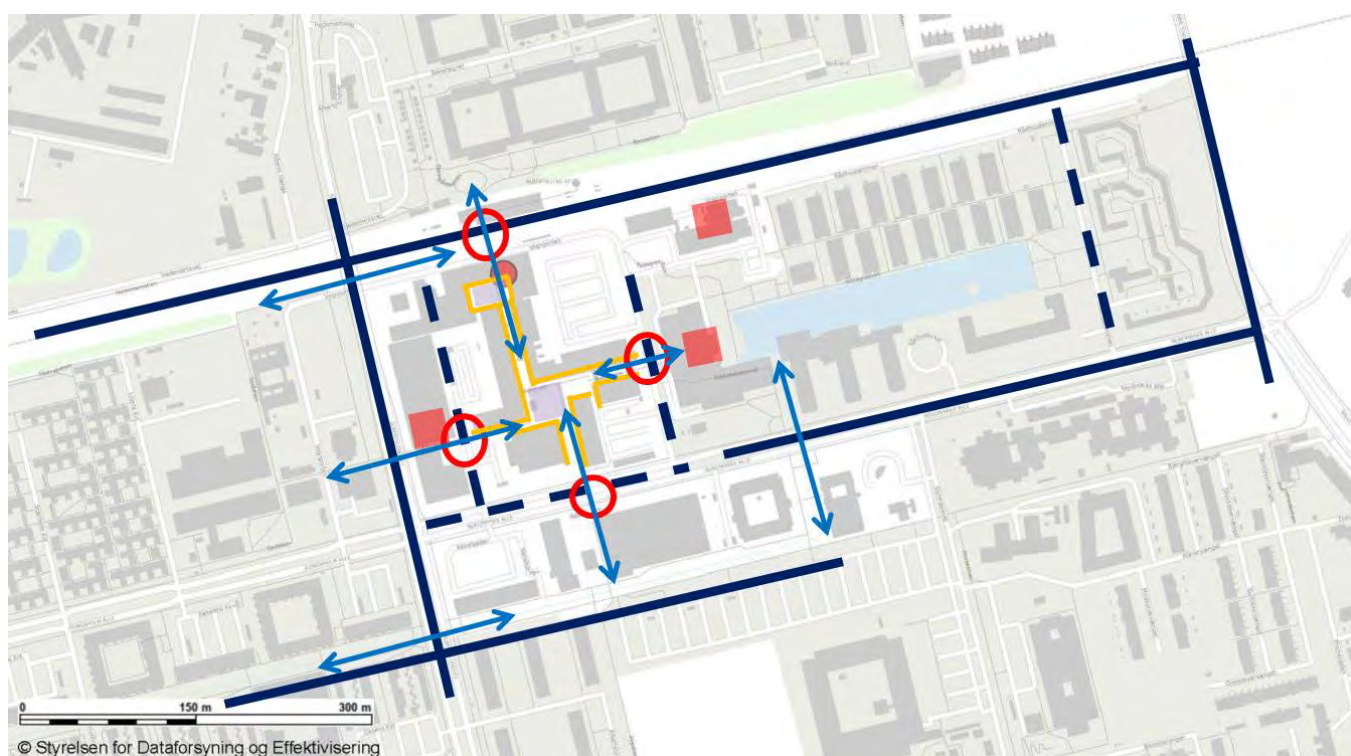
Vi er bekendt med, at der er igangsat udviklingsarbejde for området, men vi har valgt ikke at sætte os ind i det, da vi har ønsket at foretage registreringen som uvildige registratorer i forhold til ejerforhold og ønsker/planer for nye funktioner.

Bebygget struktur

KOMMUNENUMMER 165	KOMMUNE Albertslund	
SAVE-SAG	BETEGNELSE (NAVN PÅ BEBYGGET STRUKTUR) Albertslund Centrum	
1. DOMINERENDE TRÆK X	2. BEBYGGELSESMØNSTER X	3. UDSNIT OG DELE X
REGISTRERINGSDATO April-maj 2021	REGISTRATOR OG FOTOS (HVIS IKKE ANDET ANGIVET) Anne Lindegaard og Dorthe Bendtsen / Center for Bygningsbevaring i Raadvad	

1. Kort over bebygget struktur

FX. TERRÆNFORMER / RUMDEFINERENDE ELEMENTER / KARAKTERGIVENDE FORLØB / OVERGANGE OG GRÆNSER / FIXPUNKTER / KIG OG UDSIGTER / DOMINERENDE BYGNINGER / RUMSKABENDE BEBYGGELSE

- Særligt kig / sigtelinje / fysisk og visuel forbindelse
- Dominerende bygningsværk, fixpunkt
- Rumdannende facaderækker omkring vigtige uderum
- Vigtige pladser
- Vigtige sammenhænge mellem delområder, 'hængsler'

Luftfotoet fra 1975 viser anlægget set fra sydøst. Billedet viser nogle af de karaktertræk, der også i dag udgør de bærende bevaringsværdier for området som helhed, f.eks. den menneskelige skala, variation i bygningernes højder og placering, den retvinklede plan og skorstenene fra varmeværket som fixpunkt. Arkivfoto B2706, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

2. Topografisk undersøgelse

FX. LANDSKABSFORMER / NATURSKABTE LANDSKABSTRÆK / KULTURSKABTE ELEMENTER OG MØNSTRE / BYPROFIL / SILHUET / OVERGANGE MELLEM LANDSKAB OG BEBYGGELSE / GRÆNSE TIL VAND

Albertslund Centrum blev i sin tid opført på gården Albertslunds jorder, der var overvejende fladt terræn, og der er derfor ingen markante terrænforskelle, der har haft betydning for byens struktur. Der er to markante træk i kraft af Rådhusøen og Kanalen, der tjener både som afløb for regnvand og bidrager med rekreativ værdi. Da sø og kanal primært er menneskeskabte og har været en del af planlægningen af Albertslund, er de nærmere beskrevet i afsnit 4. Arkitektonisk iagttagelse.

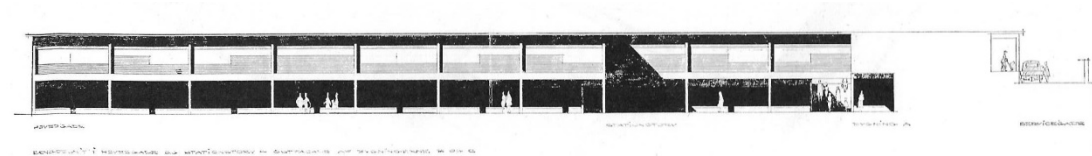
Højt målebordsblad, 1842 til 1899. Kortet må være fra senere end 1859, hvor Vridsløselille Fængsel står færdigt. Albertslund Centrum er markeret med en rød prik på adressen Stationstorvet 1. Gården til venstre er Albertslund, på hvis forholdsvis flade jorder Albertslund Centrum blev opført.

Historisk foto fra ca. 1963. til venstre ses gården Albertslund, på hvis jorder Albertslund Centrum blev opført. I baggrunden ses den høje skorsten til varmeværket, der står færdigt, mens byggeriet af Albertslund Centrum så småt er gået i gang. Det udgravede areal til forsænkning ses tydeligt. Arkivfoto B2536, Lokalthistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

Forsænkning

Er der ingen nævneværdige naturlige terrænforskelle, kan man skabe dem selv. I forbindelse med anlæggelsen af Albertslund Centrum blev der foretaget udgravninger, så bebyggelsen ligger forsænket i forhold til de nære omgivelser. Forsænkningen og de terrænforskelle, der dermed opstår, er med til at give bebyggelsen stor variationsrigdom, hvor man fornemmer forskellige niveauer, der er forbundet med trapper og ramper, og hvor stier og veje krydser hinanden i forskellige niveauer. Forsænkningen har haft et praktisk formål ved flere af de første bygninger, der blev opført til Albertslund Centrum. Hvor bygningerne ind mod torve og pladser fremstår i to etager, er de på bagsiden, der vender væk fra butiksgaderne, i én etage med en kørevej udenfor. På den måde har det været let at køre til og fra med varer o.l. til butikkerne lagerrum på første sal. Dette system med forsænkning og tydelige bagsider betyder, at Albertslund Centrum opfattes som beskyttet fra omverdenen og nærmest omgivet af en 'bymur'. Det gør samtidig Albertslund Centrum meget diskret i forhold til omgivelserne understreget af bygningernes forholdsvis beskedne højder.

Snit nord-syd gennem Stationstorvet. På Stationstorvet og gennem butiksgaden fremstår bygningerne i to etager, mens man til højre på tegningen kan se, at der på den udvendige side er én etage og let adgang for biler til af- og pålæsning af varer til butikkerne serviceetage på 1. sal. Illustration fra Arkitekten 1963 s. 152.

Den nordligste bygning omkring Stationstorvet har en tydelig bagside, der danner ryg – eller 'bymur' – omkring bebyggelsen. Den fremstår kun i én etage, hvor der mod torvet er to – så var det lettere at bringe varer til lagerlokalerne på første sal.

Historisk foto fra 1977. Albertslund Centrum set fra vest mod øst hen over parkeringsplads og busholdeplads (i dag parkeringspladsen ved Kvickly) mod Albertslund Centrums bygninger. I baggrunden ses de to øverste etager af den fire etager høje bygning langs butiksgaden og foran den ses den øverste etage af de vestlige toetages bygninger – så kunne man let levere varer til førstesal uden at forstyrre fodgængerområdet inde i selve centeret. Arkivfoto B2571, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

Sammen med de begrænsede bygningshøjder betyder forsænkningen, at Albertslund Centrum ikke har en markant og synlig byprofil. Det har aldrig været tanken i Albertslund Centrum eller resten af området, idet kommunen helt bevidst valgte at bygge lavt, så det er en del af Albertslund Centrums bevaringsværdier, at bebyggelsen er lav og ligger lavt og dermed ikke er særlig synlig.

Albertslund Centrum set fra perronen på S-togsstationen mod sydvest. Hvis man kender bebyggelsen, kan man godt se den i kraft af den fireetages bygning, men det er primært bagsiden, man ser, og det nyere byggeri i baggrunden med sundhedshuset og Kvickly, der dominerer.

Albertslund Centrum set fra syd fra Kanaltorvet – eller rettere ikke set, for man ser kun tunnelen, der fører ind til Albertslund Centrum, og ikke bygningerne selv. Varmeværkets/forbrændingens to skorstenene ses bag Føtex.

Albertslund Centrum set mod øst fra Albertslundvej på den vestlige jernbanebro. Også herfra er det den fireetages bygning, der ses tydeligst, mens skorstenene står som tydelige fixpunkter. Musikteatret og kirketårnet fra Opstandelseskirken anes også.

Albertslund Centrum set mod vest fra Vallensbæk Torvevej på den østlige jernbanebro. Igen er skorstenene tydelige fixpunkter lige som tårnet ved sundhedshuset i baggrunden, mens Albertslund Centrum ikke er synlig.

3. Historisk analyse

FX. HISTORISK BYPLAN / MATRIKELSTRUKTUREN / UDVIKLINGSHISTORIE / FUNKTIONELT BYMØNSTER / BYRUMS- OG VEJSTRUKTUR / BYGNINGSHISTORIE

Albertslund Centrum blev opført på marker, der hørte til gården Albertslund, der således har givet navn til hele kommunen, der før 1973 hed Herstedernes Kommune. De gamle landsbyer ligger stadig i kommunen, mens det moderne Albertslund i første omgang blev udviklet med opførelsen af Vridsløselille Fængsel i 1859 – det skabte tilflytning af folk, der fik arbejde i forbindelse med fængslet. Albertslund udviklede sig for alvor i årtierne efter Anden Verdenskrig og er primært en ny kommune med et nyt centrum, Albertslund Bycenter, som det hed i begyndelsen, mens det senere ændrede navn til Albertslund Centrum.

Historiske kort fra andel halvdel af 1800-tallet og første halvdel af 1900-tallet viser et stort, ubebygget areal omkring gården Albertslund.

Lavt målebordsblad, 1901 til 1971. Albertslund Centrum med adressen Stationstorvet 1 er markeret med en rød prik.

Byudvikling i 1960'erne

Men den såkaldte Fingerplan fra 1947 blev der skabt rammer for hovedstadsområdets udvikling, hvor væksten skulle ske i fingre, der spredte sig ud fra København, med S-tog i fingrene og grønne områder imellem. Ikke blot Albertslund, men hele Vestegnen kunne tilbyde masser af plads til såvel bolig- som industriområder og gode transportmuligheder med ringveje, hovedveje, jernbane og senere S-tog, der kom til Albertslund i 1963, men var planlagt allerede midt i 1950'erne. Kommunen så muligheden for en kraftig tilgang af borgere, og det skabte grundlaget for at planlægge en helt ny by. Albertslund Kommune oplevede den største befolkningstilvækst

i årene 1964-1974 i takt med, at den nye by blev opført med store boligområder og det nye centrum lige ved stationen.

Det store boligområde Albertslund Syd blev anlagt omkring et centralt, øst-vestgående hovedstrøg langs kanalen og parallelt med jernbanen, og dette hovedstrøg blev forbundet nordpå med S-togsstationen via Albertslund Centrum. Bycenteret blev praktisk placeret lige ved S-togsstationen som kommunens nye centrum, hvor også rådhuset skulle ligge – det blev indviet i 1971. Herudover kom området til at tælle varmeværket (eller varmecentralen, som det også blev kaldt), plejehjemmet ALBO, Danmarks Internationale Kollegium og Albertslundhuset med bibliotek, biograf og koncertsal; i sin oprindelige udgave stod det færdigt i 1974, mens det blev bygget markant om i begyndelsen af 2000-årene ved Henning Larsens Tegnesteue. Disse forskellige funktioner, som helt bevidst fra kommunens side var en blanding af boliger, offentlig administration, kultur og indkøbsmuligheder, blev placeret i tæt sammenhæng med Albertslund Centrums funktion som butiksområde.

Albertslund Centrum udviklede sig sammen med de omgivende områder i 1960-70'erne og fulgte i høj grad tidens strømninger inden for byplanlægning og arkitektur. De nye byer blev typisk planlagt i forskellige zoner for boliger, erhverv, kultur og rekreative områder i modsætning til tidligere, hvor funktionerne var blandet. De blev også i Albertslund adskilt, men kom dog til at ligge ganske tæt, og i de enkelte bygninger var adskillelsen ikke konsekvent, idet den fireetages bygning ved butiksgaden i Albertslund Centrum har butikker nederst og boliger øverst – et træk som også genfindes i Albertshus på Kanaltorvet og i dele af Albertslund Syd. De blandede funktioner er med til at skabe liv døgnet rundt.

Albertslund Centrum blev til dels opført med udenlandsk inspiration, bl.a. fra nogle af de byer, der var blevet stærkt ødelagt under anden verdenskrigs bombardementer som f.eks. Rotterdam, hvor man opførte et nyt bycenter med vægt på intimt formede gaderum, lav bebyggelse og et merkantilt udtryk – en stemning af et gammelt bycenter. I *Arkitekten* 1963, altså før Albertslund Centrums første afsnit var bygget færdigt, roses planlægningen og arkitekturen i Albertslund Centrum på samme måde for at undgå forblæste anlæg og i stedet have skabt bymæssige træk med tæthed, variationer og kontraster mellem snævre gaderum og åbne pladser (*Arkitekten* 1963, s. 151).

En visionær kommune, der valgte kvalitet

Kommunen ønskede at skabe en ny tæt og urban idealby og købte i 1956-57 gården Albertslund, på hvis jorder Albertslund Syd blev opført; Albertslund Centrum kom til at ligge, stort set hvor gården lå. Den stationsnære placering blev valgt frem for et geografisk midtpunkt i kommunen, og Albertslund Centrum blev forbundet med de fleste nye boligområder via et omfattende stisystem og også med bybusser, så det skulle være let at komme til og fra. Planerne for de nye bebyggelser blev til i årene 1958-1962. I 1965 åbnede et postkontor i det nye postdistrikt Albertslund, og navnet var nu blevet officielt for byen, mens det som nævnt først blev kommunens navn i 1973.

For at kunne kontrollere udviklingen af den nye by valgte kommunen at udarbejde en helhedsplan. Dertil oprettede kommunen et særligt planlægningskontor, der blev ledet af arkitekt Knud Svensson sammen med den tekniske forvaltning under ledelse af kommuneingeniør J.C. Høegh. Til såvel boligbebyggelserne som til Albertslund Centrum blev der valgt velrenommerede arkitekter til at tegne både bebyggelsesplanerne og bygningerne. Selveste Peter Bredsdorff, der var hovedkraften bag Fingerplanen, var konsulent for planlægningen af Albertslund Syd. Initiativtager var borgmester Hans Nielsen, der var lydhør for de nye idéer – ellers var det hele måske ikke blevet til noget (*Arkitektur* 1969 s. 3). Borgmester Hans Nielsen hyldede det moderne i sit forord i Herstedernes kommunes udgivelse: *Velkommen til Albertslund, Herstedernes Kommune* fra 1965:

”Rom blev ikke bygget på én dag, og det gør Albertslund heller ikke, men det er kommunalbestyrelsens håb, at alle borgere vil stå sammen om opgaverne, så man hurtigst muligt kan realisere planerne for Albertslund – en moderne by for moderne mennesker.”

De arkitekter, der tegnede bygningerne i Albertslund Centrum, var Erik Herløw og Tormod Olesen (de to første afsnit), Erik Friehling samt Viggo Møller-Jensen og Tyge Arnfred (læs mere om arkitekterne fra s. 88). Naboområdet i Albertslund Syd, der var revolutionerende for sin tid og blev kendt uden for Danmarks grænser, blev tegnet af arkitekterne/tegnestuen Fællestegnestuen med Viggo Møller-Jensen og Tyge Arnfred og Dominias arkitektafdeling. Herudover var tilknyttet landskabsarkitekt, eller havearkitekt som det blev kaldt dengang, Ole Nørgård. I 1984 kom Opstandelseskirken til, tegnet af endnu et eksempel på de gode arkitekter, der blev valgt, arkitektparret Inger og Johannes Exner.

Kommunen havde tænkt på kvalitet helt fra starten, og det er med til at tegne en samfundsmæssig og kommunalpolitisk historie om tidens fokus på de værdier, der ligger til grund for velfærdssamfundet, og på en kommune, der lægger kvalitet til grund for sin byudvikling og tiltrækningskraft på nye borgere. I 1976 fik Albertslund Kommune tildelt Akademisk Arkitektforenings Æresmedalje for at være visionær nok til at åbne for et helt nyt boligideal i Albertslund Syd – et dengang helt uprøvet og eksperimenterende byggeri.

Historiske foto fra opførelsen af Albertslund Centrum, afsnit 1. Her ses borgmester Hans Nielsen foran modulbyggeriet, der er ved at tage form. Arkivfoto B2537, Lokalthistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

Lavt byggeri blev valgt

På et afgørende punkt valgte Albertslund en anden vej end de fleste andre kommuner, der skulle planlægge nye byområder i 1960'erne. I stedet for at bygge i højden (højhuse, høje boligblokke) valgte man i Albertslund at bygge tæt og lavt. Det er det store boligområde Albertslund Syd, der blev opført 1963-68, et godt og dengang banebrydende eksempel på, og ifølge fagpressen (*Arkitektur* 1969, s. 1) blev navnet Albertslund synonym for en bestemt bytype – den tæt-lave modulby af beton. Albertslund Syd var en del af et stort anlagt boligbyggeri initieret af staten med det såkaldte montagecirkulære fra 1960, hvor staten støttede opførelsen af 7.500 industrielt producerede boliger opført af præfabrikerede elementer i modulbyggeri – foruden Albertslund Syd var Høje Gladsaxe, Ballerupplanen og Sydjyllandsplanen omfattet heraf.

Albertslund Syd er mod vest nabo til Albertslund Centrum, hvor tendenserne, selv om det ikke er et boligområde og ikke er opført af elementer, men først og fremmest støbt in situ, også slog igennem med retvinklede bebyggelsesplaner og lavt modulbyggeri. Det lave byggeri er dermed ikke blot et bygningsmæssigt karakteristisk træk, men også en interessant socialhistorisk og politisk fortælling om en kommune, der valgte andre veje, fordi de mente, at det lave byggeri var bedst, især for de børnefamilier, de gerne ville tiltrække som nye borgere. Albertslund Syd var et af de tidligste eksempler på tæt-lav bebyggelse, der skulle blive meget mere udbredt i 1970'erne og 1980'erne.

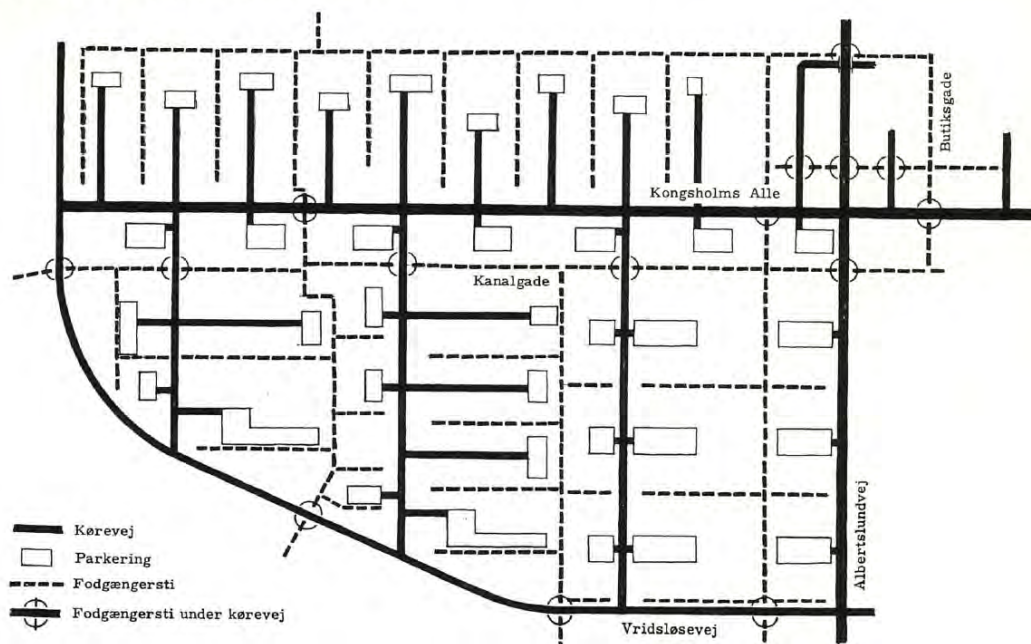
Moderne trafikseparering

Det nye butikscenter blev omgivet af parkeringspladser for at tilgodese den stigende privatbilisme og give gode forhold for indkøb for de nærliggende boligområder. Parkeringspladserne ligger bekvemt tæt på butikkerne. Som noget helt nyt blev den stigende bilisme også årsag til, at der blev indført trafikseparering – dvs. en adskillelse af den bløde trafik med fodgængere og cyklister fra den hårde trafik med biler, motorcykler og knallerter. Det skulle sænke antallet af trafikulykker og gøre det trygt og sikkert for den bløde trafik at færdes i området. Inspirationen til trafiksepareringen kom fra USA og især den i 1929 anlagte by Radburn – man taler således om trafiksystemer efter Radburn-modellen. På det tidspunkt var privatbilismen meget mere udviklet i USA end i Europa, hvor den differentierede trafik først blev udbredt i løbet af 1960'erne, og det var noget helt nyt i Danmark, da det blev planlagt til Albertslund Syd og Albertslund Centrum. Trafiksepareringen var kun mulig, fordi den blev planlagt på samme tid og sammen med bebyggelserne.

Der har siden været delte meninger om, hvorvidt trafikseparering er god eller dårlig, blandt andet skriver Jan Gehl i sin bog *Livet mellem husene* (s. 103), at det med trafiksepareringen er blevet kedeligere både at køre og gå, fordi trafikken er adskilt fra de øvrige byaktiviteter. Uafhængigt af holdning var trafikseparering udtryk for de nyeste tendenser, som Albertslund har været med på helt fra begyndelsen, og de adskilte trafikarer er en del af områdets kulturhistorie. Herudover har det differentierede trafiksystem stor betydning for bebyggelsens arkitektoniske udtryk og oplevelsen af byen – læs mere om det fra s. 38.

TRAFIKPLAN OVER ALBERTSLUND SYD

Diagram over trafiksepareringen i Albertslund Syd – Albertslund Centrum er med i øverste højre hjørne, hvor der lodret står "Butiksgade". Illustration fra: Herstedernes kommune: Velkommen til Albertslund, Herstedernes Kommune, Mostrups Forlag, 1965, s. 31.

1960'ernes idealer for arkitekturen

Efter Anden Verdenskrig og især i løbet af 1950'erne og frem var der stor begejstring over de nye byggematerialer og konstruktionsformer, der var blevet mulige i kraft af større industrialisering og standardisering af byggeriet. De traditionelle byggemåder med mursten og tømmer blev afløst af elementbyggeri opført af præfabrikerede dele eller, som i Albertslund Centrum, modulært byggeri opført af in situ-støbt beton. Facaderne var uafhængige af de bærende konstruktioner og kunne derfor være i lette materialer som glas og forskellige plade- eller træbeklædninger. Inspirationen kom i disse år i høj grad fra USA, men også direkte eller indirekte fra Japan med modulære huse med synlige konstruktioner og tydelig forskel på de konstruktive dele, der er sat sammen af enkeltdele, der ofte krager ud over hinanden, med udfyldende flader imellem. Modulbyggeriet og den gode plads i de nye områder betød, at der som regel uden problemer kunne udvides med tilbygninger eller nye bygninger, når der var behov for det.

Modulerne afspejles i facaderne, der er enkle og taktfaste, og repetitionen af det enkelte modul bliver et markant arkitektonisk motiv. Det enkelte modul kan godt være lodret, men i sammensætningen pointeres de vandrette linjer i facaderne. Ofte er der samtidig skabt en reliefvirkning af lodrette profiler, der giver modspil til det horisontale og en mere levende facade med spil mellem lys og skygge. Trods princippet om gentagelse kan bygningerne godt forskyde sig i forhold til hinanden og skabe afbræk i de modulære facader og variation i bebyggelsen, enten ved forskydning af hele bygninger eller ved f.eks. faste baldakiner eller gangbroer. Ikke kun de enkelte

bygninger, men hele områder blev planlagt, så omgivelserne både var praktisk indrettede og arkitektonisk bidrog til oplevelsen af bygningerne. Gader og pladser var nøje afstemt med bebyggelsen, så området udgjorde en samlet helhed.

Disse træk hører naturligvis til en arkitektonisk vurdering og værdi, men har også kulturhistorisk betydning som et udtryk for samtidens arkitektoniske idealer, der afspejlede det moderne samfund, man identificerede sig med. Det er disse typiske træk fra de modernistiske bygninger og anlæg, som Albertslund Centrum repræsenterer og skal vurderes ud fra, og bebyggelsen er både historisk og arkitektonisk et godt eksempel på 1960'ernes idealer, som netop i Albertslund med fokus på det lave byggeri blev anderledes end i mange andre af de nye byer og bydele omkring hovedstaden.

Albertslund Centrums udvikling i etaper

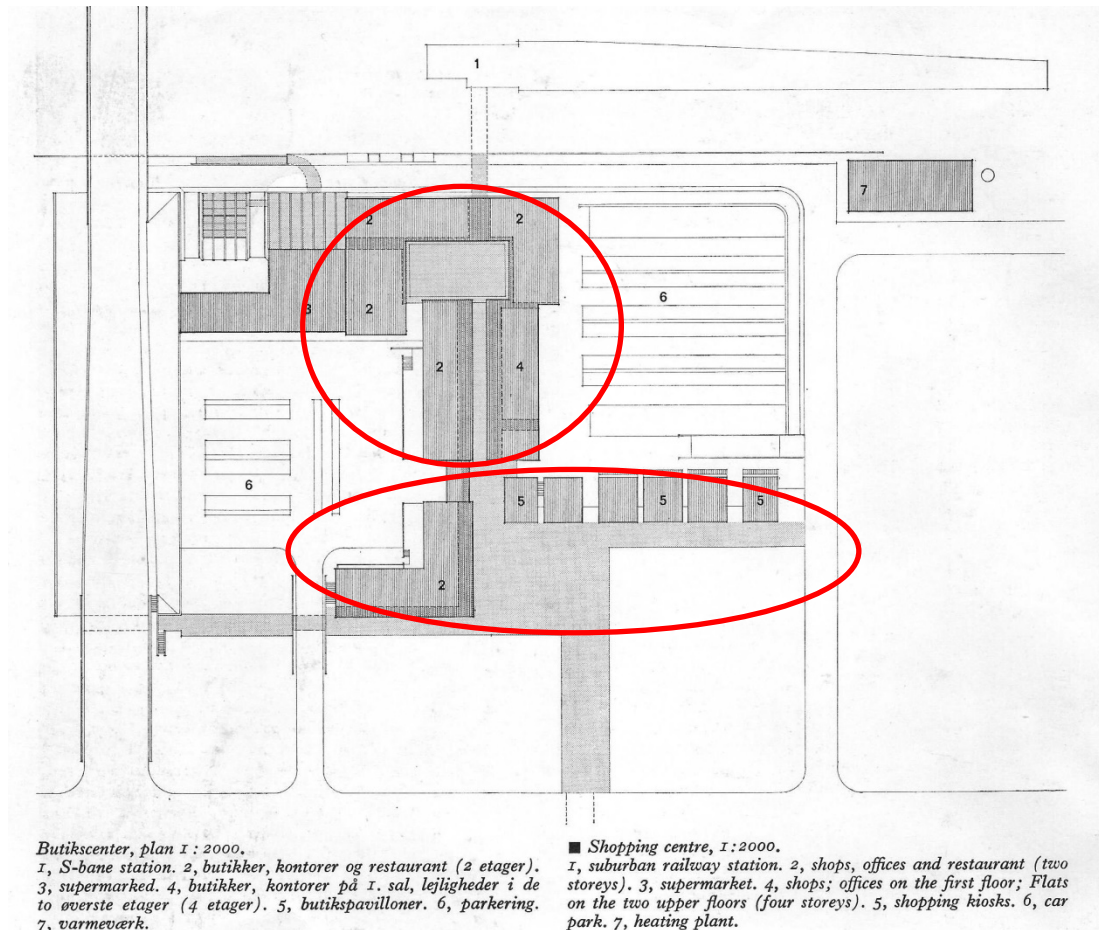

Topografisk kort 1953-76. De første to afsnit af Albertslund Centrum er vist på kortet, hvor Stationstorvet 1 er markeret med en rød prik.

Albertslund Centrum blev opført i tre etaper, eller afsnit som det blev kaldt. Første afsnit blev indviet i 1965, men inden da, med første etape i 1963, stod varmecentralen/varmeværket færdig med samme arkitektoniske udformning og materialevalg, der også kendetegner butikscentret – værketets første etape var da også tegnet af de samme arkitekter, Erik Herløw og Tormod Olesen, som stod bag Albertslund Centrums to første afsnit. Værket blev senere udvidet med anden etape i 1969 og med forbrændingsværket med første etape 1969 og anden etape begyndt 1973.

Det første center – afsnit 1 og 2

Det første afsnit af Albertslund Centrum blev indviet i efteråret 1965. Bygningerne blev tegnet af arkitekterne Erik Herløw og Tormod Olesen med Rambøll & Hanne-mann som rådgivende ingeniører. Andet afsnit tegnet af de samme arkitekter var under opførelse allerede i april 1966.

Situationsplan af Albertslund Centrum. Den øverste røde markering (vores markering) er afsnit 1, den nederste er afsnit 2. Bygningerne markeret med 5 blev opført i én etage som en række pavilloner – de blev senere forhøjet med en etage ovenpå i forbindelse med opførelsen af afsnit 3. Illustration fra Arkitektur 1969, s. 22.

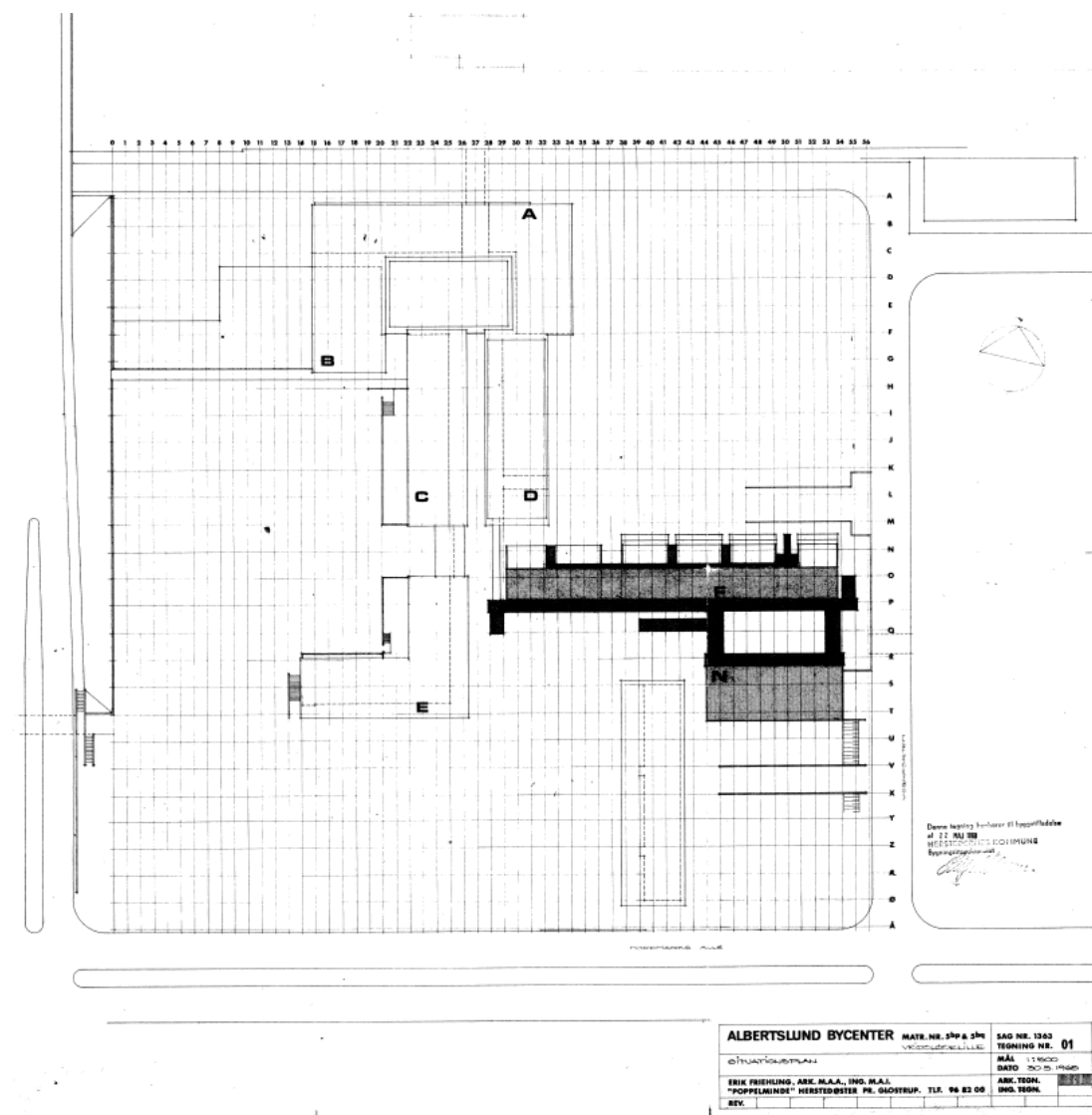

Historisk foto med afsnit 1 og 2 set fra øst. Helt til venstre ses de enetages pavilloner, før de i 1968 får en etage bygget ovenpå. Albertslund Syd ses i baggrunden. Arkivfoto B2565, Lokalthistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

Udvidelsen 1968 – afsnit 3

Det tredje afsnit omfattede to dele, begge dateret på bygningstegningerne med 1968.

Den ene del blev opført med længer på hver side af Bygangen, herunder forhøjelsen af pavillonerne fra afsnit 2. Der blev også etableret et rullende fortovej, der førte op til butikkerne på første sal. Denne del blev tegnet af arkitekt Erik Friehling, der havde arbejdet for kommunen tidligere med Industricentrum Herstedøster fra 1962.

De mørke bygninger er den ene del af afsnit 3. Bygningerne er tegnet af arkitekt Erik Friehling, og den nordlige længe blev opført oven på de enetages pavilloner, som Herløw og Olesen havde opført i afsnit 2. Læg mærke til, at det ikke kun er de enkelte bygninger, men hele området, der er indskrevet i modulsystemet. Tegning fra Albertslund Kommunes byggesagsarkiv, weblager.dk, under adressen Bygangen 1.

Den anden del af afsnit 3 blev opført under adressen Bytorvet 23 som kontorhus til Arbejderbo (som det derfor betegnes her i rapporten uafhængigt af bygningens nuværende funktion). Bygningen blev tegnet af arkitekterne Viggo Møller Jensen og Tyge Arnfred i Fællestegnestuen, der også stod bag Albertslund Syd, og som senere fik til opgave at tegne både Albertslundhuset og Rådhuset.

Læs mere om de enkelte bygninger og arkitekter fra s. 88.

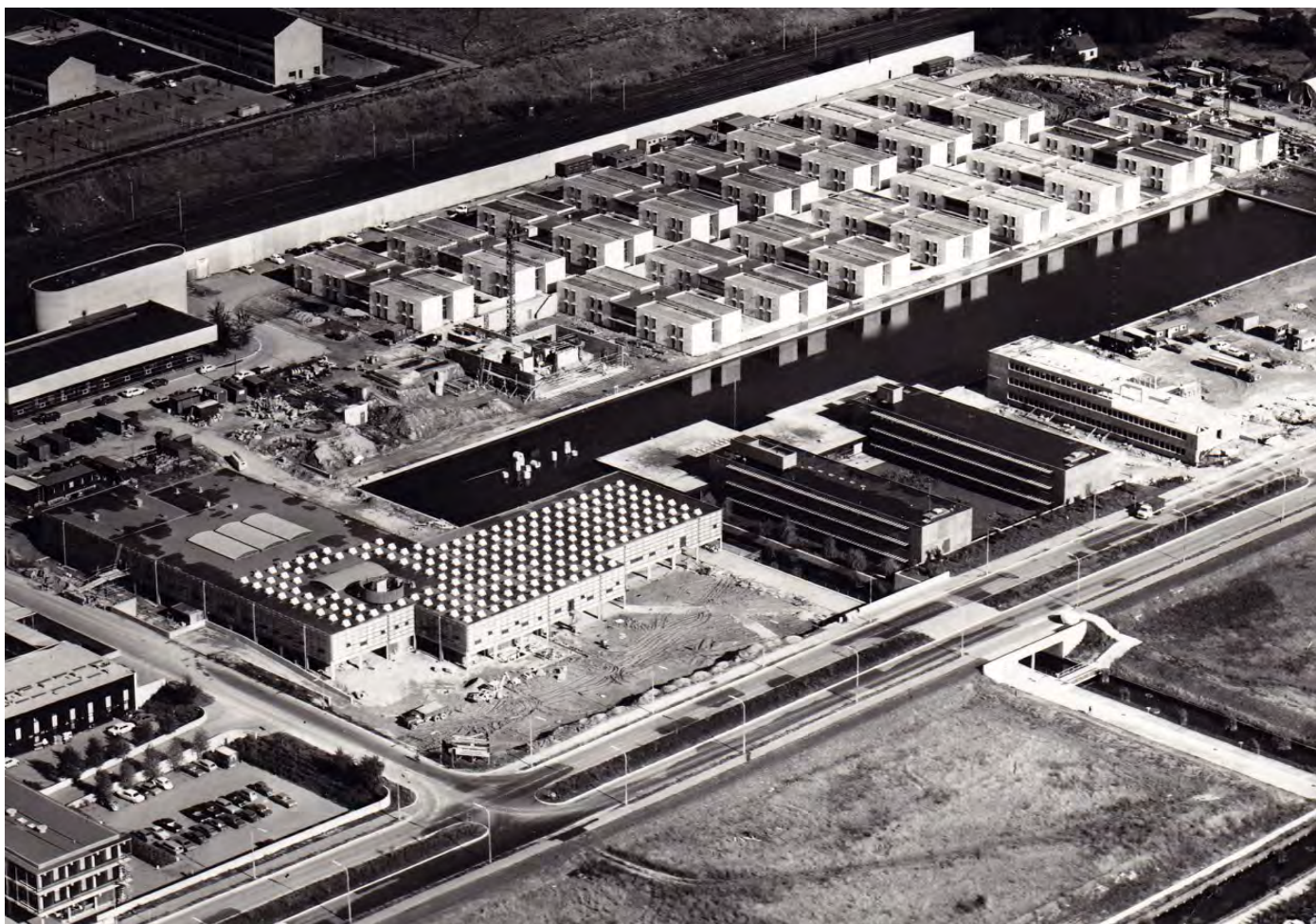
Bygninger i det øvrige nærområde

Herefter kunne kommunalbestyrelsen koncentrere sig om de øvrige dele af centeret, dvs. kultur- og administrationsbygninger, og overlade efterfølgende butiks- og handelsbyggeri til andre bygherrer – som det allerede var sket med Arbejderbos kontorhus. Det stod hurtigt klart, at der ikke var tilstrækkelig plads til det øvrige byggeri, så nye arealer øst for centeret på den anden side af Vognporten blev udlagt til det offentlige byggeri – her kom senere rådhuset og Albertslundhuset til at ligge forbundet med centeret via en tunnel under Vognporten. Her blev også Danmarks Internationale Kollegium (1972-74, tegnet af Dominia) og boliger for ældre (Albo, 1977– senere revet ned) opført i en bevidst blanding af funktioner og forskellige typer borgere for at skabe et levede område. Rådhuset (1970-71) og Albertslundhuset (1972-73) blev tegnet af Fællestegnestuen. De offentlige institutioner skulle opføres enten direkte af kommunen eller af fonde eller selvejende institutioner, som kommunen kontrollerede, så det ville være muligt at skabe en forbindelse mellem de offentlige kontorer og kulturelle institutioner og endda også med sammenhæng til ældreboligerne – det var tanken, at man skulle kunne gå indendørs mellem alle disse funktioner, så rådhusets gangareal kunne fungere som en form for overdækket gágade – der var, i hvert fald i kommunens publikation fra 1986, en overdækket gennemgang fra Albo til rådhuset, hvad der ikke er i dag. Albertslundhuset indeholdt en indendørs plads, som man kaldte agoraen, så der lige som udenfor var et system af gade- og stiforløb vekslende med åbne pladser. Agoraen er senere blev ændret til et indendørsrum og er derfor ikke en del af denne rapports undersøgelse af forbindelsesveje. Fagtidsskriftet *Arkitektur* havde i 1975 en omfattende omtale af Albertslundhuset og skrev bl.a., at det var et ”aktivitetscenter med bibliotek, to biografer, kiosker, en bar og et stort fællesrum, et overdækket torv eller en agora, som man efter det klassiske forbillede har kaldt dette samlingssted for byens borgere.” (*Arkitektur* 1975, s. 169). Hele området er et eksempel på en ’demokratisk’ byplan med mennesker i forskellige aldre og bygninger med forskellige funktioner omkring det fælles kommunale styre på rådhuset.

Vue over Albertslund Centrum. Lidt under midten af billedet ses den grund ved Bytorvet, hvor Helsehuset skal ligge (1). Højere oppe i billedet ses Varme- og forbrændingsværket med de to høje skorstene (2). Ikke langt herfra, mellem regnvandsbassinet (3) og jernbanen skal kollegiet ligge (4). Til højre for regnvandsbassinet ses det areal, på hvilket det nye rådhus bliver bygget (5). På den anden side af Nordmarks allé ligger den grund, hvor der efter planen skal ligge et varehus (6).

Albertslund Centrum er bygget, mens hverken Albertslundhuset, rådhuset, kollegiet eller Albo er opført endnu. Nummer 1 er posthusgrunden, hvor posthuset bliver opført i midten af 1980'erne. Illustration fra publikationen: Kommunalbestyrelsen i Herstederne: Albertslund 1966-70, Herstedernes Kommune, 1970.

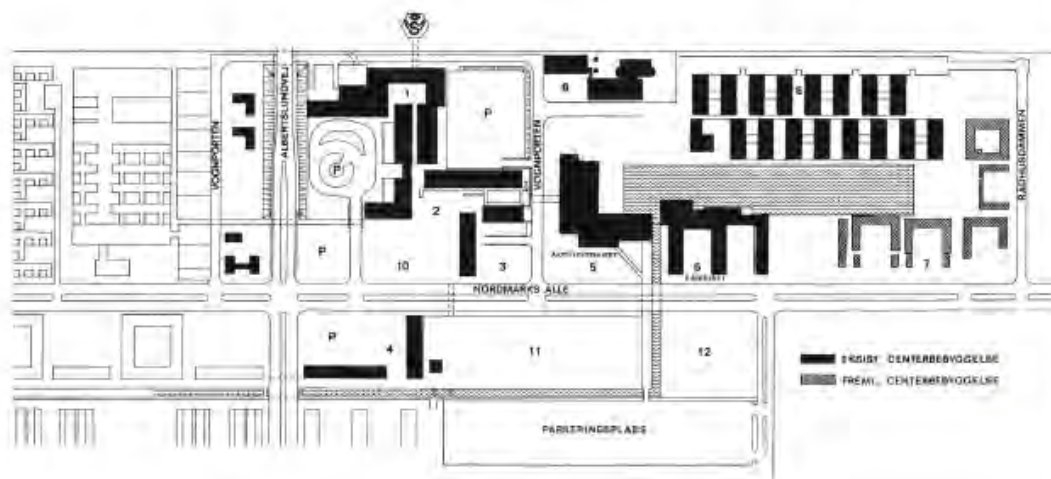

Luftfoto fra 1975, hvor Albertslundhuset (i sin oprindelige skikkelse), rådhuset og kollegiet står færdigt. Arkivfoto B264, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

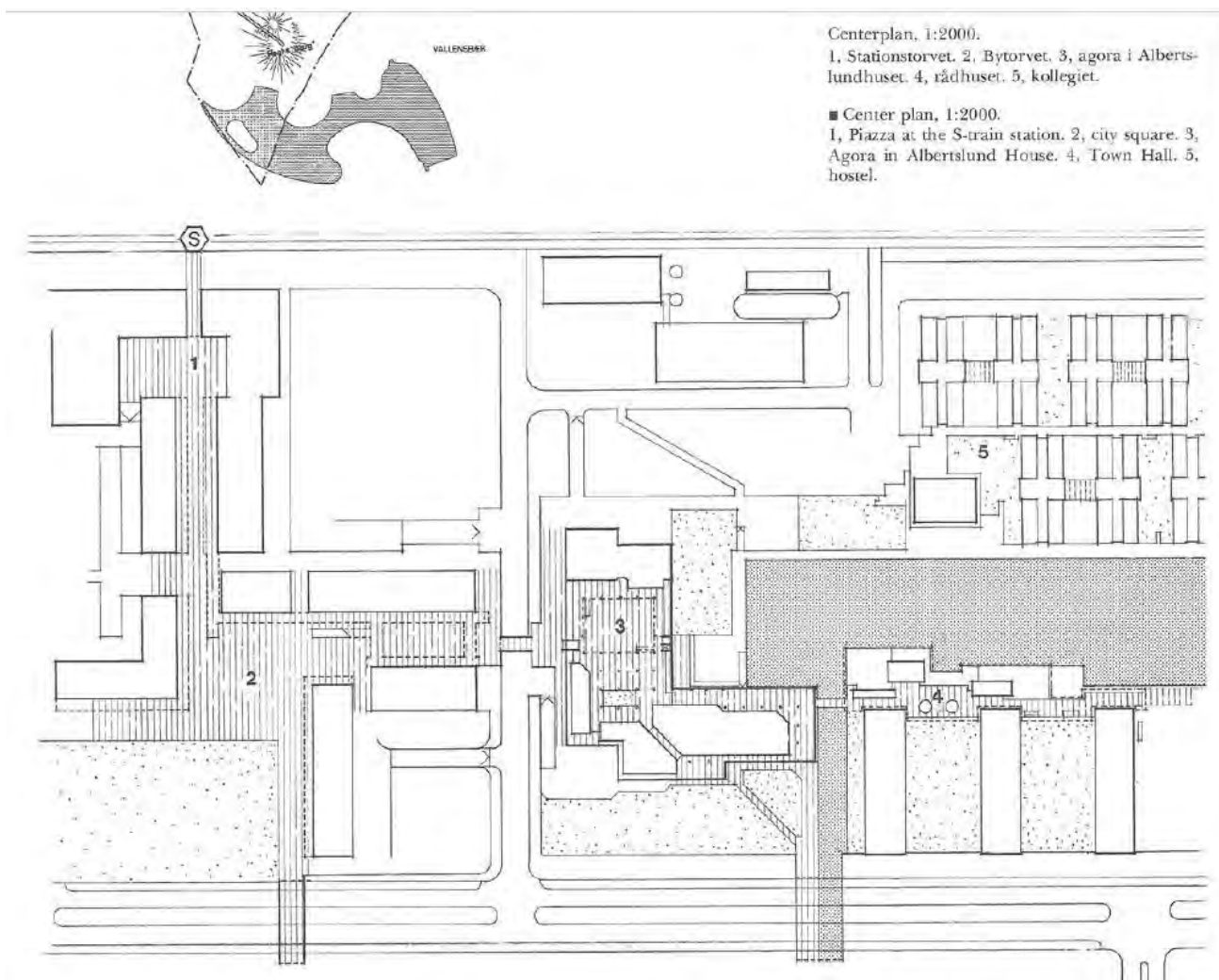

Albertslund Centrum

1. Stationstorvet – butikker, supermarked, posthus og banker.
2. Bytorvet – butikker, apotek og banker.
3. Bygangen og AAB's bygning – butikker i to etager, møbler og kontorer
4. Albertshus – supermarked og cafeteria.
5. Aktivitetshus – agora, drugstore, kiosk, biograf og bibliotek
6. Rådhuset.
7. ALBO – projektøret plejeboliger m. v.
8. Albertslund kollegiet.
9. Varmeværk og forbrænding.
- 10.-11. Reserve-arealer til senere udbygning.

Albertslund Centrum og varmemærket, kollegiet, rådhuset og Albertslundhuset samt Albertshus ved Kanaltorvet er opført (markeret med sort). Illustration fra: Holst, N. og Lemmich, J. (red.): Albertslund 1970-74, Albertslund kommune 1974, s. 31.

Her er rådhuset, Albertslundhuset og kollegiet opført, og på plantegningen er de offentligt tilgængelige arealer markeret med lodret skravering, der understreger idéen om at binde bygninger og område sammen med stisystemer både indendørs og udendørs – agoraen og den overdækkede gågade ved bibliotek og rådhus har samme signatur som de udendørs gader og torve. Albertslundhuset er bygget om i dag, men forbindelsen syd om anlægget forbi biblioteket og videre mod rådhuset findes stadig. Illustration fra Arkitektur 1975, s. 170.

Senere kom andre bygninger til, blandt andet Albertshus fra 1970, oprindeligt med boliger, erhverv, supermarked og cafeteria, på Kanaltorvet og overfor Føtex fra 1984. Stor betydning for det nære Albertslund Centrum fik byggeriet på posthusgrunden, der stod færdigt i 1985. Posthuset havde tidligere ligget i det ældste afsnit af Albertslund Centrum, men var blevet for småt og måtte flytte – grunden på Bytorvet, der tidligere havde været afsat til rådhus og senere et helsehus, der ikke blev til noget, blev valgt. Grunden havde ligget som åbent, græsbevokset areal i et par årtier, og med bebyggelsen blev den sidste tomme grund i den oprindelige bebyggelsesplan nu

bebygget. Andre måder at udvide på blev taget i brug, f.eks. i tunnelen under Nordmarks Allé. Her havde været udstillingsmontrer, der blev nedlagt i midten af 1980'erne, så der kunne etableres forretninger.

Albertslund blev dengang betegnet som en udviklingskommune sammen med en række andre kommuner, der i 1960'erne udviklede sig voldsomt med mange nye tilflyttere inden for en kort årrække. Det har været vanskeligt at finansiere opførelsen af helt nye byer på bar mark og institutioner til alle de nye borgere, hvoraf mange var børn, der ikke har bidraget til skatteindtægter. Af samme årsag er udviklingen sket i de omtalte etaper, bl.a. i takt med at økonomien tillod det. Det er et gennemgående træk ved bebyggelserne i Albertslund, at de fortrinsvis er blevet udvidet horisontalt med nye etaper uden på den eksisterende bebyggelse frem for i højden ved at bygge ovenpå – dog bortset fra førstesalen bygget oven på pavillonerne.

Selv om Albertslund Centrum er opført i etaper, er det stadig de centrale bygninger, der tegner anlægget. Fordi de blev opført over en periode på få år og på baggrund af de samme byplanmæssige og arkitektoniske idealer, er anlægget derfor meget homogent trods variationer i de enkelte bygninger. Anlægget fremstår den dag i dag meget velbevaret og autentisk, selv om der er sket ændringer i f.eks. vinduespartier.

Et tidligt eksempel på et butikscenter

Af kulturhistorisk værdi er også det faktum, at Albertslund Centrum var et af de første butikscentre i Danmark. Espergærde Centret fra 1964 tegnet af arkitekterne Per Christiansen og Peer Bruun anses for at være det første, så Albertslund Centrum kommer lige efter – begge centre har åbne gader uden overdækning. De er opført efter de samme principper med en lukket bagside ('bymur') udadtil og åbne butikker indadtil mod gader og torve, og begge steder er der overdækkede kolonnader, men arkitekturen er vidt forskellig. Espergærde Centret har trækonstruktioner og valmede tegltage mere i tråd med traditionel byggeskik. Espergærde Centret er udpeget i rapporten: *Industriminder i Frederiksborg Amt*, 2004 til kampagnen "25 industriminder":

www.kulturarv.dk/fileadmin/imported/files/www.kulturarv.dk/kulturarv/industriamfundet/kort/frederiksborg.pdf

Det mere kendte Rødovre Centrum fra 1966 blev til gengæld opført som et overdækket indkøbscenter, der på opførelsestidspunktet efter sigende var det første overdækkede indkøbscenter i Nordeuropa:

<https://roedovrecentrum.dk/information/historien/>

Albertslund Centrum adskiller sig således fra begge disse centre ved at have åbne gader og torve som en 'rigtig' by og være med på tidens nye modulære konstruktioner og materialer, især beton.

Historisk foto fra 1966. På skiltet på bilen står "Kom og se det moderne indkøbs-center" – man har været fuldt bevidst om, at Albertslund Centrum var noget nyt og særligt. Arkivfoto B2556, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

I 1975 tegnede arkitekt Erik Friehling, der havde tegnet bygningerne omkring Bygangen i afsnit 3, et forslag til en overdækning, som dog aldrig blev gennemført.

Arkitekt Erik Friehlings forslag fra 1975 til overdækning af Stationstorvet.
Stationstorvet er første etape af Albertslund Centrum, som blev indviet i 1965. Dengang mente man, at byens centrum skulle være et byområde med forskellige bygninger, gædgader og torve. Bycenteret burde ikke være overdækket som et stort varehus.
Men da store, overdækkede indkøbscentre er blevet populære i andre kommuner, har det gentagne gange været diskuteret, om Albertslund Centrum kunne overdækkes. Der er givetvis store tekniske og økonomiske problemer ved en sådan overdækning, men ikke mindst er det vanskeligt at finde arkitektoniske og miljøvenlige løsninger.
I 1975 blev planen opgivet, men diskussionen lever stadig.

Illustration fra: Lemmich, Jørn og Tvarnø, Pia Gro (red.): Albertslund 1974-1985, Alberslund Kommune 1986. s. 43.

Som det blev beskrevet i *Arkitektur* 1969 var der dog mange muligheder for at søge i tørvejr eller væk fra solen: "Alle gangveje er overdækkede, enten i form af kolonnader, trukket ind under bygningerne, eller som glasoverdækkede pergolaer." (*Arkitektur* 1969 s. 23)

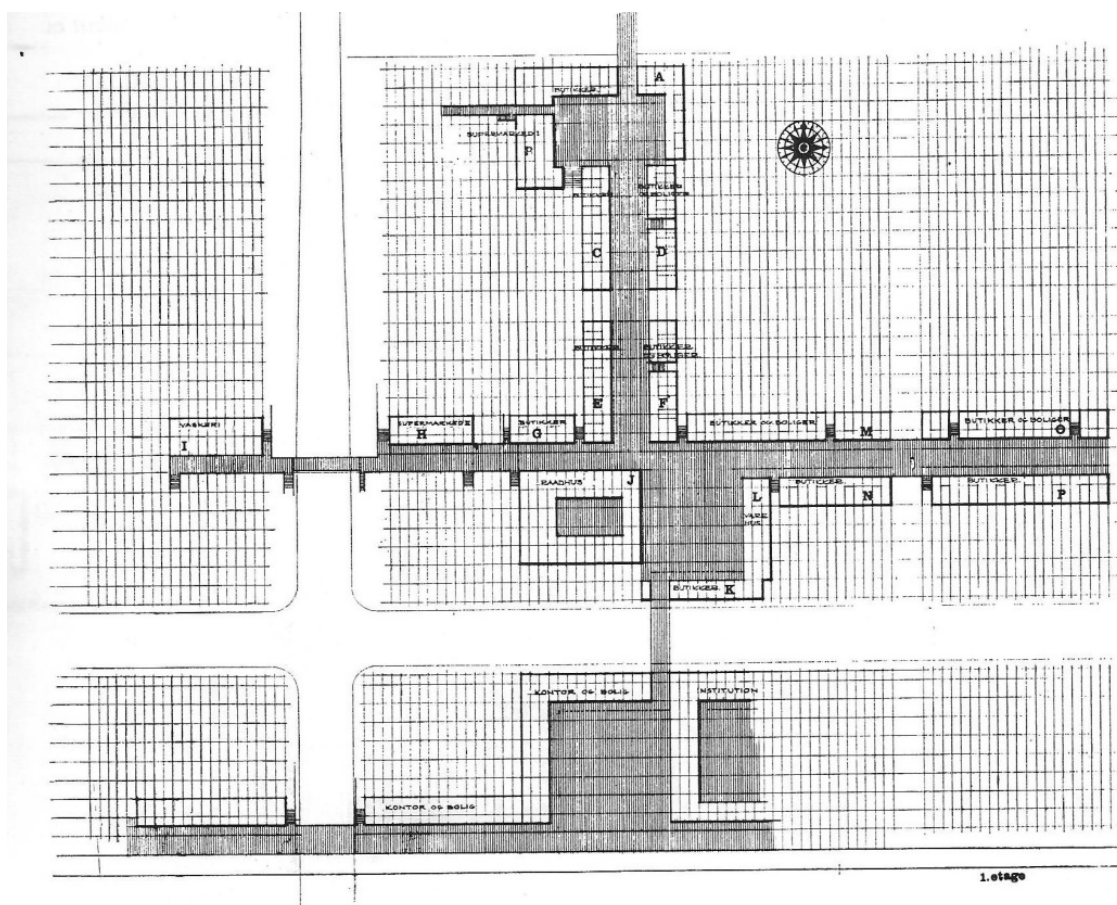
Historisk foto fra indvielsen af Albertslund Centrum i 1965, Stationstorvet. Her taler handelsminister L.P. Jensen ved indvielsen af centeret. Bemærk baldakinen eller pergolaen af glas, som gik igen i bebyggelsen, så man kunne gå tørskoet enten i kolonnaderne eller under baldakinerne. Arkivfoto B2560, Lokalthistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Det samlede område

Det samlede område er nøje planlagt med rette linjer i veje, pladser og bygninger. De enkelte bygninger indpasser sig i den overordnede struktur med deres præcise placeringer i den klare plan og med genkendelige arkitektoniske udtryk, selv om bygningerne ser forskellige ud – fællestræk er de lave bygninger, de modulopbyggede facader, de vandrette facadeinddelinger og arkitekturens gennemgående motiv med sammenføjede enkeltdele og deres spil mellem flader og linjer, jf. den typiske arkitektur i 1960'erne som beskrevet ovenfor.

Stueetage (På arkitekternes planer betegnet 1. etage) med butikker og torv. Fra S-banestationen er der direkte adgang til torvet og ad butiksgaden under en af vejene til centrums sydlige del og videre under Nordmarks alle til kontorer, klinikker og bibliotek.

Albertslund. Beliggenhedsplan for det fuldt udbyggede center. Mål 1:3000.

At Albertslund Centrum hører til 1960'erne modulbyggeri er ikke til at benægte, når man ser denne tegning, hvor et modulnet er spændt ud over hele bebyggelsesområdet inkl. gader og pladser og bygningerne selv. 1. etage, som det står skrevet på tegningen, svarer til den nederste etage. Bebyggelsesplanen blev ikke gennemført præcis som denne tegning viser. Illustration fra Arkitekten 1963, s. 150.

Terrænforskelle og trafikseparering

Som omtalt tidligere er terrænforskellene i området til dels menneskeskabte. Deres betydning for delområdet Albertslund Centrum bliver beskrevet nærmere nedenfor. Terrænforskellene er en forudsætning for at kunne gennemføre trafiksepareringen. For at adskille den bløde og den hårde trafik var det nødvendigt at skabe under- og overgange, så de to trafiksystemer kunne krydse hinanden. På plantegningen s. 24 markerer cirklerne de steder, hvor den bløde trafik ledes under den hårde.

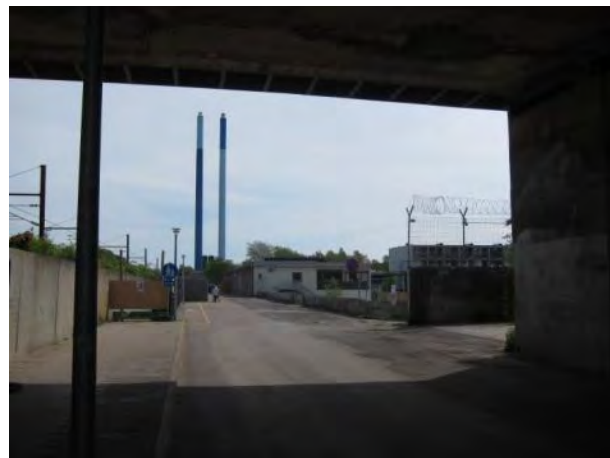

Kort/luftfoto udleveret fra Albertslund Kommune. Både de røde og de grønne stiplede linjer er stier til blød trafik, og det er tydeligt, at området er bundet godt sammen med et omfattende stisystem.

Når en sti krydser en vej, sker det typisk i form af en tunnel, og flere steder er der trapper eller ramper, der forbinder forskellige terrænniveauer. Begge dele giver et oplevelsesrigt bybillede med en stor variation til trods for den stramme modulopbyggede plan og bebyggelse.

I kraft af trafiksepareringen føles det trygt at bevæge sig rundt i området som blød trafikant, men kommer man som fodgænger ud på kørevejene, er man mere fortabt – det gælder især Vognporten og Nordmarks Allé. Her er ingen fortove, og man oplever endvidere flere steder, at man bevæger sig i ét niveau med kig til et andet niveau, som ser interessant ud, men som man ikke umiddelbart har adgang til. Det er selvfølgelig netop det, der har været hensigten med trafiksepareringen, da den blev skabt, men tiderne og området har ændret sig, så i dag kan man måske kombinere fordele og ulemper ved trafiksepareringen og frem for at arbejde efter et enten-eller princip indføre et både-og, så der uden at gå på kompromis med trafikikkerheden kan skabes nye forbindelser mellem de to trafiksystemer.

På de følgende sider vises eksempler på, at terrænforskellene og trafiksystemerne giver et oplevelsesrigt og varieret gadebillede:

Kontrasten mellem at bevæge sig i lave og smalle tunneler og dernæst komme ud under åben himmel med masser af plads skaber variation, lige som det pirrer til nysgerrigheden, at man kan se, at der foregår noget i den anden ende af tunnelen, man får lyst til at opdage. Tv. tunnelen, der giver adgang til S-togsperronerne med kig mod syd til Stationstorvet.

Th. tunnelen der fører under Albertslundvej – kig mod øst langs banen og med de to skorstene som tydelige fixpunkter.

Tunnel og kanal under Nordmarks Alle – tv. set mod syd og th. set mod nord. Der er kig igennem, så man fornemmer, at der er noget interessant på den anden side. Der er gjort noget særligt ud af det med kunstnerisk udsmykning såvel på de udvendige vægflader som inde i tunnelen (særlig belysning – ses ikke på disse fotos).

Tunnelen under Vognporten set fra pladsen foran Musikteatret mod vest til gennemgangen til Albertslund Centrum.

Fodgængertunnel og kanal er ført under Albertslundvej mod syd ved Albertslund Syds østlige grænse.

Den nyere bebyggelse omkring Sundhedshuset ses mod øst bag tunnelen, der fører under Albertslundvej. Stien forbinder Albertslund Centrum med Albertslund Syd øst-vest. En trappe/rampe til venstre forbinder de forskellige niveauer.

Kig mod vest fra tunnelen, der fører under overgangen til Kvikly's parkeringsplads (Stationsporten), mod vest og til tunnelen under Albertslundvej og videre mod Albertslund Syd. Sundhedshuset og Kvikly er noget voldsomme i forhold til Albertslund Centrums skala, men har på en god måde ladet sig inspirere af områdets typiske portmotiv.

Ved Danmarks Internationale Kollegium forbinder en trappe, man næsten skal kende til for at opdage den, de to niveauer med Vognporten og det forsænkede niveau omkring Rådhusøen. Trapper og smøger er med til at skabe en varieret by. Set mod nord ved den vestligste del af kollegiet.

Ved tunnelen hvor Albertslundvej krydser kanalen – set mod nordvest. Trapper forbinder de to niveauer og bidrager til en oplevelsesrig bystruktur.

Eksempler på, at terrænforskellene og trafiksystemerne giver problemer:

Kig langs den nordlige del af Vognporten, der løber parallelt med jernbanen, tv. mod vest, th. mod øst. Trappen fører ned til den lavere liggende parkeringsplads. Selv om der er markeret en forgænger på asfalten, føler man sig noget fortabt – der er ikke meget plads at være fodgænger på, og den trange plads er ikke særlig inspirerende.

Rampen fra Vognporten ned på den forsænkede parkeringsplads set mod vest (tv.). Der er smalle striber på hver side, hvor fodgængere til nød kan gå. Th. viser billedet, hvordan man som fodgænger bliver modtaget, hvis man går op ad rampen til Vognporten – det er et helt ubearbejdet sted, hvor man som fodgænger ikke føler sig velkommen.

Både på Vognporten (tv.) og Nordmarks Allé (th.) har man som fodgænger ikke sit eget fortov eller sin egen sti. Man kan sagtens gå der, men føler sig ikke velkommen og må hele tiden holde øje med trafikken.

Fra Vognporten kan man kigge ned til Bygningen og trappen mod øst lige ved gennemgangen til Musikteatret – der er tydelig visuel forbindelse, men man kan ikke umiddelbart komme derned.

Kanalen fører mod syd under Nordmarks Allé, men skulle man få lyst til at gå fra vejen og ned til stien langs kanalen, må man gå et andet sted hen, for der er ikke adgang. Det er der dog på den anden side af Nordmarks Allé, som man skal krydse for at komme til det lavere fodgængerniveau.

Her er tunnelen fra Musikteatret mod Byggen og Albertslund Centrum set oppe fra Vognporten – man får lyst til at komme derned, men der er ikke direkte adgang.

Går man gennem tunnelen under Vognporten fra Byggen og mod Musikteatret og videre mod biblioteket og rådhuset, mødes man af dette syn. Her kan man sagtens komme videre, men hvis man ikke kender til den indendørs forbindelse, har man næppe lyst til at gøre det – det er ikke indbydende.

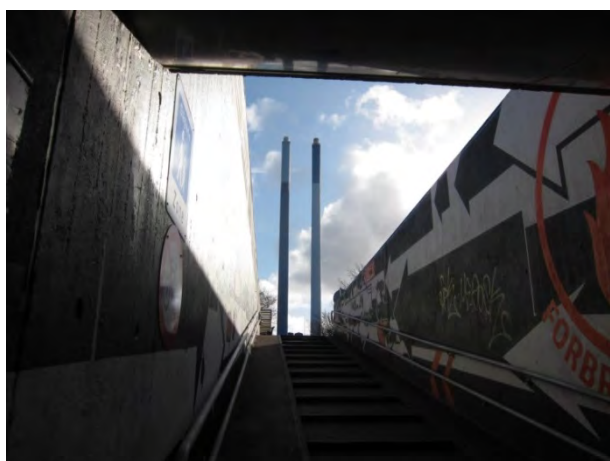
Ved indgangen til rådhusets østligste facade set mod øst. Der er med stor omhu skabt stiforbindelse hele vejen på tværs af området og ind gennem Albertslund Centrum og videre til Musikteatret, biblioteket og Rådhuset – men kommer man hele vejen igennem, mødes man af en afbrudt forbindelse – der er en hæk i vejen både fysisk og visuelt, så man ikke kan fortsætte turen rundt om Rådhusøen. Det skyldes muligvis, at der er et byggeri i gang der, hvor Albo tidligere lå, så stien måske åbnes senere.

Kig fra Kanaltorvet mod nord til tunnelen under Nordmarks Allé med Albertslund Centrum på den anden side. Hvis man kender Albertslund, tænker man nok ikke over det, men gør man ikke, er gennemgangen ikke særligt indbydende. Caféen og grønthandleren hjælper positivt til, men der kunne også gøres noget med selve tunnelen og indgangen til den.

Fixpunkter

Set på afstand er områdets mest markante fixpunkt uden sammenligning de ca. 80 m høje skorstenene på varmeværket og forbrændingen – det er netop dette motiv, der pryder forsiden af den nuværende kommuneplan, og det mere end antyder, at skorstenene opfattes – bevidst eller ubevidst – som en markør for Albertslund og herunder også placeringen af Albertslund Centrum og de dertilhørende centrale funktioner som S-togsstation, rådhus, kulturliv og butikker. I kommunens publikation for perioden 1966-70 nævnes det, at de to skorstenene ses over byen som et vartegn, og de pryder også forsiden – de har således fungeret som fixpunkt i mange årtier.

De to skorstenene er markante fixpunkter i hele området, både eksternt og internt i Albertslund Centrum.

Eksempler på, at skorstenene fungerer som fixpunkt for Albertslund Centrum i det samlede område:

Kig mod øst fra jernbanebroen på Albertslundvej. Skorstenene er tydelige markører, mens også toppen af Musikteatret og kampanilen fra Opstandelseskirken ses, hvis man kigger godt efter.

Kig mod vest fra jernbanebroen på Vallensbæk Torvevej. Skorstenene er stadig de mest markante fixpunkter, mens højhuset ved sundhedshuset/Kvickly også er tydeligt. Toppen af musikteatret ses også.

Skorstenene set fra syd over tunnelerne under Nordmarks Allé.

Skorstenene anes over Føtex-bygningen set fra syd på Kanaltorvet.

Eksempler på, at skorstenene også er synlige inden for Albertslund Centrums afgrænsning og dermed hjælper med orienteringen, når man er inde i bebyggelsen:

Set mod øst på Stationstorvet ses skorstenen over den lave bebyggelse.

Set mod nordøst fra gangbroen, der forbinder Bygangens to bygninger, er skorstenen med til at lette orienteringen.

Et andet fixpunkt er kirketårnet på Opstandelseskirken, der er 27 m højt. Tårnet er en fritstående kampanile, hvis markante form symboliserer en lilje (symbol på opstandelsen) med blomsten på sin slanke stilk. Tårnet er markant og genkendeligt i kraft af sin særlige formgivning og sin højde, men det danner primært pejlemærke i området omkring Kanalen. Med en by planlagt og udført som en lav by har tårnet en vigtig funktion som pejlemærke både symbolsk, hvis man er kristen, og som synlig bygning, der er med til at lette orienteringen i området. Hvor skorstenene er så høje, at de ikke er truet af konkurrence, vil kampanilen miste sin betydning som markør, hvis den oprindeligt flade og lave by bliver for høj, eller hvis Kanalen og stierne på begge sider på en eller anden måde bliver blokeret på tværs, fysisk eller visuelt.

Eksempler på, at kirkens kampanile primært er fixpunkt i området omkring Kanalen:

Kampanilen ses tydeligt fra stierne langs kanalen. Her set mod øst i forskellig afstand – tv. tæt ved Kanaltorvet, th. fra Albertslund Syd lige på den anden side af Albertslundvej.

Kampanilen ses også i korte glimt fra Nordmarks Allé og fra Rådhusøen, men ikke så markant som i området ved Kanalen.

Musikteatret er også en fixpunkt, om end mere beskedent at højde. Men kender man bygningen og dens karakteristiske facadebeklædning, kan den høje bygning tjene som markør, særligt i området omkring Rådhusøen, men den ses også inde fra selve Albertslund Centrum.

Eksempler på, at Musikteatret er fixpunkt især i området omkring Rådhusøen, men også andre steder fra, hvor scenetårnet primært er fixpunkt, hvis man kender til bygningen i forvejen:

Musikteatrets høje scenetårn danner en markant afslutning på Rådshussøen mod vest.

Toppen af Musikteatret anes også over bebyggelsen i Albertslund Centrum, og selv om scenetårnet ikke er et tydeligt fixpunkt, er det med til at give dybde i bybilledet uden at være alt for dominerende i forhold til Albertslund Centrums lille skala.

Et nyere fixpunkt er det høje tårn ved Sundhedshuset/Kvickly. Positivt anskuet er højhuset som fixpunkt med til at placere Albertslund Centrum, men i en vurdering af bevaringsværdier er byggeriet for højt og for massivt i forhold til de oprindelige bygninger i Albertslund Centrum – både i højden og dybden, hvor Albertslund Centrum primært består af lave og forholdsvis smalle længer.

Eksempler på, hvordan Sundhedshuset/Kvickly er fixpunkt i det samlede område:

Lige som højhuset ved Sundhedshuset/Kvickly er synligt fra de to jernbanebroer, står det også tydeligt frem set fra S-togsstationens perron med de lavere bygninger i Albertslund Centrum i forgrunden.

Kig mod øst fra stien langs jernbanen til både skorstenene og højhuset, her dog til dels skjult af beplantning.

Set fra Vestskoven Gynasium mod øst via stisystemet, der fører ind i Albertslund Centrum. Højhuset står som et tydeligt pejlemærke.

Samme kig, men nu tættere på. Isoleret set klæder de store og høje bygninger her hinanden og passer sammen i skale – bygningerne ved Sundhedshuset/Kvickly og bygningerne omkring gymnasiet indgår derfor især visuelt i et samlet område, der krydses af Albertslundvej, men med forbindelse for blød trafik nedenunder.

Eksempler på, hvordan Sundhedshuset/Kvickly er meget synlige bygninger inden for Albertslund Centrums område og, når man tager udgangspunkt i bevaringsværdier, bliver for markante i forhold til den oprindelige lave bebyggelse:

Kig mod vest fra rampen fra Vognporten ned mod den forsænkede parkeringsplads. Både tårnet og den hvide bygning står meget massivt og tydeligt i baggrunden og slører Albertslund Centrums oprindelige bygninger, selv den højeste i fire etager.

Kig mod vest fra gangbroen i Bygangen over Bytorvet og med tårnet og de øvrige bygninger som massive stopklodser bag de lave bygninger fra det oprindelige Albertslund Centrum og posthusbygningen. De nye bygninger dominerer de gamle uden en særlig (symbolsk) årsag, og uden at det øger kvaliteten i bebyggelsen.

Grænser og delområder

Området afgrænses naturligt hele vejen rundt af veje, jernbanen, Kanalen eller forskellige bebyggelsestyper. En grænse skal ikke opfattes som noget negativt – den betegner blot en overgang mellem to forskellige områder, men den kan udgøre et problem for sammenhængen i et område, hvis den bliver en barriere.

Mod nord afgrænses området naturligt af jernbanen, der er en markant grænse mellem Albertslund Centrum og boligbebyggelserne mod nord. Den er på store strækninger også en decideret barriere, og bebyggelserne på hver side har ingen særlig sammenhæng, hverken visuelt eller fysisk. Men den bløde trafik kan ganske let krydse barrieren gennem tunnelen ved S-togsstationen, så der netop her er en stærk sammenhæng; alternativt krydses banen langs de større veje, mod øst Vallensbæk Torvevej og mod vest Albertslundvej.

Mod øst er der en naturlig grænse for området i kraft af Vallensbæk Torvevej, der både er bred og stiger i terræn over jernbanen. Men allerede inden er der en oplevet grænse mellem området umiddelbart omkring Rådhusøen og boligområdet på den anden side af Rådhusdammen, selv om der er fodgængerpassage under vejen. Områderne er så forskellige, at der opleves en opdeling – det er ikke noget negativt, men blot en adskillelse.

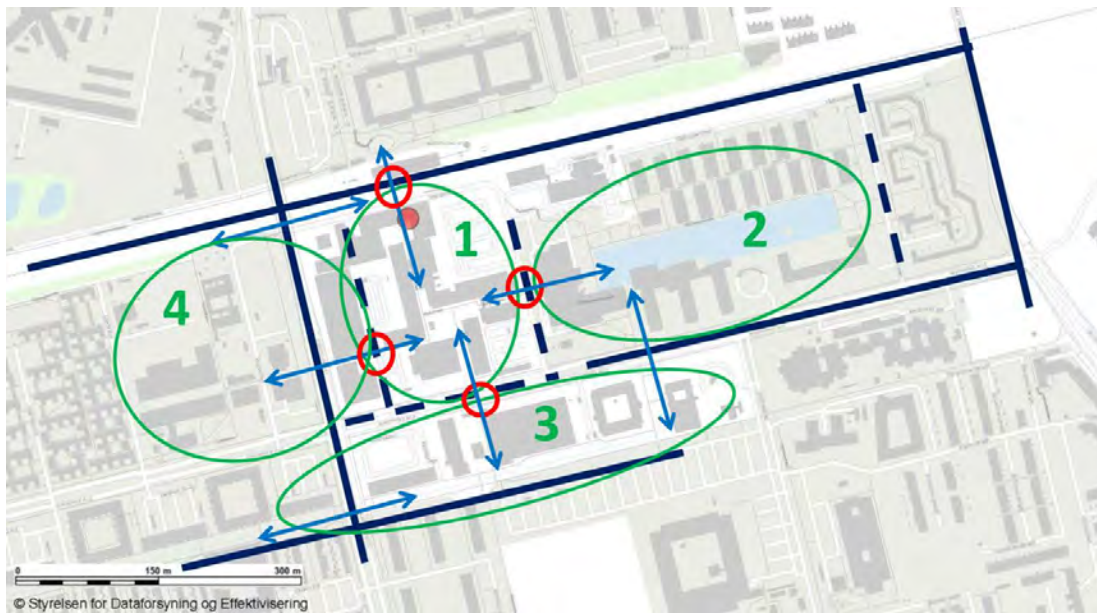
Mod syd er det ikke selve Kanalen, der danner en grænse, men områderne umiddelbart syd for den, især fordi terrænet stiger en smule, så hhv. parkeringspladsen (syd for Kanalortvet) og boligbebyggelserne længere mod vest ligger hævet fra Kanalen og dermed ikke i tæt visuel kontakt.

Mod vest afgrænses området af Albertslundvej, der afhængigt af position opfattes som en barriere – den er visse steder bred og trafikeret og stiger i terræn for at komme over banen. Vest for Albertslundvej ligger Albertslund Syd og området omkring Vestskoven Gymnasium, men forbindelsen mellem Albertslund Centrum og Albertslund Syd opfattes kun enkelte steder, hvor stisystemet binder dem sammen: helt mod nord langs banen, midtfor omkring Sundhedshuset og mod syd langs Kanalen.

Der er således meget stor forskel på, hvordan man oplever Albertslund Centrum i sammenhæng med de nære omgivelser, om man er til fods/på cykel via stisystemet, eller om man er i bil eller bevæger sig til fods/på cykel på kørevejene.

Internt i det delområde, der omfatter selve Albertslund Centrum, er der grænser mod nord i tunnelen under jernbanen, mod øst i tunnelen mod Musikteatret, mod syd i tunnelen mod Kanalortvet og mod vest omkring Kviklykshuset og Sundhedshuset, såvel i tunnelen under vejen ind til parkeringspladsen som i selve parkeringspladsen.

De forskellige grænser opdeler området i nogle delområder, der hører sammen i kraft af grænserne og af de fællestræk, de enkelte delområder har:

De markante grænser ses med fuldt optrukket linje, mens de mere bløde overgange har en stiplede linje. De blå pile betegner de primære stiforbindelser, som binder de fire delområder (de grønne indramninger) sammen. Her er de røde cirkler meget vigtige – de udgør de primære 'hængsler' mellem delområderne, og det er særligt dem, man skal være opmærksom på at fastholde som tydelige eller gøre mere tydelige og indbydende. Hængslerne mod nord i jernbanetunnelen og mod syd til Kanalortvet fungerer udmærket, hængslet mod vest fungerer også rent fysisk, men opfattes mere perifert, mens hængslet mod øst til Musikteatret og videre mod øst til bibliotek og rådhus fungerer fysisk og bliver brugt, men ikke er særlig tydeligt eller indbydende.

Delområde 1, der dækker selve Albertslund Centrum, bliver nærmere beskrevet nedenfor, hvor der zoomes ind på Albertslund Centrum fra s. 61.

Rådhusøen – delområde 2

Rådhusøen blev bl.a. dannet til opsamling af regnvand fra området, men er samtidig et meget vigtigt topografisk og byarkitektonisk element, idet den både skaber rekreative rum og pauser i bymassen og fungerer som bindeled mellem de meget forskelligartede bygninger og bebyggelser omkring vandfladen. Søen er samlingspunkt for Musikteatret, rådhuset, kollegiet og den boligbebyggelse, der erstatter Albo, og som i skrivende stund er under opførelse.

Delområdets lokale fixpunkt er Musikteatrets høje scenetårn, der troner for den vestlige ende af søen og med de åbne arealer ud mod søen har en tæt forbindelse til den, selv om bygningen vender bagsiden til. Rådhuset har ligeledes en meget markant tilknytning til søen, fordi dele af bygningen forskyder sig ud i vandfladen og fletter sø og bygning sammen. Hele vejen rundt om søen er der arbejdet med forskydninger – scenetårnet forskyder sig op over resten af musikteatret, rådhusets bygninger forskyder sig ud i vandfladen, kollegiets bygninger forskyder sig i forhold til hinanden både vandret og lodret – det er med til at give et varieret og oplevelsesrigt område.

Musikteatret, biblioteket og rådhuset bindes sammen af såvel indendørs som udendørs stier og kolonnader samt broen over Kanalen, der fra søen løber mod syd. Der er stisystem stort set hele vejen rundt om søen, og det er vigtigt, at der bliver skabt et sammenhængende system, når den nye boligbebyggelse er færdig. Rådhusøen er et attraktivt, rekreativt område – en stille pause i byen trukket væk fra de store veje og livet i butikscentret.

Forbindelsen til Albertslund Centrum kan styrkes via hængslet ved tunnelen ved Musikteatret og Bygangen – forbindelsen er der fysisk, men kan gøres mere attraktiv og synlig. Det er dog vigtigt, at de karakteristiske betonoverflader ved tunnelen ikke skjules eller beklædes i et forsøg på at gøre tunnelen mere imødekommende.

Musikteatrets scenetårn er delområdets lokale fixpunkt, der ligger flot placeret ved den vestlige ende af Rådhusøen. Selv om arealet foran kan anvendes, er Musikteatrets facade lukket mod søen og kunne måske blive mere aktiv. Det er en stor kvalitet, at der er stiforbindelser på alle sider – syd for Musikteatret i inden- eller udendørs gange og foran kollegiet i stier helt tæt på vandet. Tv. Musikteatret set mod syd med biblioteket i baggrunden, th. set fra søens østlige ende mod vest.

Rådhuset skyder sig ud i vandfladen, og det skaber en tæt forbindelse mellem søen og bygningen og giver variation i forhold til søens rolige vandflade. Skulpturgruppen i søen er skabt af billedhuggeren Poul Winther og er blot et af mange kunstværker i det offentlige rum i området. Tv. rådhuset set fra pladsen for scenetårnet. Th. kig fra vest mod søens østlige ende med kollegiet på den venstre søbred.

Kollegiet set mod nord fra søens modsatte bred. Her er det tydeligt, at bygningerne forskyder sig både vandret, så også de bageste bygninger har udkig til søen, og lodret pga. terrænforskelle.

Fra søens østlige ende er der stiforbindelse under vejen Rådhusdammen til bebyggelsen af samme navn. Stedet her opfattes som en blød grænse – der er fodgængerforbindelse, så de to områder hænger fysisk sammen, men områderne er meget forskellige og opleves ikke i en naturlig sammenhæng. Det er helt uproblematisk – Rådhusdammen er blot ikke en del af det helt nære delområde 2.

Kanalen – delområde 3

Lige som Rådhusøen er Kanalen en del af systemet med afløb for regnvand og samtidig et meget vigtigt topografisk og byarkitektonisk element i området både som et rekreativt forløb og som en markant forbindelseslinje mellem Albertslund Centrum og Albertslund Syd. Kanalen er det fysiske og visuelle hovedstrøg, der binder områderne sammen øst-vest i kraft af vandfladen og stierne på hver side. Hvor Kanalen ikke fremstår særligt markant på forskellige kort, er den det i virkeligheden, og den skaber hele delområdets identitet. Det understreges af, at Opstandelseskirken bruger kirkens placering ved Kanalen i sit navn på skiltning i området, på deres hjemmeside m.v. Kirkens kampanile er det lokale fixpunkt for delområde 3, og den kan ses fra Albertslund Syd i det åbne kig langs Kanalen. Kampanilen er ikke voldsomt tydelig, og som fixpunkt er den derfor sårbar over for byggeri, der blokerer sigtelinjerne.

Via Kanalen bliver delområde 2 og 3 bundet sammen under Nordmarks Allé, og tunnelen på Kanalortvet er et vigtigt hængsel, der binder Kanalområdet sammen med Albertslund Centrum. Tunnelen fungerer godt fysisk og trækker folk til med café og butik, men kan evt. gøres mere indbydende visuelt uden dog at skjule de karakteristiske betonavægge. Kanalortvet er et aktivt og levende sted, der afhængigt af, hvorfra man oplever det, opfattes som mere eller mindre tæt sammenhængende med Albertslund Centrum.

Kanalen binder områderne på hver side af Albertslundvej tæt sammen via stisystemet under vejen – man bemærker stort set ikke, at man krydser den barriere, som Albertslundvej andre steder udgør. Der er ligeledes en naturlig overgang rent bygningsmæssigt mellem Kanalortvet og den østlige del af Albertslund Syd, fordi bygningerne har samme skala og placering og samme træk med butikker, kiosker eller spisesteder i stueetagen og boliger ovenpå. Man fornemmer, at områderne ændrer sig, men de hænger stadig sammen.

Mod syd danner det let hævede terræn, mure, beplantning og bebyggelser en (uproblematisk) grænse, fordi områderne ikke hænger aktivt sammen.

Fra broen mellem biblioteket og rådhuset kan man kigge mod syd og følge Kanalens forløb under Nordmarks Allé. På broens/tunnelens side er der kunstnerisk udsmykning.

Samme forløb set fra Nordmarks Allé mod syd. Kanalen er således med til at forbinde delområde 2 og 3 både fysisk og visuelt. De to skorstene er tydelige fixpunkter.

Kanalens løb under Nordmarks Allé. Der er ikke blot kunstnerisk udsmykning på siden, men også inde i tunnelen i form af orange lysende linjer (vanskeligt at se på billedet) – sollyset i vandspejlet ses som bølgemønstre på tunnelens loft og er næsten en udsmykning i sig selv. Tunnellen set mod nord og Rådhusøen.

Ved Opstandelseskirken knækker Kanalen skarpt og fortsætter mod Albertslund Syd mod vest. Læg mærke til skiltet, der viser, at kirken aktivt bruger sin placering ved Kanalen i sit navn. Langs Kanalen er der skabt dybde og variation i bybilledet med broer, trapper og tunneler. Til venstre ses grænsen mod parkeringspladsen understreget af terrænforskel og beplantning.

Umiddelbart syd for kirken ses mod vest terrænfaldet ned mod Kanalen, hvor den kommer fra nord og drejer i en ret vinkel mod vest. Til venstre ses parkeringspladsen, der danner grænse mod syd.

Kig mod øst med kampanilen som fixpunkt. Her ses terrænforskellen mellem niveauet ved Kanalen og det let hævede niveau på parkeringspladsen. Facaderne langs kanalen er meget lukkede, men kunne bringe mere liv i gadebilledet, hvis der var vinduer og/eller adgang.

Kig mod nord fra Kanaltorvet, hvor Kanalen løber under pladsen. Tunnelen, der udgør hængslet til Albertslund Centrum, anes i baggrunden. Skorstenene ses over Føtex. Selv om Føtex-bygningen ikke er stor arkitektur, har den dog forholdt sig til nogle af områdets karaktertræk: lave bygninger med kolonnaer. Albertshus til venstre i billedet danner med sine fire etager med butikker i stueetagen og boliger ovenpå en god afgrænsning af pladsen.

Afhængigt af hvorfra man oplever tunnelen mellem Albertslund Centrum og Kanaltorvet, opleves den mere eller mindre som en adskillelse eller en overgang, man stort set ikke lægger mærke til. Set fra Bygangens gangbro i førstesalsniveau hænger Albertslund Centrum og Kanaltorvet tæt sammen visuelt – der er lys for enden af tunnelen, og Arbejderbos kontorhus og Føtex danner en sammenhæng. Tunnelen er således et velfungerende hængsel, men kan evt. styrkes og gøres mere attraktivt i den måde, den ser ud på.

Kig mod øst fra Kanalen umiddelbart øst for tunellen under Albertslundvej. Kampanilen ses i baggrunden. Muren med beplantning mod syd (i højre side af billedet) danner grænse. Bebyggelsen har butikker i stueetagen, der giver et levende bybillede, og boliger ovenpå.

Kig mod øst fra Kanalen i Albertslund Syd et stykke vest for tunellen under Albertslundvej, der ses midt i billedet. Kampanilen anes i baggrunden. Skråningen med beplantning og husgavle mod syd (i højre side af billedet) danner grænse. Bebyggelsen har enkelte butikker o.l. i stueetagen, der giver et vist liv, og boliger ovenpå – dette område med både boliger og erhverv danner overgang til det øvrige Albertslund Syd, der primært har boliger.

Der er stor forskel på, hvordan man oplever delområdet, afhængigt af om man er fodgænger eller bilist. Her fører Nordmarks Allé over tunnelen, der forbinder Kanaltorvet med Albertslund Centrum, og som bilist aner man ikke, at der er en tæt forbindelse i et niveau nedenunder. Tv. ses vejen over tunnelen med toppen af Føtex på højre side, th. ses bagsiden af Albertshus.

Vestskoven Gymnasium – delområde 4

Området vest for Albertslundvej og nord for Kongsholm Allé har ingen oplevelsesmæssig sammenhæng med Albertslund Centrum til trods for, at der er stiforbindelser under Albertslundvej. Områderne hænger således fysisk sammen for den bløde trafik, men er så forskellige rent bygningsmæssigt, at de ikke opleves med nogen sammenhæng. Delområde 4 domineres af gymnasiets store bygningskompleks, der i både højde og udstrækning har en meget større skala end Albertslund Syd, der er nærmeste nabo. Bygningen til Gate 21 forholder sig dog til gårdhavehusene i Albertslund Syd ved at være i samme højde og have lyse facader. Delområde 4 opleves næsten sprængt, fordi bygningerne, herunder en børnehave, er meget forskellige, og fordi der er større åbne områder imellem, der gør området uklart.

Disse forhold har ingen indflydelse på oplevelsen af selve Albertslund Centrum og er derfor ikke nærmere beskrevet her, mens bebyggelsen imellem de to delområder 1 og 4, dvs. Sundhedshuset/Kvickly, har en betydning for begge delområder som en form for overgangszone mellem de to. Dette er primært visuelt, da Albertslundvej danner en barriere mellem dem, men de nyere bygninger har et slægtskab i kraft af deres større højde og dybde, og især i Skolegangen opstår nogle ikke uinteressante, næsten storbyagtige kig og forbindelser. Taget i betragtning, at Albertslund blev opført som en lav by, har de nyere bygninger dog for stor en skala, men nu står de der, og man kan derfor overveje, om ønsket om flere større/højere bygninger i området kan tilgodeses ved at bygge i delområde 4 frem for i selve Albertslund Centrum. Her er den åbne flade, som parkeringspladsen mellem Kvickly og Albertslund Centrums vestligste del danner, en udmærket 'pause' mellem de to meget forskellige delområder.

Kig mod øst i Kongsholm Allé med forskellige boliger i Albertslund Syd på hver side af vejen. Til venstre ligger Vestskoven Gymnasium som en meget massiv klump i forhold til de øvrige bygninger i området.

Kig mod nord langs vejen Liljens Kvarter med gårdhavehusene i Albertslund Syd til venstre og gymnaset og Gate 21 til højre. Hvor gymnaset tårner sig op, forholder Gate 21 sig til gårdhavehusene ved at være lavt og lyst. I baggrunden ses det grønne bælte med stisystem langs jernbanen.

Mellem gymnaset og Gate 21 er der interessante kig mod øst til Sundhedshusets høje tårn og til broer og tunneler. Det giver en høj grad af dybde i oplevelsen af byen understreget af trapper og ramper undervejs i forløbet Skolegangen. Bygningerne er meget forskellige og vender de fleste steder bagsider eller anonyme facader ud mod Skolegangen, og det giver et ikke uinteressant præg af storbyliv. Delområde 4 knyttes i dette kig langs Skolegangen visuelt sammen med Sundhedshuset, selv om Albertslundvej løber på tværs.

Delområde 4 set fra nord mod syd med børnehave til venstre og gymnasiets store bygning til højre. Området opleves meget fragmenteret, fordi bygningerne er så forskellige og ligger spredt.

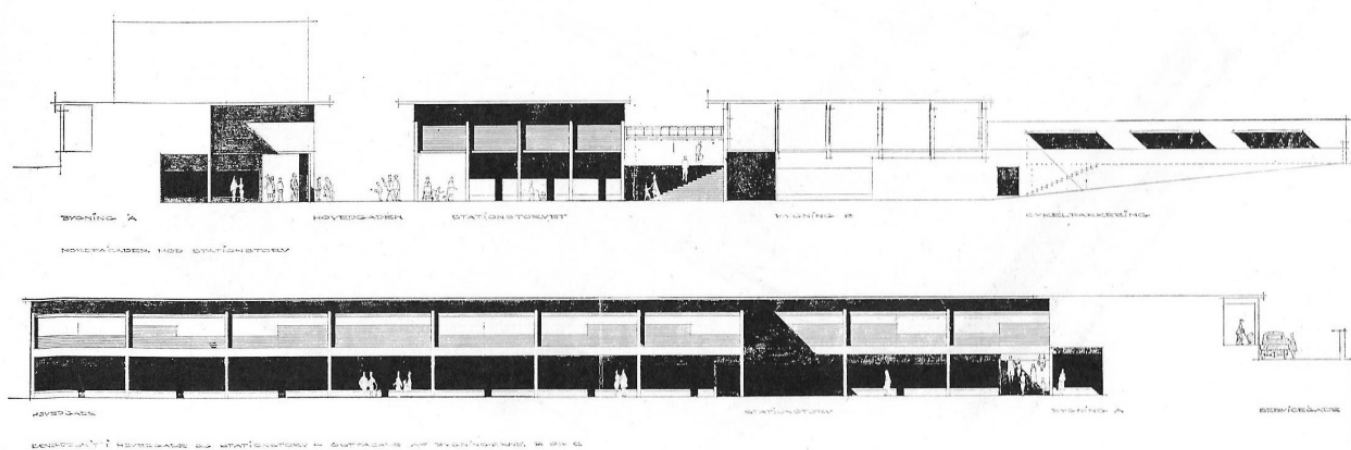

Kig mod øst langs stisystemet langs banen mod tunnelen under Albertslundvej og de to skorstene markant i baggrunden. Delområderne bindes fysisk sammen af stierne, men opleves som to helt forskellige og uafhængige områder.

Albertslund Centrum – delområde 1

Forsækning og 'bymur'

Albertslund Centrum er helt naturligt afgrænset som delområde 1 i kraft af de karakteristiske træk: Terrænforskellene, der giver et forsænket niveau, og følelsen af 'bymur', idet bygningerne vender bagsiden udad og har stor forskel på det lukkede ydre og det åbne indre. Terrænforskellen var som nævnt bl.a. skabt af praktiske hensyn, så tilkørsel til lagerlokaler kom til at ligge en etage over butiksniveauet. Udover at det blev beskrevet i *Arkitekten* 1963, hvor Albertslund Centrum endnu ikke var færdigt, blev dette træk også beskrevet i *Arkitektur* 1969 og har således også dengang været noget særligt, det var værd at hæfte sig ved.

I Arkitekten 1963 bliver terrænforskellene beskrevet som et særligt karakteristisk træk, hvor fodgængerne færdes i et lavtliggende niveau med den kørende trafik en etage højere oppe, bl.a. for let at kunne læsse varer af til butikkernes lagerlokaler, der var planlagt til at ligge på 1. sal. Den øverste tegning er et snit øst-vest gennem Stationstorvet set mod syd, den nederste er snittet nord-syd set mod vest. Illustration fra Arkitekten 1963 s. 152.

Parkeringspladsen i Vognportens sving set mod sydvest (tv.) og nordvest (th.). Det forsænkede terræn ses tydeligt. Den hvide trekantede form tv. er rampen, der fører fra vejen og ned til platerauet med biler, og de grønne skrån timer viser også, at terrænet falder.

Nedenfor følger en række eksempler på bygningernes bagsider, der danner ryg eller 'bymur' omkring Albertslund Centrum. Flere steder har bagsiderne åbne døre til butikker eller andre erhverv, og der vil kunne åbnes yderligere, hvis det er praktisk muligt, uden at ødelægge bevaringsværdierne – det er blot vigtigt for bebyggelsens aflæselige hierarki, at der fastholdes en forskel på hoved- og bagfacader, og at nye åbninger respekterer de oprindelige facadeskemaer.

Bagsiden af Stationstorvet langs jernbanen. Nogle partier er blevet åbnet med glasfacader og primær adgang, og det kan godt lade sig gøre at skabe adgang fra denne side også uden at ødelægge bevaringsværdierne, hvis hierarkiet i bygningernes for- og bagside fortsat er tydeligt aflæseligt, og hvis facadeskemaet respekteres. Lukkede facadepartier kan skiftes til glaspartier, evt. med bræddebeklædte brystninger eller andre felter.

På den vestlige side af bebyggelsen, der vender ud mod parkeringspladsen ved Kvickly, er de lukkede facader afløst af glasfacader mellem de synlige betonkonstruktioner. Et eksempel på, at bagsiderne godt kan åbnes. Afhængigt af erhvervet vil der være mere eller mindre liv foran. Sammenlignet med billedet th. er det dog tydeligt, at bræddebeklædte felter bidrager til en mere varieret materialekarakter, der klæder bygningerne frem for de meget glatte og lidt døde glasfelter.

Bagsiderne af Arbejderbos kontorhus (tv. i begge billeder) og længen syd for Bygangen (th. i begge billeder) er meget forskellige. Arbejderbos bygning har stort set ens facader hele vejen rundt, og det er derfor forholdsvis let at gøre bagfacadens stueetage åben, såfremt funktionen indenfor tillader det. Bygangens bagfacade er derimod meget mere lukket og fremstår trods en velkomponeret facade noget trist og utilnærmelig. Det skyldes primært, at området er en parkeringsplads, og at bræddebeklædningen er slidt. Der vil godt kunne åbnes mere i denne facade, så den bliver mere inviterende, hvis det er praktisk ønskeligt, og såfremt facadeskemaets hovedlinjer respekteres.

Nordsiden af den nordlige længe omkring Bygangen er meget utilnærmelig. Selv om der er en gennemgang, der åbner mod Bytorvet (th.), danner stueetagen, som er den facade, man primært oplever, med sin pladebeklædte, fremskudte plint en afvisende mur. Den vil dog, hvis det er praktisk og funktionelt muligt, kunne åbnes uden at ødelægge bevaringsværdierne, hvis hierarkiet mellem for- og bagsider på en eller anden måde fastholdes.

Østsiden af den fire etager høje bygning i butiksgangen har især en bagside i stueetageniveau, idet de øvrige etager har åbne altangange mod parkeringspladsen og dermed bidrager med liv i kraft af besøgende og beboere. Som det også er gjort i dele af stueetagen, der springer frem som en plint, som den øvrige bygning ligger på, er det muligt at åbne facaderne.

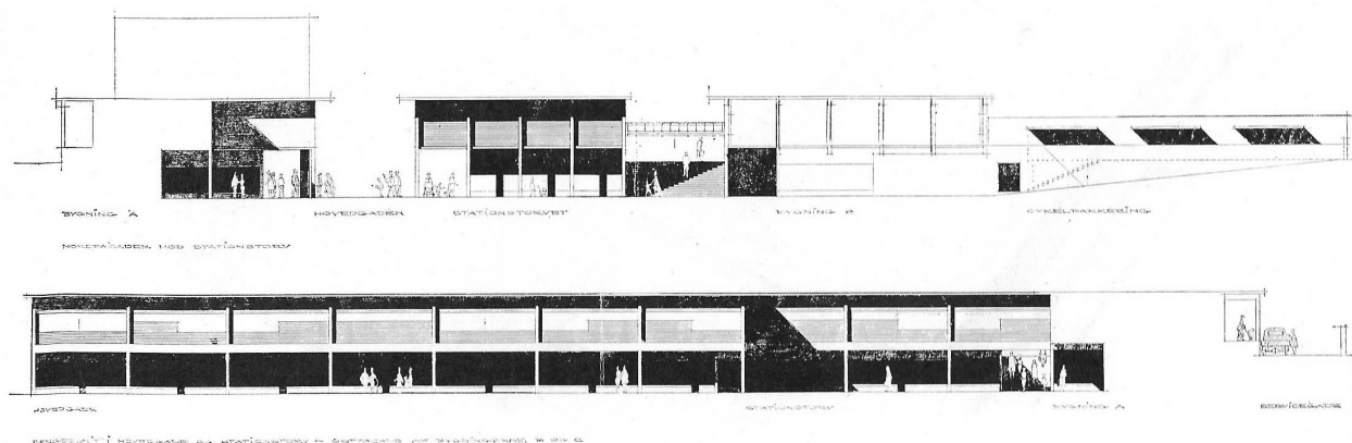
Østsiden af bebyggelsen omkring Stationstorvet er bygget til senere end de oprindelige bygninger, men i et tilsvarende formsprog, så udvidelsen fornemmes ikke. Her findes vinduespartier med brædebeklædte brystninger og smalle, vandrette vinduesbånd stadig – de er i høj grad i tråd med de oprindelige vinduespartier, som arkivfotos viser. Facaden kan godt åbnes yderligere, hvis facadeskemaets opdeling i moduler og med synlige konstruktioner respekteres. Vinduespartierne kan ganske enkelt åbnes mere, mens det er værd at lade sig inspirere af den gode materialekarakter, som brædderne giver i samspil med betonkonstruktioner og -mure.

Varieret bymæssig bebyggelse i menneskelig skala

I *Arkitektur 1969* bliver bystrukturen positivt beskrevet som meget bymæssig: ”Den første del af centret illustrerer den tilstræbte bymæssige karakter med et lille torv, en smal gade og en butikspromenade. [...] Anlægget består principielt af to-etages bygninger. Oven på den ene bygning langs den smalle gade er placeret endnu to etager med 1 og 1½ værelses lejligheder. Den fire-etages bygning i den smalle gade er med til at give torvet dets meget bymæssige karakter.” (*Arkitektur 1969* s. 22-23).

Disse træk er meget velbevarede i dag og er ligeledes en del af bevaringsværdierne. De variationer, der bevidst er skabt ved bygningernes forskydninger i planen og i højden, giver bebyggelsen et vist præg af selvgroet by med kontraster mellem åbent og lukket, smalt og bredt, højt og lavt, åbne og lukkede kig. Sammen med terrænforskellene giver det en overraskende oplevelsesrig bebyggelse taget i betragtning, at det er en helt ny by, der blev skabt på bar mark – den indeholder netop nogle af de træk, de fleste finder charmerende i gamle, uplanlagte byer.

*Den øverste tegning er et snit øst-vest gennem Stationstorvet set mod syd, den nederste er snittet nord-syd set mod vest. Tegningen viser bygningernes variation i højde og i åbne/lukkede facader med forskellige typer vinduespartier og kolonner, der er integreret i bygningskroppene. Illustration fra *Arkitekten 1963* s. 152.*

Eksempler på den bymæssige struktur, skala og hierarki:

Stationstorvet er et meget veldefineret byrum, indtil for nylig med en begrænset størrelse omgivet af ensartede bygninger i to etager hele vejen rundt. Et lille, intimt byrum, der samtidig leder den bløde trafik fra S-togstunnelen videre i butiksgaden til Bytorvet.

Butiksgaden set mod syd. Her er skalaspring fra bygninger i overvejende to etager til en bygning i fire etager. Men skalaen er stadig menneskelig i kraft af modulerne, og de to bygninger korresponderer med hinanden i to etagers højde i kraft af udhængene. Butiksgaden er tæt som i en by, men er samtidig bred, når man tæller kolonnaderne med.

Stationstorvet set mod nordvest, før den vestlige del af bygningen blev revet ned.

Stationstorvet set mod nordvest, efter den vestlige del af bygningen blev revet ned – pladsen er meget mindre intim og veldefineret end før, og afhængigt af hvad der bygges, vil hierarkiet de to torve imellem måske blive forrykket.

For enden af den smalle butiksgade åbner Bytorvet sig markant. Det er større end Stationstorvet og er tydeligt at aflæse som hovedtorvet pga. sin størrelse og sit byinventar med en udendørs scene (den er ikke oprindelig). Bygtorvet er velafgrænset, men mere løst end Stationstorvet, så der nærmest opstår små pladser i den store plads i kraft af bygningernes forskydninger – et område til udeservering, en legeplads osv. i tilknytning til det store, åbne torv. Når både bygninger og gader er forskudte for hinanden, opstår der en varieret og oplevelsesrig bystruktur, hvor man til trods for bebyggelsens planlægning efter et modulnet ikke bevæger sig i lige linjer. Posthusbygningen skyder sig frem i synsfeltet, når man ankommer fra butiksgaden, og Arbejderbos kontorhus ligger forskudt imellem posthusbygningen og den sydlige længe i Bygangen. Forskydningerne leder både blikket og bevægelsen videre og vækker nysgerrighed efter at finde ud af, hvad der sker længere fremme.

Eksempler på bygningernes forskydninger, der giver variation og dybde i bybilledet:

Udover at bygningerne på hver side af butiksgaden skyder deres gavle ind mod gaden fra Stationstovets facadevægge, så forskyder de to øverste etager sig også i forhold til den nederste del af bygningen ved at være rykket et stykke ind fra gavlen – det betyder, at den fire etager høje bygning ikke opleves for voldsom i forhold til de øvrige bygninger i to etager.

I den østlige ende af den nordlige længe i Bygangen forskyder en trappe sig ud fra bygningen og giver variation i bybilledet. Selv om dette sted er lidt gemt væk, er der store kvaliteter til stede: forskellige niveauer i kraft af både trappe og gangbroer, gennemgang til Musikteatret og et flot samspil af overflader og forskellige materialer i betonmurene med aftryk af bræddeforskalling, espalierer og træet med sin ru stammer og høje krone.

Set fra Bygangens gangbro i første sals højde mod syd, hvor forskydningerne mellem Arbejderbos kontorhus og posthusbygningen er tydelig. Herfra er der direkte kig mod tunnelen til Kanaltorvet. Kommer man derimod fra vest (th. i billedet), må man skrå over pladsen for at fortsætte i Bygangen, fordi kontorhuset skyder sig ud.

Set fra gangbroen mellem Bygangen og gennemgangen til Kvicklys parkeringsplads mod nord via butiksgaden. Her skyder den fireetages bygning sin gavl ud og lader indgangen til kolonnaden stå tydeligt frem.

Ankomster og forbindelser

Variationerne findes også i både ankomsterne til Albertslund Centrum og internt i bebyggelsen. Ovenfor er allerede beskrevet variationen, som terrænforskellene og trafiksepareringen giver i det samlede område – tilsvarende oplevelser af porte, overgange, gennemgange, tunneler og trapper fås inde i selve Albertslund Centrum.

Forskellige ankomster til Stationstorvet og butiksgaden:

De mange gennemgange og forskellige typer af forbindelser giver varierede forløb, når man bevæger sig gennem Albertslund Centrum. Ved ankomsten gennem tunnelen fra S-togsstationen mod Stationstorvet kan man forude se lys og ane, at der både er en plads, der udvider sig, og en gade, der fører videre. Fra den dunkle og lavloftede tunnel kommer man ud på den åbne plads, der opleves endnu mere lys og med højt til himlen i kontrasten fra tunnelen.

Tilsvarende oplevelse får man, når man kommer fra den forsænkede parkeringsplads mod nordøst, går mod vest gennem smøgen ved Aldi og kommer ud på Stationstorvet. Her danner betonsøjlerne en overgangszone mellem smøgen og den åbne plads. Smøgen er i sig selv ikke særligt indbydende, men det er vigtigt at bevare kontrasterne mellem det smalle og det åbne.

Forskellige ankomster til Bytorvet og Bygangen:

Fra den forsænkede parkeringsplads er der mod syd også en passage til Bytorvet. Man kan se, at torvet fortsætter, og passagen giver kontrast mellem højt og lavt, smalt og bredt, dunkelt og lyst.

Fra Musikteatret er der adgang til Bygangen i tunnelen under Vognporten. Hvis man ankommer fra den indendørs gågade, møder man tunnelen skråt og kan kun svagt ane, hvad der foregår på den anden side – det giver variation og vækker nysgerrighed.

Ved ankomst via Skolegangen fra vest indrammer tunnelen under Stationsporten kigget ind i Albertslund Centrum mod øst med posthusbygningen til højre. Efter den lave og dunkle tunnel opleves den åbne gade ekstra lys og luftig. I baggrunden ses Arbejderbos kontorhus, der skyder sig frem og lukker kigget, så gadens rette linje og åbne kig stoppes, og man bliver ledt ud af den vinkelrette bevægelse både fysisk og visuelt – det er med til at skabe variation i bybilledet.

Fra Kvicklys parkeringsplads er der adgang i førstesalsniveau til gangbroen over til den nordlige længe ved Bygangen og via en trappe ned til Bytorvet. Både gangbro og trappe er nyere, men historiske billeder viser, at der også tidligere har været en gangbro, der knyttede an til en trappe for enden af Bygangens længe – denne trappe eksisterer ikke mere, men viser, at der gennem tiden helt naturligt er foretaget ændringer. Selv om gangbro og trappe er nyere, er ændringerne ikke et problem i forhold til bevaringsværdierne, idet Albertslund Centrum karaktertræk er bevaret – gangbroer og trapper er et typisk træk, og der er ikke ændret på bygningernes moduler.

Ankommer man fra Kanaltorvet fra syd, skal man gennem tunnelen under Nordmarks Allé. Tunnelen i sig selv er ikke indbydende, men caféen og grønthandleren skaber liv og inviterer til at gå ind eller gå igennem. Kontrasterne mellem højt og lavt, smalt og bredt, dunkelt og lyst er også her tydelige.

Internt i Albertslund Centrum giver kolonnader, gangbroer, altangange og trapper varierede oplevelser af at være enten oppe eller nede, over eller under. Det er et træk, der har været til stede helt fra begyndelsen, hvor de to første afsnit blev opført, med kolonnader inde i bygningerne og glasbaldakiner, der både løb langs facaderne og på tværs af butiksgaden.

Historisk foto fra 1960'erne set fra Stationstorvet mod sydvest og et kig ned gennem butiksgaden. Glasbaldakinen løber langs facaderne og også tværs over butiksgaden – elementer, der spænder over gader og pladser, og som definerer 'over og under', er således et oprindeligt træk. Arkivfoto B2514, Lokalthistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

Historisk foto fra 1966. Oprindeligt bestod den nordlige længe i Bygangen af små, enetages pavilloner, som senere fik en etage ovenpå. Her ses pavillonerne mod øst. Glasbaldakinerne er markante og karakterskabende elementer, der sammen med de kugleformede gadelyger står taktfast langs bygningerne. Arkivfoto B2554, Lokalthistorisk Samling Albertslund, fotograf: John Frederiksen.

Eksempler på forbindelser internt i Albertslund Centrum:

Længerne på hver side af Bygangen har gangbroer både langs facaderne og på tværs mellem de to bygninger, og det giver nogle varierede oplevelser, afhængigt af hvor man står – oppe, nede, over, under.

Gangbroen fra første sal i Bygangen over butiksgaden til gennemgangen til Kvidklys parkeringsplads er ikke oprindelig, men den ødelægger ikke bevaringsværdierne, fordi den bygger videre på det oprindelige træk med elementer, der løber på tværs over gaderne.

Historisk foto, sandsynligvis fra 1960'erne. Kig mod vest fra gangbro på tværs i Bygangen. Da Bygangen blev opført, blev de øverste svalegange forbundet med Bytorvet med rullende fortove. For enden at bygningen var der en trappe, som senere blev fjernet. Arkivfoto B2508, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf: Steen Jacobsen Nordisk Pressefoto a/s.

Historisk foto, formentlig fra 1960'erne. Bytorvet set mod nordvest. Her ses trappen ned fra Bygangens svalegang, og man kan ane, at der er en gangbro fra den ene bygning til den anden – selv om den nuværende gangbro ikke er den oprindelige, har der altså også tidligere været en forbindelse mellem bygningerne i første sals højde. Arkivfoto B2594, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

Andre steder er der forbindelser med trapper (tv. fra Skolegangen og op til Kvicklys parkeringsplads) eller med elevator (th. mellem Bygangen og Arbejderbos kontorhus). De rullende fortove blev fjernet på et tidspunkt, og for at tilbyde niveaufri adgang, er der etableret elevator i stedet. Den er et nyt indslag, men forholder sig udmærket til bebyggelsen, idet den er trukket væk fra bygningerne og ligger forskudt for dem så den underordner sig den eksisterende bebyggelse.

Kolonnaderne er meget markante træk ved bygningerne i de to første afsnit, hvor de ligger trukket ind i bygningerne og giver mulighed for læ eller skygge. Kolonnaden langs Skolegangen (øv.th.) har et lidt anderledes udtryk, fordi den vender øst-vest og ikke nord-syd som de øvrige kolonnaer (tv. og ned.th.) – det skyldes modulsystemet, der kun i retning nord-syd har dragere, der her bliver synlige på tværs i kolonnade. Søjlerækkerne kaster flotte, taktfaste skygger og bidrager til en visuel variation.

Ved bygningerne i Bygangen er der ikke tale om kolonnader integreret i bygningerne, men om et konstruktivt system af svalegange, der ligger uden på selve bygningen. Den praktiske betydning er den samme, men i kraft af konstruktionen af stål frem for beton og den åbne gangbro på førstesalsniveau har det et lettere og mere filigranagtigt udtryk.

Elementer i bebyggelsen

Udover bygningerne og deres indbyrdes relation i bybilledet er der en række øvrige elementer, der har betydning f.eks. beplantning, belysning, belægninger og kunstværker. I Albertslund Centrum er der enkelte oprindelige elementer bevaret i form af gadelygter og kunstværker, selv om de måske har skiftet plads undervejs.

Albertslund Centrum opleves som et forholdsvis grønt område, fordi der er træer og grønne arealer både i grænseområderne og internt i området.

Luftfoto fra sommer 2008, hvor områdets grønne præg er tydeligt med træer og græsklædte rabatter. Fra Kortforsyningen.dk.

Eksempler på beplantning internt i Albertslund Centrum:

*I grænserne omkring Albertslund Centrum er der beplantning i form af træerækker, grønne skrånin-
ger og rabatter og solitære træer. Tv. er det den
nordlige del af Vognporten langs banen, th. er det
området ved trappen ved østgavlen af Bygangen,
hvor det enkeltstående træ opleves både i det for-
sænkede niveau og fra det højere liggende niveau i
Vognporten.*

*På Bytorvet er der i dag beplantning flere steder, mest markant i bede og træer på hver side af scenen i
torvets vestlige del. Tv. set mod vest, inden træerne er sprunget helt ud, th. set mod sydøst nogle uger
senere med markante grønne trækroner. Selv om det ikke oprindeligt har været sådan, fungerer scenen
og beplantningen fint, fordi træers og planters organiske former holdes inden for et geometrisk afgræn-
set område, der passer godt til bebyggelsens modulære plan.*

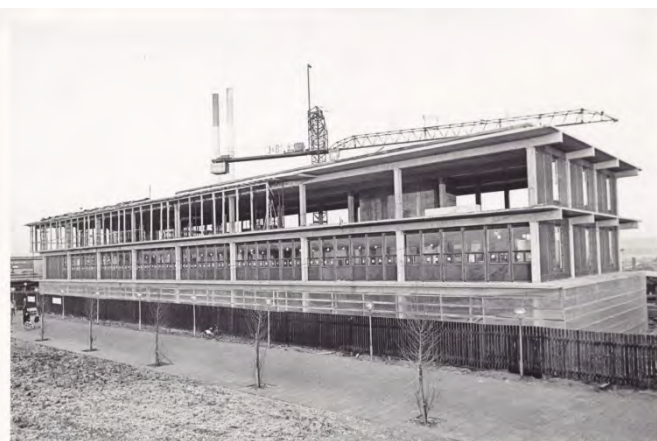
Historisk foto, formentlig fra 1980'erne, idet posthusbygningen er opført (1985). Bytorvet set mod nordvest. Her ses en ung beplantning af træer – til højre i billedet i en cirkulær form, i midten af billedet foran bygningen i baggrunden med træerne placeret i en retvinklet grid-form. Arkivfoto B2594, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

Historisk foto, årstal ukendt. Bytorvet set mod nord med butiksgaden i baggrunden. Her ses træerne placeret i et retvinklet grid, der passer godt til bebyggelsens moduler. Man kan bevæge sig mellem træerne, hvor der også er kunstværker placeret. Arkivfoto B2533, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

Historisk foto fra 1967. Butiksgaden set mod syd og Bytorvet. Butiksgaden har haft beplantning i de tidlige år, men det er der ikke længere – bedene har præcise, geometriske former og ligger taktfast ned gennem gaden og bygger dermed videre på modulernes faste rytme. Det er ikke umiddelbart et tab, at beplantningen ikke eksisterer i dag, idet butiksgaden er forholdsvis smal og har rigeligt at byde på af variation med kolonnader, forskellige bygningshøjder og butikkerne selv. Arkivfoto B2559, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

Historisk foto fra slutningen af 1960'erne under opførelsen af Arbejderbos kontorhus. Mellem kontorhuset og posthusgrunden, der ligger ubebygget som et åbent, græsklædt areal, er gaden markeret med en taktfast opstilling af de runde gadelamper over for træer. Begge dele er ændret i dag. Arkivfoto B2538, Lokalhistorisk Samling Albertslund, fotograf: Allan Rene Hygom.

Foran Arbejderbos kontorhus er der i dag plantet en nyere træerække, mens de runde lamper sidder på posthusbygningen. Det ser således ikke ud som oprindeligt, men det gør ikke noget – træernes taktfaste placering respekterer bygningernes og bebyggelsens modulære inddeling ved deres faste rytme.

De kugleformede gadelygter er noget ganske særligt i Albertslund Centrum. Det er ikke lykkedes at finde ud af, hvem der har tegnet dem, men de bliver beskrevet allerede i 1963 i *Arkitekten*: "Et kuglearmatur, der består af to halvkugleformede skærme, vil i forskellige variationer blive anvendt på torvet, i butiksgaden, ved kolonnader, gennemgange m.m." (*Arkitekten* 1963 s. 152). Det kunne tyde på, at gadelygterne kan være tegnet specielt til Albertslund Centrum – Erik Herløw var også anerkendt som industriel designer og stod bag en afdeling for industriel design på arkitektskolen i København, så det er ikke usandsynligt, men dog uvist. Albertslundlampen, der blev udviklet til Albertslund Syd og tegnet af Jens Møller-Jensen (Viggo Møller-Jensens søn, der i øvrigt tog afgang fra Herløws afdeling) i 1963 kunne have været valgt, hvis man havde ønsket at gøre brug af produkter, der allerede eksisterede på markedet og blev anvendt i Albertslund.

Kuglelamperne ses på en lang række historiske fotos, og de er bevaret enkelte steder i dag. Lampen er et meget karakteristisk element i bebyggelsen, hvor den med sin runde, men stramt geometriske form, spiller op til bygningernes retlinede moduler. Nogle steder er lampen på en stander, andre steder monteret direkte på bygningen eller, som i bygningerne på Bygangen, på konstruktionen, der bærer gangbroerne. De tilbageværende lamper bør bevares.

Hvad enten kuglelamperne står på standere eller er monteret på vægge eller stolper, er de taktfast placeret og følger bygningernes modulære rytme. De runde, men stramt geometriske, former er et godt modspil til bygningernes rette linjer. På posthusbygningen sidder lamperne også og understreger rytmen i bygningens konstruktion.

Flere steder i Albertslund Centrum møder man kunst i det offentlige rum i form af relieffer og skulpturer, heraf nogle man må kravle på, som dermed også bliver legeredskaber. Det er tilfældet ved bl.a. Kai Nielsens dyreskulpturer, der i dag står på Stationstorvet. I 1971 blev en stiftmosaik af Franciska Clausen indviet på Bytorvet, og med en anden placering sidder den fortsat i bebyggelsen, i dag på vægfeltet hvor butiksgaden og Bytorvet mødes. I Rådhusøen ses vandskulpturen af Poul Winther fra 1973 – den er af beton, der passer til rådhusbyggeriet. I det afskårne hjørne i posthusbygningen står et værk af Inove Jun-Ichi, der blev sat op i forbindelse med indvielsen af bygningen i midten af 1980'erne. På Kanaltorvet står en søjle med en hane på – søjlen er et solur, og hanen er en vindfløj, der refererer til kommunens byvåben. Den er skabt af Gunnar Westman og blev afsløret 1985. Ved indgangen til S-togstunnelen mod syd kan man ikke undgå at lægge mærke til Peter Lands værk *Scenarie* fra 2008, måske bedre kendt som 'Manden i badekarret'. Disse værker, for blot at nævne nogle, vidner om en kommune, der ønsker en høj kunstnerisk kvalitet. Det har den gjort siden 1. april 1969, hvor det blev besluttet, at én procent af håndværkerudgifterne på alle kommunale byggerier skulle anvendes til kunstindkøb – der blev ansat kunstkonsulenter, der blev skiftet ud jævnligt for at sikre alsidighed, og der blev købt tidens kunst, så Albertslund blev en ny by med moderne kunst, som det er beskrevet i kommunens publikation fra 1986: Lemmich, Jørn og Tvarnø, Pia Gro (red.): *Albertslund 1974-1985*, Alberslund Kommune 1986.

Forskellige belægninger danner gulv for skulpturer og bygninger. Den oprindelige belægning er i *Arkitekten* 1963, s. 152, beskrevet som sorte, riflede betonfliser, som da også anes på de historiske fotos. Belægningerne er ændret gennem tiden og er ikke nærmere beskrevet her, men det vigtigste er, at de udgør en rolig flade, der danner bund for skulpturer, byinventar og bygninger.

På Stationstorvet står en række af Kai Nielsens dyreskulpturer på en rød teglbelægning – som et tæppe der gør den midterste del af pladsen til et opholdsrum, mens de mere aktive gangzoner har grå flisebelægning.

På muren ses Franciska Clausens relief, der tidligere hang på gavlen af den sydlige længe ved Bygangen. Den kunstneriske udsmykning er af god kvalitet og bidrager til Albertslund Centrums variation og oplevelsesrigdom.

Bytorvet set fra ankomsten via Skolegangen mod øst. Her er i dag også arbejdet med en belægning som et afgrænset felt midt på torvet og andre belægningstyper i kanterne omkring.

Historisk foto fra 1992, hvor Bytorvet har andre belægninger. Læg mærke til, at gangbroernes værn er malet røde – de er i dag sorte. Det er uvist, hvilken farve de oprindeligt havde, men den sorte er mere enkel og afdæmpet og passer umiddelbart bedre til bygningernes udtryk. Arkivfoto B2595, Lokalthistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

På et historisk foto fra 1960'erne kan man svagt ane rifflerne i belægningens betonfliser. Arkivfoto B2510, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

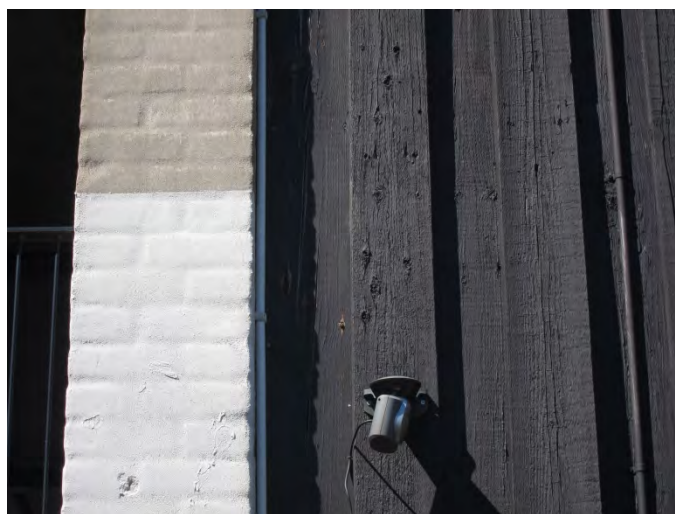
*Kai Nielsens hane, der i dag står frit på Stations-
torvet. I forgrunden anes de riflede fliser. Udover
beplantning i form af træer har der gennem tiden
også være plantekummer af forskellig slags. Ar-
kivfoto B2511, Lokalhistorisk Samling Albertslund.
Fotograf John Frederiksen.*

Albertslund Centrum er karakteristisk med de in situ støbte bygninger, hvor betonoverfladerne får karakter pga. aftrykket fra forskallingsbrætter. Sammen med de oprindelige rustikke brædder, har det givet en helt særlig og meget interessant materialekarakter. Betonen står stadig med aftrykket efter forskallingsbrædderne, men nogle steder knap så markant, fordi betonen er malet hvid. Betonens synlige overflade er en del af bevaringsværdierne.

De fleste steder findes de rustikke brædder ikke længere, men i længerne omkring Bygangen er der stadig bræddebeklædning. Den fremstår noget slidt, men bidrager med en mere levende materialekarakter end glatte flader og glas. I Bygangen er de synlige mure af teglsten, som har en mere forfinet overflade end betonen, men dog også en levende overfladekarakter. Materialeholdningen, som den oprindeligt var, skal ikke nødvendigvis genskabes, men bør fastholdes de steder, den er bevaret, og kan tjene som inspiration til ændringer og nybyggeri.

I den fireetages bygning langs butiksgaden ses aftrykkene af bræddeforskallingen i de in situ støbte gavle tydeligt.

I Bygangens sydlænge længe på sydfacaden ses samspillet mellem murværk og bræddebeklædning tydeligt – begge dele med rustikke overflader, der klæder hinanden godt. Murværket er nederst malet hvidt, men har stadig en levende overflade.

Flere steder i Albertslund Centrum er der andre former og detaljer at lægge mærke til, f.eks. de elegant afrundede mure, der flankerer kørerampen ned til parkeringspladsen bag Arbejderbos kontorhus og Bygangens sydlige længe. Murene er af in situ støbt beton med aftryk af forskallingsbrædderne og korresponderer således med de oprindelige bygninger.

Historisk foto fra 1960'erne (før 1968, fordi de lave, enetages pavilloner med konstruktionen med glasoverdækning, som anes i højre side, bliver forhøjet dette år). Her ses den in situ støbte beton med aftryk af bræddeforskalling meget tydeligt – den passer utrolig godt til den rustikke bræddebekædning omkring vinduerne på første sal. Arkivfoto B2536, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf Allan Rene Hygom.

Skiltning og butiksvinduer er ligeledes et træk, der bør have opmærksomhed. Albertslund Kommune har udarbejdet en deklaration om facader og skiltning i Albertslund Centrum, som angiver nogle gode retningslinjer for at sikre, at Albertslund Centrum fremstår med et ensartet arkitektonisk udseende, og at skiltning skal foregå efter en vis orden og overskuelighed. For butiksfacader er der angivet et krav om, at facaderne skal bestå af store glaspartier, der udfylder muråbningerne og giver indkig (indkigget kan der dog i visse tilfælde ændres på), og at der skal være farvekontrast mellem vinduesrammer, der skal være af træ i brunlig naturfarve, og glaspartier samt det lyse murværk. Selv om dette ikke er den oprindelige situation med kombinationen af vinduer og rustikke brædder på førstesalen, er det udmærkede retningslinjer, fordi bygningernes moduler og synlige konstruktioner respekteres. Det er dog vigtigt, at gladfladerne ikke bliver alt for døde, da det harmonerer dårligt med den stærke stofflighed og overfladekarakter, der ellers er i bebyggelsen.

Historisk foto fra 1982, der viser den ene arkade i butiksgaden. Betonen med aftryk af forskallingsbrædder ses tydeligt i loftet. På dette tidspunkt er skiltningen vandret over butiksvinduerne og på tværs i arkaden. Arkivfoto B2585, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf Ole Kristensen.

Arkaden som den ser ud i dag. Her understreges længderetningen af loftets belysning, men måske ville vandrette skilte på tværs som på fotoet tv. på en god måde bryde kolonnaden op i mindre dele, som understreger modulerne.

Historisk foto fra 1967. Butiksgaden set mod syd og Bytorvet. Her ses en skiltning med vandrette skilte, der rækker ud over gaden. Til forskel fra skiltningen i dag understreger den oprindelige skiltning de vandrette linjer. Arkivfoto B2559, Lokalthistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

I dag er skiltningen primært lodret og følger konstruktionen, hvor de er monteret taktfast på søjlerne. Begge systemer (den vandrette eller lodrette skiltning) kan for så vidt fungere udmærket, da de respekterer bygningernes rette linjer og modulære opbygning og er udformet efter ensartede principper, så de ikke tager magten fra bygningerne. Den lodrette skiltning opleves mere monumental.

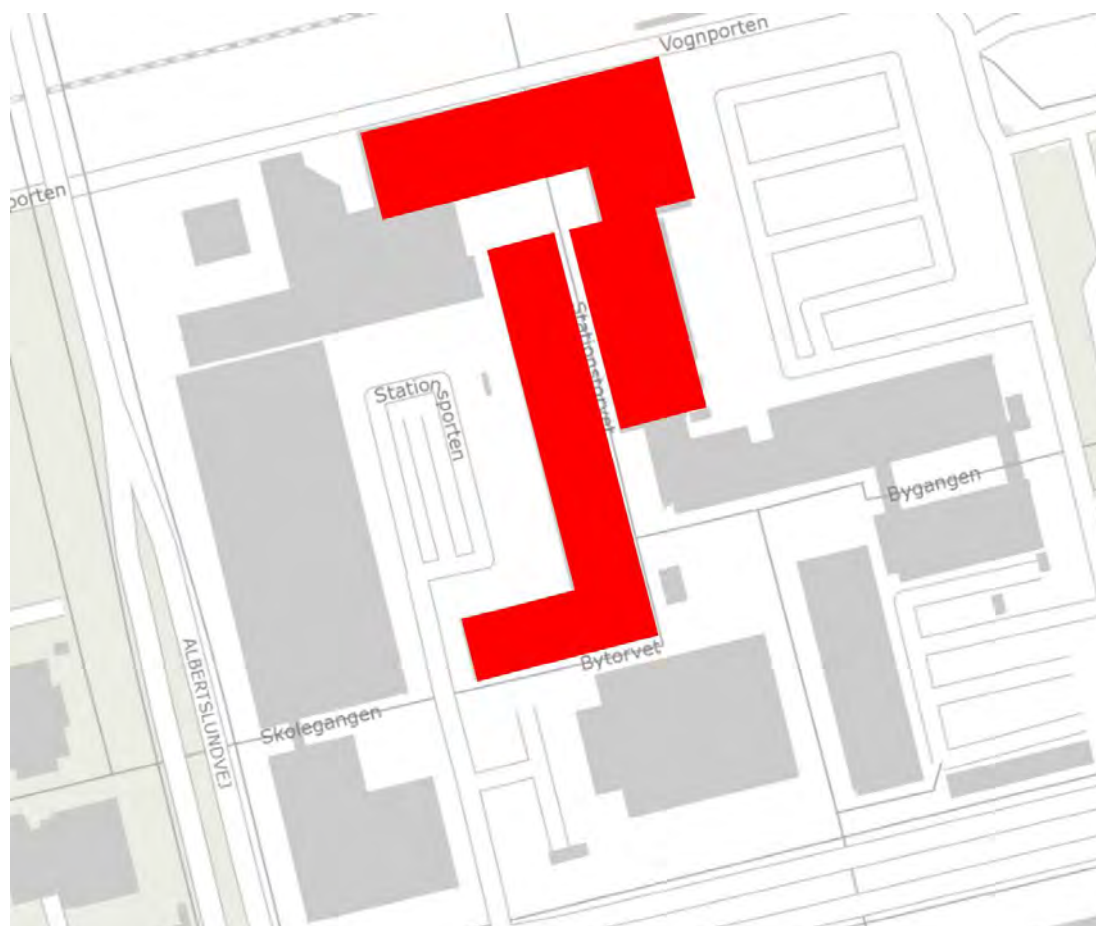
Bygningerne i Albertslund Centrum

De enkelte bygninger/bygningsafsnit i Albertslund Centrum er forskellige, men har en lang række fællestræk, der betyder, at de udgør et harmonisk hele, hvor forskellighederne blot bidrager til at skabe variation. Generelt kan bygningerne godt tåle ændringer, hvis disse gennemgående træk respekteres:

- Albertslund Centrum er lav – det er netop det, der kendetegner valget om udbygningen af Albertslund i 1960'erne frem for andre steder
- Skalaen er menneskelig – bygningshøjder, etagehøjder, modulernes størrelse og afstand
- Variation i bygningerne – forskellig rytme i modulerne, lodrette søjler veksler med vandrette udhæng, dybe arkader veksler med udkragninger og gangbroer
- Enkelt og synligt konstruktivt system sammensat af lodrette og vandrette dele med synlige forkanter, der tegner modulet
- De tunge betonmoduler får modspil af let facadeudfyld og spinkle bygningsdele
- Bygningerne er tydeligt sat sammen af enkeltdele
- Begrænset materialevalg: beton, metal og træ
- Sammenhæng i overfladekarakter med in situ-støbt beton med synlige aftryk af forskallingsbrædder og rustikke brædder (findes i dag primært i Bygangen)

I det følgende beskrives bygningernes bevaringsværdier for hver samlet enhed, der har samme arkitektoniske udtryk: dvs. afsnit 1 og 2 beskrives samlet som Stations-
torvet og butiksgaden, de to længer ved Bygangen beskrives samlet og Arbejderbos
kontorbygning beskrives for sig.

Stationstorvet og butiksgaden – afsnit 1 og 2

Bygningerne, der er markeret med rødt på kortet, hører til afsnit 1 og 2 omkring Stationstorvet og butiksgaden.

Bygningerne er opført 1965-1966 og er tegnet af arkitekterne Erik Herløw og Tormod Olesen, der havde fælles tegnestue 1956-1965. De tegnede også varmecentralen i Albertslund.

Erik Herløw, 1913-1991: Arbejdede både med arkitektur og design, som regel i enkle former uden pynt og med fremhævelse af materialets egen karakter. Havde egen tegnestue (1949-86) og var også den første professor ved afdelingen for industriel design ved Kunstakademiets Arkitektskole (1959-79). Han har tegnet forskellige bygningstyper som forretningsejendomme, museer, fabrikker foruden en lang række designobjekter.

Tormod Olesen, 1930-2019: Var ansat hos Peter Bredsdorff (hovedarkitekten bag Fingerplanen og den overordnede plan for den nye by Albertslund) 1952-54 og blev i 1954 ansat hos Erik Herløw, hvor han i 1956 blev kompagnon. Fra 1970 egen tegnestue sammen med sin hustru, Aase Olesen, der senere blev socialminister. Projekte-

rede bl.a. betonelementbyggeri af høj kvalitet til Ishøjplanen 1972-75, der også omfatter en skole med lave bygninger i grupper, der danner smalle gader og små torve. Har også tegnet erhvervsbyggeri.

Bygningerne er beskrevet i *Arkitekten* 1963 s. 152:

”Centret er bygget over et modulnet på 3,6 x 7,2 m. Modulrektangelets lange side går i nord-syd-retning. Bygningernes jernbetonkonstruktioner er udformet med søjlerne i modulknudepunkterne. Dragere lægges kun i retning nord-syd, således at søjleafstanden i de nord-syd gående kolonnader bliver 7,2 m, mens søjleafstanden i de øst-vestrettede kolonnader bliver 3,6 m. Det giver en tilstræbt variation i gade- og torvebilledet.

Alle betonkonstruktioner står ubehandlede i den grå beton. De lette udfyldningselementer er i butiksetagen af aluminium og glas. I den overliggende service-etage er de lette udfyldningselementer mod gaden med træbeklædte brystninger. Mod læssempereren er udfyldningselementerne med højsiddende vinduer, skydeporte og døre efter behov. Træbeklædningerne udføres af fyrretræ, der har fået en speciel forbehandling med svidning og derefter en olieimprægnering.”

Materialeholdningen beskrives igen i *Arkitektur* 1969 s. 23:

”Bygningerne er opført af jernbeton, der står ubehandlet. Også de øvrige anvendte materialer til vinduesbrøstninger og overdækninger er af en robust karakter, lidt uvenligt måske, men absolut med et særpræg forskelligt fra den poppede butikscen-terarkitektur, man kender fra udlandet.”

Nord- og østfacaderne ses fra perronen på S-togsstationen.

Udsnit af nordfacaden, der vender mod jernbanen. Nogle partier er lukkede med bræddebeklædte facader, mens andre er åbnet og har en lille forplads inden indgangsdøren. Så længe facadernes modulopbygning og synlige konstruktioner respekteres, kan facaden godt tåle, at (nogle af) partierne åbnes, uden at det går ud over bevaringsværdierne. Det er dog vigtigt, at hierarkiet mellem de mere åbne forsider og de lukkede bagsider stadig opfattes.

Østfacaden med udfyldningspartier af brædder og smalle vinduer. Den rustikke bræddebeklædning passer godt til den in situ-støbte beton med aftryk af forskallingsbrædder, men udfyldningspartierne kan godt ændres, hvis der ønskes mere åbenhed. Det vigtigste er at respektere konstruktionerne og modulopbygningen.

Østfacaderne for bygningerne på østsiden af Stationstorvet (th.) og butiksgaden (tv). Kontrasten mellem de lukkede murflader og de åbne partier giver variation i bebyggelsen.

Bygningerne omkring butiksgaden zoomet ind fra Albertslundvej på jernbanebroen.

Bygningerne omkring butiksgaden set fra Stationstorvet mod sydøst. Trods søjlernes lodrette linjer dominerer de vandrette i kraft af bygningernes længeform, deres flade tage og de markante udhæng – de får de to bygninger, der ikke er ens, til at hænge sammen til en helhed.

Butiksgaden set mod Bygtorvet mod syd og gangbroen over gaden. Kolonnaderne og modulerne er forskellige lige som bygningshøjderne, men bygningerne korreponderer med hinanden i de overordnede træk og i de store udhæng.

Længen vest for butiksgaden set fra Stationstorvet mod syd. Modulopbygningen er tydelig. Kolonnaden inviterer indenfor.

Bygningerne omkring butiksgaden set mod nord og Stationstorvet fra gangbroen, der krydser gaden.

Den vestlige bygning langs butiksgaden set mod Stationstorvet mod nord. Selv om vinduespartierne er nyere og anderledes end oprindeligt, respekterer de bygningernes overordnede karakter med de synlige betonkonstruktioner i moduler med lette udfyldningspartier imellem. Der kan således godt arbejdes med andre typer vinduer/døre/butiksfacader, så længe den overordnede arkitektoniske idé overholdes. Ved sammenligning med historiske fotos kan den oprindelige bræddebeklædning måske inspirere, fordi den rustikke karakter giver en mere levende og varieret overfladekarakter og facade.

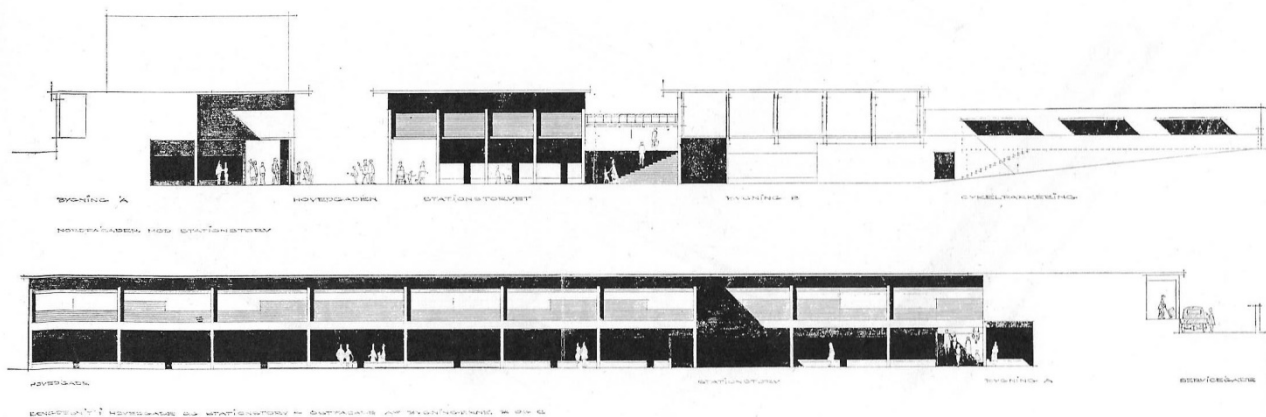
Historisk foto fra 1967. Butiksgaden set mod syd og Bytorvet. Læg mærke til den rustikke bræddebeklædning og de vandrette vinduespartier på første sal. Arkivfoto B2559, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

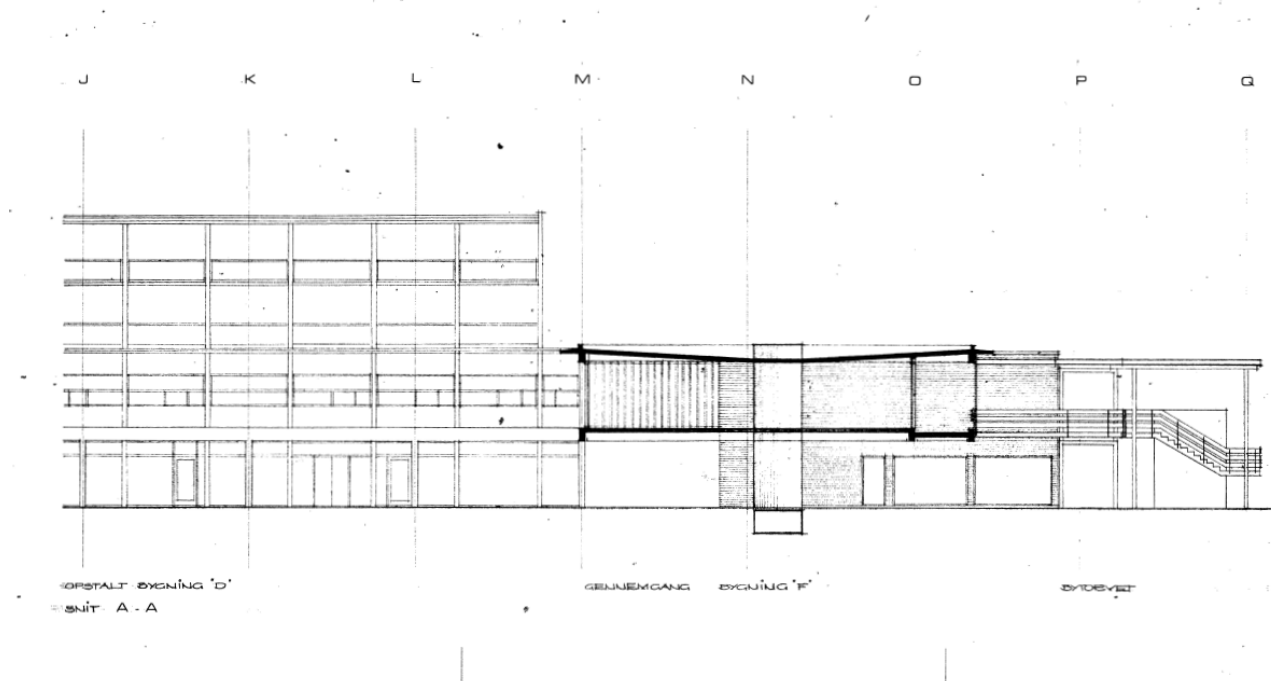
Th. historisk foto fra 1960'erne set fra Stationstorvet mod sydvest og et kig ned gennem butiksgaden. Læg mærke til den helt lukkede gavlfacade på første sal til sammenligning med de helt åbne facader i dag (tv.). Arkivfoto B2514, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

Tv. den nordligste bygning omkring Stationstorvet med adgang til S-togstunellen. Th. historisk foto af samme facade, sandsynligvis fra 1960'erne. Læg mærke til forskellen på vinduespartierne. Arkivfoto B2517, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

I Arkitekten 1963 vises tegninger og modeller af det kommende butikscenter. Den øverste tegning er et snit øst-vest gennem Stationstorvet set mod syd, den nederste er snittet nord-syd set mod vest. Illustration fra Arkitekten 1963 s. 152.

Udsnit af tegning fra 1968 i Albertslund Kommunes byggesagsarkiv fra opførelsen af Bygangen, der ses i snit og opstalt som den lave del imod den høje, fireetages bygning med boliger i de to øverste etage. Der er ikke digitaliserede tegninger af øvrige bygninger omkring Stationstorvet. Tegning fra Weblager.dk under adressen Bygangen 1.

Arkitektonisk værdi

Samlet bebyggelse, der består af flere længer på mellem en og fire etager integreret omkring Stationstorvet og butiksgaden og den vestlige del af Bytorvet. Bygningerne er altovervejende taktfaste, modulopbyggede længer, dvs. en hovedform der er lang og smal. De langstrakte former understreges af bygningernes vandrette linjer i etageadskillelser, tagudhæng og flade tage og til dels også vinduespartierne, der har en diskret vandret inddeling.

Dør-/vinduespartierne er nyere og afviger på 1. sal fra den oprindelige arkitektur ved, at hele udfyldningspartiet er af glas, hvor det oprindeligt var beklædt med rustikke brædder eller en blanding af brædder og vinduer. De nuværende vinduespartier kan dog sagtens gå an, fordi de respekterer bygningernes vigtigste træk, der er de synlige konstruktioner og moduler af beton med udfyldningsfelter af lette materialer, men de store glasflader opleves lidt døde, især når man har set de historiske fotos med bræddernes mere levende overfladekarakter. Den passer godt til de oprindelige betonflader, der står med synlige spor efter bræddeforskalling – oprindeligt rå, men i dag malet hvide, hvorved noget af den robuste karakter forsvinder.

Betonkonstruktionen er synlig og gør modulopbygningen tydelig samt giver facaderne en menneskelig skala, der får variation i kraft af modulernes forskellige mål (nord-syd eller øst-vest) og den reliefvirkning, der opstår mellem konstruktionerne og de let tilbagetrukne vinduespartier eller de kraftigt tilbagetrukne kolonnader – det giver et spil mellem lys og skygge.

Den østlige længe i butiksgaden adskiller sig fra de øvrige, idet den er i fire etager og har et lidt anderledes modulsystem. De to øverste etager har balkoner mod butiksgaden og altangange mod øst på bagsiden, og begge dele ligger dybt og giver en dyb reliefvirkning – mod butiksgaden næsten som en bogreol af beton. Fordi de to øverste etager er trukket tilbage fra den nordlige gavl, virker bygningen ikke så dominerende set fra Stationstorvet. Udkragningen/udhænget over anden etage markerer overgangen mellem butiksetagerne og boligetagerne og fastholder visuelt skalaen med de to etager.

Bygningernes bagsider har de samme overordnede træk med synlig konstruktion, modulopbygning og lette udfyldningsfelter, men fremstår i mere eller mindre grad som triste og oversete bagsider. Det tydelige hierarki mellem hoved- og bagfacader vidner om intentionen med byens 'bymur', som er værd at fastholde til en vis grad – også selv om bagfacaderne evt. åbnes mere.

Bygningerne danner en meget stærk helhed, fordi de er så ensartede og giver samlede facaderækker omkring Stationstorvet, butiksgaden og den vestlige del af Bytorvet.

Kulturhistorisk værdi

Bygningerne udgør de to første afsnit af Albertslund Centrum og betegner dermed det allerførste indkøbscenter, endda et af de første i Danmark. Lige som de øvrige bygninger udgør de den synlige historie om udviklingen af en helt ny by og en visionær kommune, der ville have kvalitet i såvel byplan som bygninger.

Bygningernes udformning er typisk for 1960'ernes arkitektoniske idealer om lave bygninger med taktfaste, modulære facader opført med tidens nye konstruktions-teknikker og er derfor historiske vidnesbyrd om periodens arkitektur og materialer.

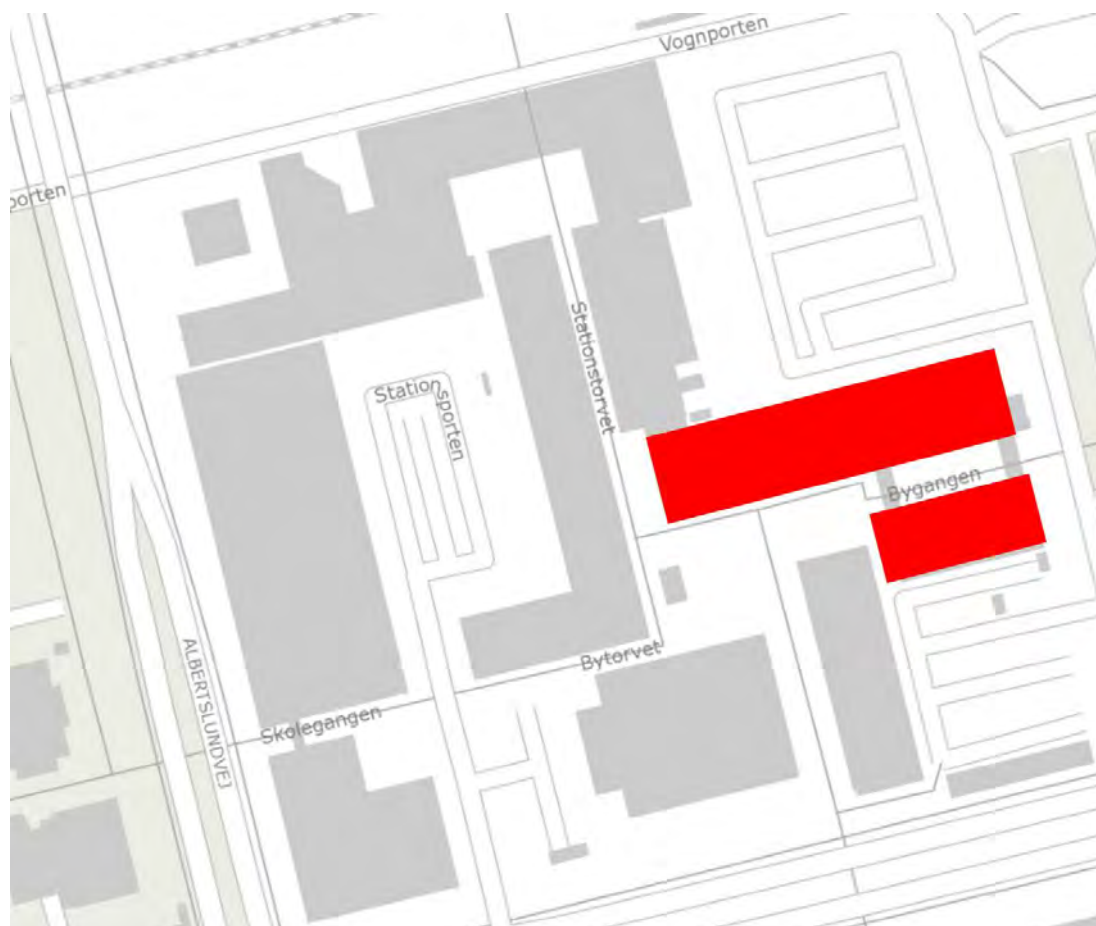
Miljømæssig værdi

Længerne danner facadevægge omkring Stationstorvet og butiksgaden, der er meget veldefinerede rum (det er dog uvist, hvordan Stationstorvet vil se ud, efter at dele af bygningerne er revet ned). Også for Bytorvet er den vestlige facaderække en vigtig afgrænsning af den åbne plads.

Den firetages bygning er med til at give den smalle butiksgade en meget bymæssig karakter, uden at den bliver dominerende.

Tunneller og smøger i bygningerne er med til at give bebyggelsen variation og gode forbindelser på tværs af bygningerne.

Bygangen

Bygningerne, der er markeret med rødt på kortet, hører til afsnit 3 med de to bygninger på hver side af Bygangen.

Bygningerne er opført 1968 og er tegnet af arkitekten og ingeniøren Erik Friehling. Den nordlige længe blev opført oven på eksisterende enetages pavilloner fra afsnit 2, dvs. tegnet af Herløw og Olesen.

Erik Friehling, 1921-1990: Egen tegnestue 1946-1985. Arbejdede både inden for planlægning og byggeri og stod bl.a. bag by- og bebyggelsesplanen for Industricentrum Herstedøster (1962), der var det første planlagte industriområde i Københavns omegn. Arbejdede bl.a. sammen med Erik Christian Sørensen på ombygning af Hotel Østerport (1956) og har tegnet forskellige typer af bygninger i ind- og udland fra en del industri over plejehjem og boliger til kirker.

Den nordlige længe set mod øst. Førstesal er forbundet til afnist 1-2 med en nyere gangbro. Det er tydeligt, at Bygangens gangbroer og kolonnader i kraft af deres stålkonstruktion, der er monteret uden på selve bygningen, har et andet udtryk end de øvrige bygninger, men med de samme karaktertræk med taktfaste søjler og dybevirksomhed.

Den nordlige længes østlige del tæt på tunnelen til Musikteatret. Læg mærke til, at værnene her er af den oprindelige type med vandrette brædder – længere mod vest er de skiftet til nogle andre. Vinduespartierne er af glas i moduler mellem de synlige murede piller (de lodrette hvide felter).

De to tværstillede gangbroer danner næsten en indre gård. Set fra den ene tværgangbro mod vest.

Sydfacaden på den nordlige længe set fra gangbroen på første sal mod nord. Her ses facadepartierne af glas mellem de synlige murstriber.

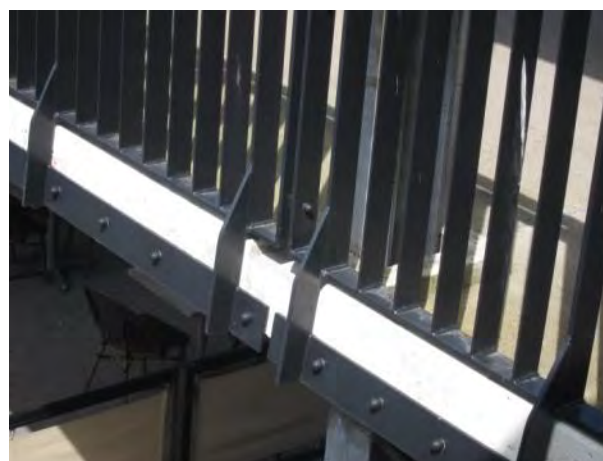
Kig mod vest langs altangangen på den nordlige længe. Her fornemmes rytmen af stolper og kuglelamper tydeligt.

Over glaspartierne er der flere steder bræddebeklædning – den er dog skiftet ud mange steder til nyere og mere glatte materialer, der ikke har samme stofflige karakter. Her ses den murede pille, der tegner lodrette hvide striber i facaden.

Set mod syd på den vestligste gangbro, der forbinder nord- og sydlængen på Bygangen, kan man tydeligt se forskellen på det oprindelige og det nye værn. Det oprindelige værn er trods de brede brædder mere transparent, fordi man kan kigge mellem brædderne, mens de mere spinkle, lodrette jernbalustre i det nye værn danner et tæt værn, når man ser det på skrå. De oprindelige værn er endvidere med til at understrege de vandrette linjer.

Også detaljeringen omkring værnenes fastgørelse til betondækkene varierer – tv. det oprindelige værn, der elegant og nænsomt kobler sig på enkelte steder på betondækket – th. det nye værn, der ikke er dårligt, men som har et mere klodset fæste.

Der er gjort noget ud af detaljeringen af mødet mellem altangangenes betondæk og nedløbsrørene – det står mere tydeligt ved de oprindelige værn.

Den vestlige gavl af nordlængen med den markante trappe. I gavlene er det tydeligere, at bygningerne er opført med murskiver af tegl og ikke af in situ-støbt beton.

Sydlangens sydfacade, der vender ud mod en parkeringsplads. Facaden står ret intakt i sit facadeskema, der både har lodrette linjer i kraft af vinduesfelterne og vandrette linjer i kraft af de lave, horisontale vinduesbånd.

Sydfacaden på sydlangen set mod vest med Arbejderbos kontorhus i baggrunden. Bræddebeklædning har helt fra starten været et karakteristisk træk i bebyggelsen, og selv om beklædningen her fremstår slidt, bidrager den til en varieret materialeanvendelse med levende overflader.

Nordlængens nordfacade er domineret af udbygningen i stueetageniveau. Der har altid været en form for udbygning, men det er efter alt at dømme udvidet senere hen. Nu står den meget tung og lukket og giver facaden et meget afvisende præg til trods for den mere åbne førstesal. Den samlede facade har et næsten barakagtigt udtryk.

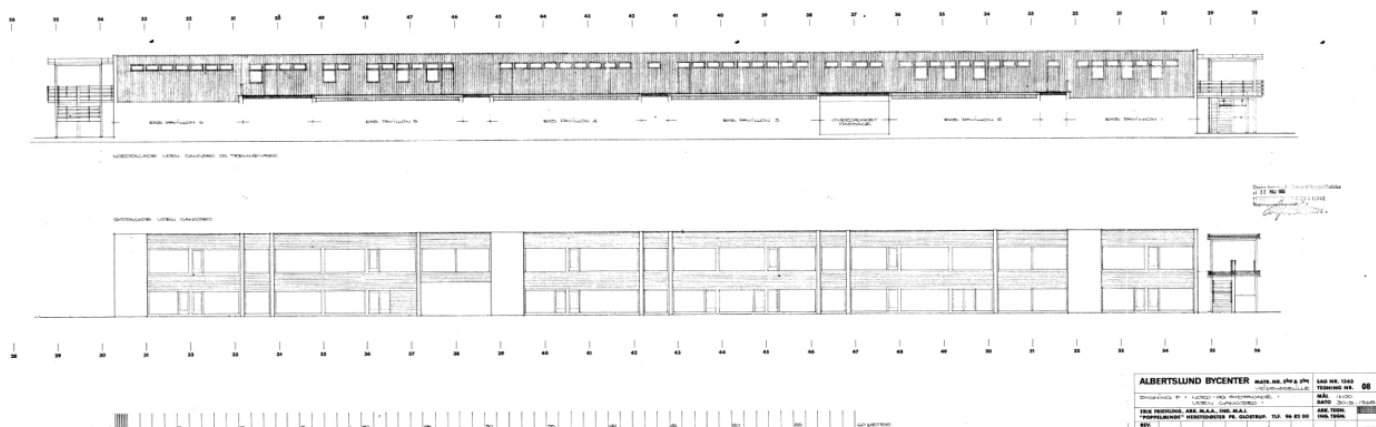
Historisk foto, årstal ukendt, men antageligt omkring 1970, fordi Albertslundhuset er ved at blive opført. Den lukkede stueetage findes også her, men tilsyneladende ikke helt så dybe, som de er i dag. Beklædningen er antageligt brædder, der har bidraget til en mere levende overflade end den nuværende glatte pladebeklædning. Arkivfoto B2528, Lokalthistorisk Samling Albertslund. Fotograf Peter Præstrud.

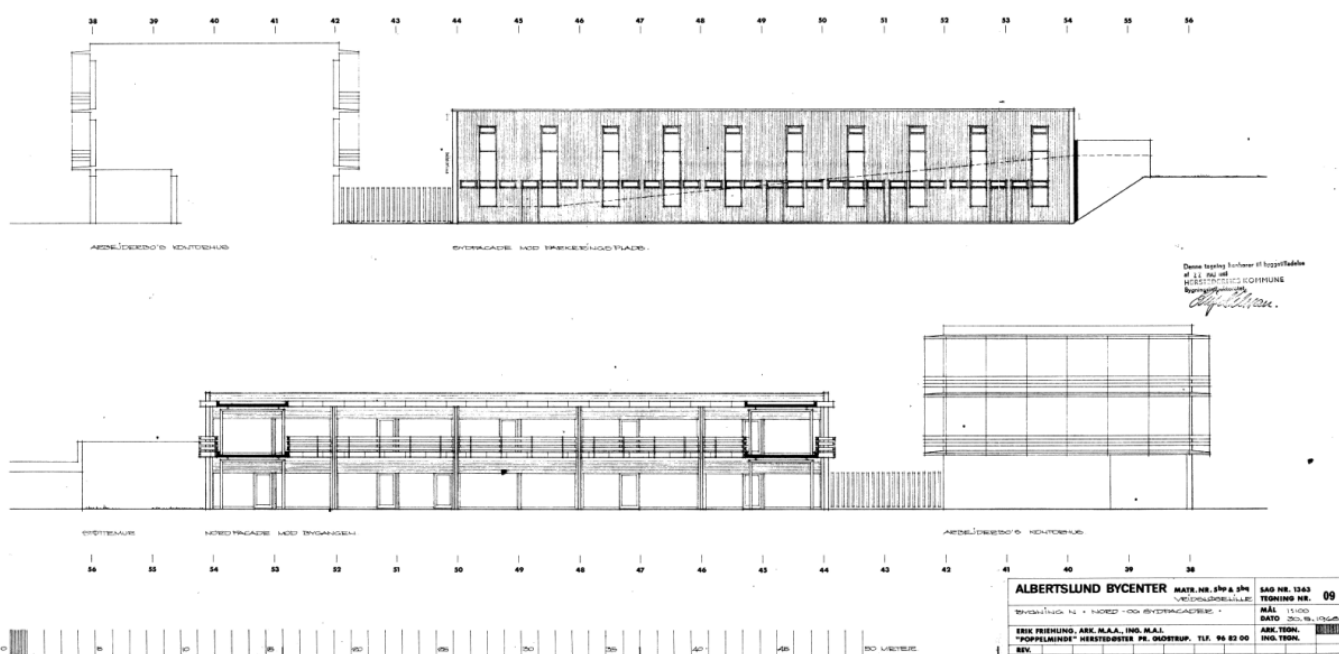
Stueetagens pladebeklædning er afvisende, mens tremmewæggene på førstesal giver et fint spil mellem lys og skygge, når solen skinner.

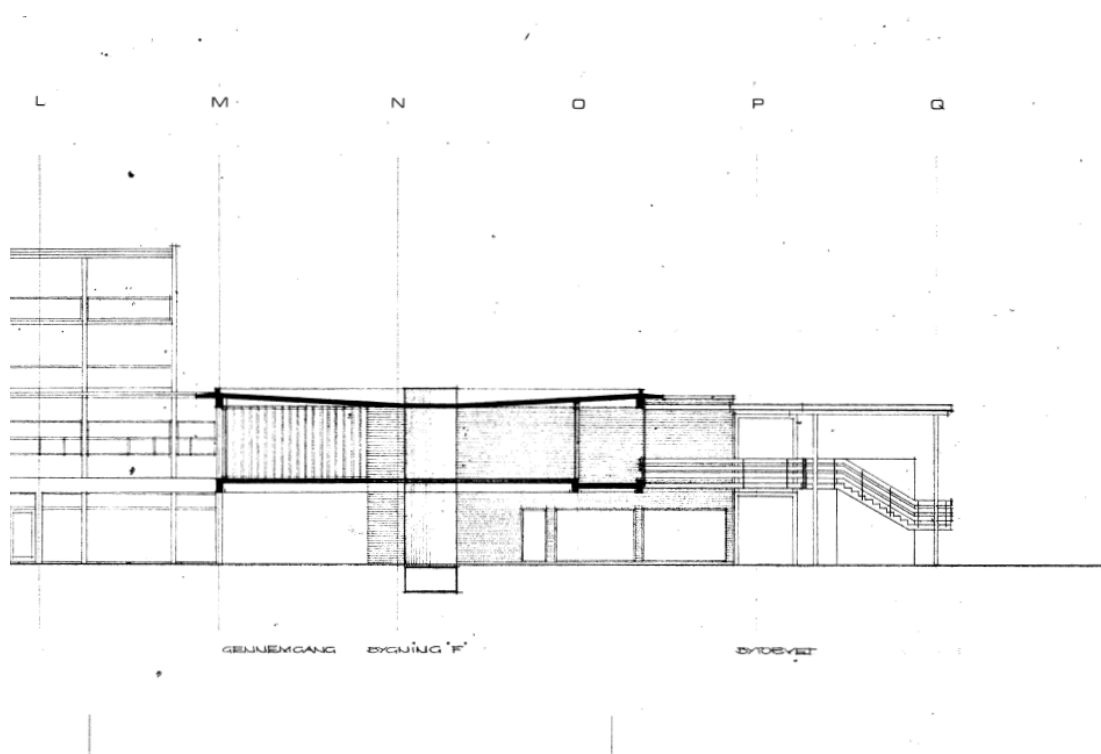
Den tilbagetrukne facade på første sal har et facadeskema med lodrette linjer i døre og vinduer og vandrette linjer i det horisontale bånd af lave vinduer – samme princip som sydfacaden på den sydlige længe, men komponeret anderledes. Den samlede facade er tydeligvis en bagside, men den kan åbnes, hvis det er praktisk muligt – det er blot vigtigt for fortællerværdien, at der i et eller andet omfang bevarer et hierarki mellem forsider og bagsider.

Tegning fra 1968 i Albertslund Kommunes byggesagsarkiv. Øverst nordlængens nordfacade, hvor det er noteret, at den nederste etage består af eksisterende paviljoner. Nederst sydfacaden uden altangange og gangbroer tegnet med. Tegning fra Weblager.dk under adressen Bygangen 1.

Tegning fra 1968 i Albertslund Kommunes byggesagsarkiv. Øverst sydlængens sydfacade, hvor spillet mellem de lodrette og vandrette linjer ses meget tydeligt. Nederst sydlængens nordfacade med altangange og snit gennem de to gangbroer. Tegning fra Weblager.dk under adressen Bygangen 1.

Tegning fra 1968 i Albertslund Kommunes byggesagsarkiv. Snit i nordlængens vestligste del i overgangen til den firetages bygning i butiksgaden. Yderst th. ses den trappe, der senere blev revet ned. Tegning fra Weblager.dk under adressen Bygangen 1.

Historisk foto fra 1968, der viser rejsegilde på den sydlige længe ved Bygangen. Selv om gavlene og smalle felter i facaderne er af teglsten, viser billedet, at konstruktionen er af beton. Arkivfoto B2551, Lokalthistorisk Samling Albertslund. Fotograf Allan Rene Hygom.

Arkitektonisk værdi

Består af to parallelt liggende længer, den nordlige længere end den sydlige, der er forbundet på tværs af to gangbroer. Bygningerne har åbne facader mod Bygangen med store vinduespartier adskilt af felter med bræddebeklædning eller med synlige mursten i modsætning til de øvrige bygninger i Albertslund Centrum med betonoverflader. De murede skiver, der tilsyneladende går på tværs af bygningen, er tydelige i gavlene.

Foran facaderne er en stålkonstruktion, der bærer gangbroerne på første sal og med sine taktfast placerede søjler understreger de modulære facader og danner en pendant til Albertslund Centrums øvrige bygninger, selv om konstruktionen her ikke er af beton. Stålkonstruktionen med de spinkle søjler fremstår med et lettere udtryk end beton-kolonnaderne – som et ekstra lag tilføjet uden på bygningernes facader.

Gangbroerne og deres værn er en integreret del af arkitekturen. De oprindelige værn med vandrette brædder giver bedst udkig, når man færdes på gangbroerne, og er med til at understrege de vandrette linjer, lige som detaljerne omkring disse værn er mere elegante, f.eks. beslagene der fastholder brædderne og udskæringen i beton-dækket.

Bagfacaderne har primært bræddebeklædning i en komposition med små og større vinduer og enkelte døre med lodrette linjer i døre og større vinduer og et gennemgående, vandret vinduesbånd af lave vinduer. De er tydeligvis bagsider, fordi de er mere lukkede. I dag fremstår de også lidt triste – den nordlige længes nordfacade primært fordi den er skjult bag en fremskudt stueetage, der med sin tætte, mørke facadebeklædning er afvisende, og på første sal har et noget sammensat udtryk af mindre enheder adskilt af mure eller småbygninger og med tremmewægge foran mindre uderum foran facaderne. Denne uharmoniske facade skyldes måske, at bygningen opstod ved at opføre en ny etage oven på allerede eksisterende pavilloner. Den sydlige længes sydfacade er mere velkomponeret, hvilket fremgår tydeligt af tegningerne, men selv om den er meget autentisk, fremstår den i dag i en slidt tilstand, der betyder, at man let kommer til at opfatte den mere sølle, end den reelt er. Der er dog ingen tvivl om, at disse to længer trods deres kvaliteter ikke er på højde med Albertslund Centrums øvrige bygninger.

Kulturhistorisk værdi

Bygningerne udgør den ene del af afsnit 3, udvidelsen af Albertslund Centrum i 1968. Lige som de øvrige bygninger udgør de den synlige historie om udviklingen af en helt ny by og en visionær kommune, der ville have kvalitet i såvel byplan som bygninger – også selv om de to længer ikke har den samme kvalitet som de øvrige bygninger.

Bygningernes udformning er typisk for 1960'ernes arkitektoniske idealer om lave bygninger med taktfaste, modulære facader opført med tidens nye konstruktions-teknikker og er derfor historiske vidnesbyrd om periodens arkitektur og materialer.

Miljømæssig værdi

Længerne danner facadevægge omkring Bygangen, der er et meget veldefinerede gaderum, der næsten opfattes som en plads, fordi det omkranses af de to tværgående gangbroer; den vestligste af dem er med til at danne en afgrænsning for Bytorvet.

Bygangen leder mod tunnelen til Musikteatret, og de to længer og gangbroerne giver en varieret vej derhen.

Bagsiderne af begge længer vender ud til hver sin parkeringsplads og er med til at understrege hierarkiet i hele bebyggelsen mellem de åbne hovedfacader og de lukkede bagfacader.

Det fremgår af byggesagsarkivet, at de velrenommerede havearkitekter, Ole og Edith Nørgård, har skabt parkeringspladsen mod syd.

Historisk foto fra 1967 set fra Bytorvet med kig mod øst. Tv. ses den nordlige længe ved Bygangen, før der bliver bygget en etage mere på. Det fremgår tydeligt, at området er meget mere åbent end i dag, hvor de to længer ved Bygangen danner en veldefineret gade, der næsten bliver til en plads. Arkivfoto B2563, Lokalthistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

Bytorvet 23 – Arbejderbos kontorhus

Bygningen, der er markeret med rødt på kortet, hører til afsnit 3 med Arbejderbos kontorhus på Bytorvet.

Bygningen er opført som kontorbygning for Arbejderbo i 1968 og er tegnet af arkitekterne Viggo Møller-Jensen og Tyge Arnfred, der var de toneangivende på Fællestegnestuen, som eksisterede 1961-1988 og bl.a. stod bag Albertslund Syd og senere også Albertslund rådhus – Fællestegnestuen omfattede også KABs arkitektafdeling.

Viggo Møller-Jensen, 1907-2003: Egen tegnestue fra 1940 og sammen med Tyge Arnfred fra 1950 indtil tiden i Fællestegnestuen. Har tegnet forskellige bygningstyper, bl.a. højskoler, men især mange gennemtænkte og banebrydende boligbebyggelser, både selvstændigt og i regi af Fællestegnestuen. Var også professor på Kunstakademiets Arkitektskole fra 1955-1977.

Tyge Arnfred, 1919-?: Egen tegnestue fra 1950 sammen med Viggo Møller-Jensen og indtil tiden i Fællestegnestuen. Har tegnet forskellige bygningstyper, bl.a. højskoler, men især mange gennemtænkte og banebrydende boligbebyggelser, både selvstændigt og i regi af Fællestegnestuen. Var også professor på Kunstakademiets Arkitekt-skole fra 1981-1989.

Det oplyses at bruttoetagearealet er beregnet til 2.225 m^2 ; kolonnadens areal er beregnet til 220 m^2 . Grundarealet opgives pr. okt. 65 til 2.795 m^2 , tillægsareal beregnet til 700 m^2 hvorefter udnyttelsesgraden beregnes til 0,8.

Det oplyses at bygningens søjler, dragere og dæk udføres af beton, støbt på stedet, at der udføres brandaltaner af beton, at alle facader er lette facader af træ med indadgående sidehængte vinduer, at tag udføres som paptag på plader.

I øvrigt henvises til kommunens godkendelse af facadeudkast dat. 8.juli 67.

dato

Tyge Arnfred

Viggo Møller-Jensen

Klip fra dokument i Albertslund Kommunes byggesagsarkiv, 14.2.1968. Webblager.dk under adressen Bytorvet 23.

Bygningens nord- og vestfacade set fra altangangen på Bygangen. Bygningen har de samme arkitektoniske træk som de øvrige med taktfaste, modulopdelte facader og vandrette linjer, men er alligevel anderledes ved at have nogenlunde ens facader hele vejen rundt og især ved de udkragede brandaltaner, hvor de meget spinkle værn holdes fast af endnu spinklere lodrette stager.

Den nederste etage mod Bytorvet har oprindeligt haft åbne kolonnader, der efterhånden stort set er blevet inddraget til inderum. Der er kommet glasbaldakin i stedet, men ændringen har fjernet noget af bygningens karakter af at svæve.

Historisk foto, årstal uvist, men fra før 1985, hvor posthusbygningen blev opført. Her kan man se den oprindelige kolonnade mod Bytorvet. Arkivfoto B2579, Lokalhistorisk Samling Albertslund. Fotograf ukendt.

Vest- og sydfacaden med den noget voldsomme brandtrappe i gavlen.

Vinduespartierne i stueetagen er ændret, mens de på de øvrige etager muligvis er oprindelige, men i hvert fald følger det oprindelige facadeskema.

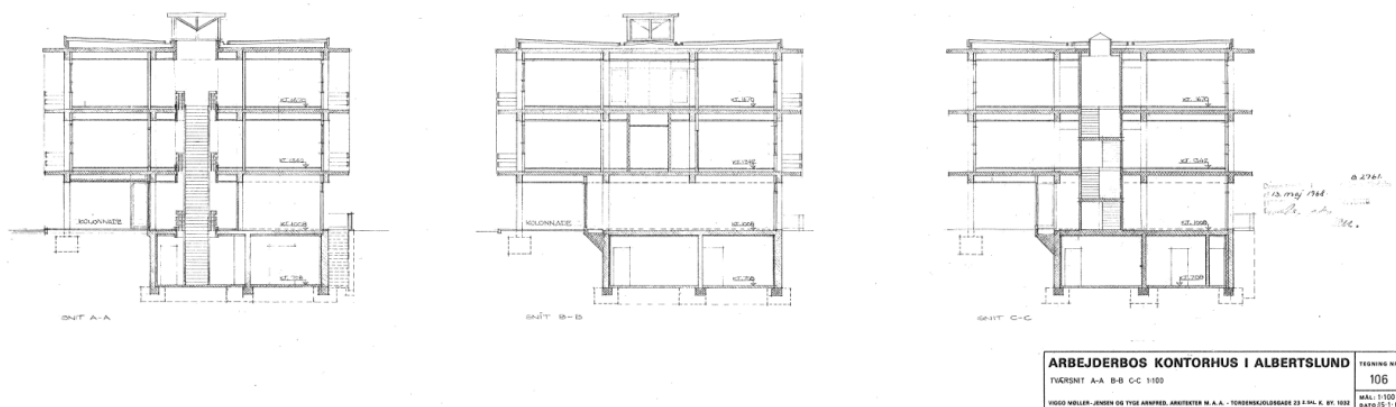

De spinkle værn og de lodrette stager, der holder dem, er meget elegante og giver facaderne et næsten filigranagtigt præg, der spiller godt op til den tunge beton.

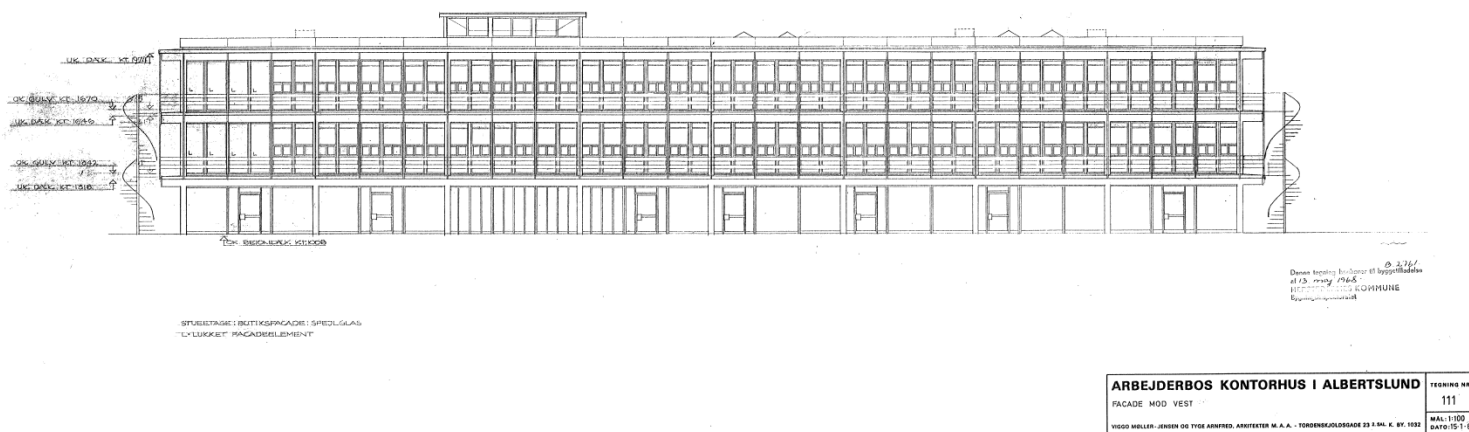

Østfacaden set fra Vognporten (øvr.) og fra parkeringspladsen (ned.) Facaden er stort set mægtig til de øvrige facader, og der er derfor ikke en lige så tydelig forskel på forside og bagside som på de øvrige bygninger i Albertslund Centrum. Der kan derfor ganske let åbnes i facaden, hvis det ønskes.

Tegning fra 1968 i Albertslund Kommunes byggesagsarkiv. Tre tværsnit gennem bygningen – i stueetagen ses kolonnaden. Tegning fra Weblager.dk under adressen Bytorvet 23.

Tegning fra 1968 i Albertslund Kommunes byggesagsarkiv. Facade mod vest, dvs. Bytorvet. Tegning fra Weblager.dk under adressen Bytorvet 23.

Arkitektonisk værdi

Længebygning i tre etager med taktfaste, modulære facader med markante brandaltaner hele vejen rundt, der sammen med spinkle, lodrette stager, der formodentlig holder de vandrette brædder i værnene, giver facaderne et næsten filigranagtigt udtryk. Konstruktionerne er synlige og veksler mellem flader, skiver og søjler med udfyldningsfelter af lette materialer i form af vinduespartier og pladebeklædninger. Søjlerne har været mest synlige, dengang vestfacaden havde integreret en kolonna-

de, som den oprindeligt var forsynet med; den er i dag stort set helt udbygget ved udvidelse af erhvervslokalerne.

Længeformen, det flade tag og brandaltanerne giver bygningen et udpræget vandret udtryk, der får elegant modspil af de lodrette stager.

Facaderne er stort set ens hele vejen rundt, men der er alligevel forskel på for- og bagsider – dette kan dog hurtigt ændres, hvis facaderne åbnes eller lukkes. Bygningen bryder således til dels med de øvrige bygningers tydelige hierarki mellem for- og bagsider, og fremstår i højere grad som en solitær bygning. Gavlen mod syd domineres af en voldsom brandtrappe.

Vinduespartierne i stuetaen er især i vestfacaden ændret til nogle lidt klodsede typer med brede rammer og karme og med en materialekarakter, der ikke matcher den øvrige bygning, mens de øvrige etagers vinduer måske er oprindelige, men i alle tilfælde følger det oprindelige facadeskema.

Kulturhistorisk værdi

Bygningen udgør den ene del af afsnit 3, udvidelsen af Albertslund Centrum i 1968. Lige som de øvrige bygninger udgør bygningen en synlig historie om udviklingen af en helt ny by og en visionær kommune, der ville have kvalitet i såvel byplan som bygninger, her ikke med kommunen selv som bygherre som ved de to foregående bygninger, men med Arbejderbo som bygherre for eget kontorhus. Bygningen fortæller dermed om en etapevis udvikling af Albertslund Centrum, hvor kommunen selv indledte, men derefter lod andre bygherrer fortsætte arbejdet, og hvor Albertslund Centrum må være blevet opfattet som et attraktivt sted at opføre sit kontorhus.

Bygningernes udformning er typisk for 1960'ernes arkitektoniske idealer om forholdsvis lave bygninger med taktfaste, modulære facader opført med tidens nye konstruktionsteknikker og er derfor historiske vidnesbyrd om periodens arkitektur og materialer.

Miljømæssig værdi

Længen danner den ene facadevæg over for posthusbygningen til et meget veldefinerede gaderum, der leder til tunnelen under Nordmarks Allé mod syd til Kanaltorvet – bygningen udgør med sin udprægede længeform et forbindelsesled mellem Bytorvet og Kanaltorvet.

Med sin forskudte placering mellem Bygangen og posthusbygningen er den med til på den ene side at danne afgrænsning for Bytorvet og på den anden sørge for, at denne afgrænsning er forskudt og ikke retvinklet, så der opstår variation i gadebilledet.

Bagsiden vender ud til en parkeringsplads, der har Bygangens sydlænge som den anden facadeafgrænsning. Det fremgår af byggesagsarkivet, at de velrenommerede havearkitekter, Ole og Edith Nørgård, har skabt parkeringspladsen mod syd.

5. Samlet vurdering og konklusion

FX. SAMSPIL MELLEML TOPOGRAFI OG BEBYGGELSESSTRUKTUR / RUMDANNELSE / REMINISCENSER AF HISTORISKE STRUKTURER OG BYGNINGER / RUMLIGT ARTIKULEREDE BRUD / FORSKELLE OG SAMMENHÆNGE

Det undersøgte område er på både anlægs- og bygningsniveau af høj kvalitet såvel historisk som arkitektonisk.

Albertslund Centrum har kulturhistorisk værdi af flere årsager. Albertslund Centrum er sammen med Albertslund Syd første del af den nye by, Albertslund, der blev opført på bar mark på den tidligere gård, Albertslunds, jorder. Albertslund Centrum var den nye bys handelsmæssige centrum i tæt kontakt med kulturliv og kommunens forvaltning på rådhuset og vidner om en visionær kommune, der med den nye by ville bygge nyt af høj kvalitet for de mange nye borgere – det er en interessant kommunal historie og en del af udviklingen som et bidrag til udviklingen af velfærdssamfundet. Endvidere er Albertslund Centrum et af de allerførste butikscentre/indkøbscentre i Danmark.

Albertslund Centrum er også både historisk og arkitektonisk et tydeligt barn af sin tid med 1960'ernes nye måder at bygge på. Mange opfatter 1960'ernes modulbyggeri som ensformigt, betonen som trist og skalaen som alt for stor – men i Albertslund Centrum bliver det modsatte bevist. Den modulinddelte byplan byder på rig variation, de taktfaste bygninger er trods de faste moduler forskellige, skalaen er menneskelig (maks. fire etager og med synlige konstruktioner, så man kan forholde sig til etagehøjderne), og betonen har, fordi den er støbt in situ, en levende overflade med aftryk efter forskallingsbrædderne.

På baggrund af den topografiske, historiske og arkitektoniske undersøgelse og vurderingen af de enkelte bygninger er de bærende bevaringsværdier for Albertslund Centrum følgende (uprioriteret rækkefølge):

På byniveau:

- 1960'ernes byggeri er Albertslunds vigtigste bygningsmæssige identitet
- Albertslund Centrum er del af en planlagt by, der ses i gridnettet, trafiksystemet og bygningernes homogenitet
- Udvikling i etaper, der har resulteret i forskellige bygninger, men som i kraft af de samme arkitektoniske idealer indgår i en harmonisk helhed
- Albertslund Centrum er lav – det er netop det, der kendetegner valget om udbygningen af Albertslund i 1960'erne frem for andre steder
- Trafiksepareringen – er et kulturhistorisk vigtigt træk, men også meget vigtigt som byarkitektonisk træk, der giver en lang række varierede oplevelser af området i samspillet mellem de forskellige niveauer
- De delvist kunstigt skabte niveauforskelle er med til at skabe en tydelig afgrænsning af det samlede område, hvor Albertslund Centrum ligger forsænket og med

sine bagsider (nogle i kun én etage), der vender udad, skaber en fornemmelse af 'bymur'

- Anlæggets overordnede retvinklede struktur, der trods det stramme modul har stor variation i byplanen i kraft af forskydninger og knækkede linjer og kig – som i en ældre, selvgroet by
- Skalaen er menneskelig – bygningshøjder, etagehøjder, modulernes størrelse og afstand, gadernes bredde, torvenes areal
- En tæt bymæssig bebyggelse med forholdsvis smalle gader og smøger og veldefinerede torve
- Bymæssige kontraster i vekslen mellem gader/smøger/tunneler og åbne torve og områder
- Fysiske og visuelle forbindelser i kraft af kolonnader, gangbroer, altangange, trapper, tunneler, porte, gader og smøger – herunder indendørs gågade
- Varmeværkets/forbrændingens skorstene som markant fixpunkt
- Forskellige delområder med hver deres karakter og lokale fixpunkt
- Rådhusøen med Musikteatrets scenetårn som fixpunkt; en åben flade, der samler bygningerne omkring
- Kanalen med kampanilen som fixpunkt; et markant øst-vestgående strøg, der binder Albertslund Centrum sammen med Albertslund Syd
- Beplantning i områdets grænser – træer, plantebælter, græsklædte rabatter
- Beplantning internt i Albertslund Centrum – bidrager med organiske former mod det modulære, men er geometrisk og præcist placeret
- Detaljer i området, som ikke er de vigtigste bærende værdier, men som er med til at skabe historisk tyngde, et varieret og oplevelsesrigt miljø og en autentisk stedsspecifik stemning: skulpturer, vægreliéffer og øvrig kunst og i høj grad de kugleformede gadelamper.

På overordnet bygningsniveau (for mere detaljerede beskrivelser af de enkelte bygninger, se fra s. 88):

- Taktfaste, modulopbyggede facader
- Synlige konstruktioner sat sammen af enkeltdele (søjler, dæk, vægskiver) – det er en del af det arkitektoniske udtryk
- Facadeudfyldning af lette materialer (glas, træ)
- Vandrette linjer – lave bygninger, flade tage, udhæng, værn, vinduesformater

- Længebygninger, dvs. lange og forholdsvis smalle bygningskroppe
- Lavt byggeri i menneskelig skala (1-4 etager, moduler i normal etagehøjde, Albertslund valgte at bygge lavt frem for højt)
- Variation i bygningerne – rytme skifter i modulerne, lodrette søjler veksler med vandrette udhæng, dybe arkader veksler med udkragninger, gangbroer, forskellige bygningshøjder
- Det gennemgående motiv med tydelige hierarkier imellem bygningernes for- og bagsider
- Kolonnader eller gangbroer/altangange
- Åbne stueetager med butikker e.l. – dvs. der er liv i gadeniveau, selv om der evt. er boliger i etagerne længere oppe
- Levende overfladekarakter i kraft af beton støbt in situ med aftryk af forskalingsbrædder og visse steder rustikke brædder
- Alle de omfattede enkeltbygninger er bevaringsværdige, selv om de ikke er det på helt samme niveau – de to længer langs Bygangen er af lavere arkitektonisk kvalitet, men er stadig en vigtig del af Albertslund Centrum både historisk, arkitektonisk og miljømæssigt; det er vigtigt for bystrukturen, at der ligger to lave længer netop der.

6. Sårbarhed

FX. FORFALD / ÆNDRING AF ARKITEKTUR OG BYGGESKIK / BYUDVIKLING OG OMDANNELSE / VEJE OG TEKNISKE ANLÆG / TERRÆNÆNDRINGER

Albertslund Centrum som helhed

Anlægget er som helhed sårbart over for:

- Nybyggeri i volumen, der ikke passer til området. De eksisterende bygninger er lave og overvejende længeformede. Højere bygninger risikerer at ødelægge denne særlige karakter i bebyggelsen og overdøve de oprindelige bygninger
- Tilbygninger der slører bygningernes længeformer eller lægges oven på de eksisterende bygninger, så de bliver for høje; det har betydning for den enkelte bygning, men også for helheden
- Nybyggeri/tilbygninger der i materialekarakter og arkitektoniske principper ikke forholder sig til det nuværende byggeri
- Blokering af stiforbindelser og kig mellem og internt i delområderne, f.eks. ved for store nye bygninger/bebyggelser, der blokerer fysisk og visuelt
- Fældning af eksisterende træer og beplantning – ikke blot bidrager det til et grønt område, men også til at understrege sigtelinjer, forbindelser og afgrænsninger
- For meget byinventar (plantekummer, bænke, legeredskaber o.l.), der vil sløre de velproportionerede byrum.

De enkelte bygninger

De enkelte bygninger er sårbare over for:

- At blive revet ned
- At få tilbygninger, der i form, størrelse, volumen og materialer tager magten fra dem og ødelægger hierarkiet og/eller arkitekturen (såvel facader som hovedformer f.eks. den lave længeform)
- At blive bygget for voldsomt om, så de kommer til at ligne nyopførte bygninger og dermed mister detaljer, materiale- og overfladekarakter
- At blive renoveret uden forståelse for 1960'er-arkitekturens karakteristika

7. anbefalinger

FX. RESTAURERING ELLER OMDANNELSE AF BYGNINGER OG BEBYGGEDE STRUKTURER / UDPEGNING AF KULTURMILJØ / LOKALPLANLÆGNING / ETABLERING AF BEVARINGSFORENING ELLER BYGNINGS- FORBEDRINGSUDVALG / BEHOV FOR STILBLADE, FORMIDLING TIL EJERE / OFFENTLIG ADGANG

Nedenstående punkter er en kortfattet opsamling af rapportens pointer, der udelukkende omhandler *bevaringsværdier* og kun forholder sig til de bygninger og den bystruktur, der *eksisterer* på registreringstidspunktet, og som derfor, som tidligere nævnt, ikke forholder sig til igangværende eller fremtidige planer for området (s. 12-13).

Den vigtigste overordnede anbefaling er at passe godt på de mange værdier, der er bevaret i såvel de enkelte bygninger som i den samlede helhed, der udgør et meget autentisk miljø fra 1960'erne.

- Albertslund Centrum har både som bebyggelse og i de enkelte bygninger en stærk struktur i den modulopbyggede plan og arkitektur. Så længe de overordnede træk overholdes, kan der godt foretages ændringer på såvel by- som bygningsniveau. Der gives ikke nogen opskrift på, hvordan dette kan ske – det afhænger af det enkelte projekt
- De undersøgte bygninger bør bevares, også længerne omkring Bygangen, selv om de ikke i arkitektur og materialer er på højde med de øvrige – de er en del af Albertslund Centrums kulturhistorie og er vigtige i bybilledet, hvor de danner facadevægge; og så er det som regel bæredygtigt at bevare frem for at rive ned
- Overvej åbning af bagfacader, der kan skabe mere byliv (Albertslund Centrum, Musikteatret, Føtex), uden at det går ud over hierarkiet mellem for- og bagsider. Bygangens nordlige langes gavl mod vest kunne også trænge til en bearbejdning – den fremstår noget massiv og uharmonisk
- Styrk gennemgange, forbindelser og 'hængsler' – både visuelt og fysisk
- Undersøg Musikteatret og området omkring – kan det blive et stærkere hængsel
- Undersøg muligheden for at supplere køreveje med fodgængerareal – dvs. en både-og-løsning
- Byg videre i samme skala, dvs. 1-4 etager
- Skal der bygges højere, så læg om muligt bygningerne et andet sted, f.eks. ved delområde 4
- Hvis der skal bygges nyt inden for Albertslund Centrums område, så stil krav til placering, volumen, skala, facadeudtryk og materiale- og overfladekarakter. Det kan være ødelæggende for bevaringsværdierne, hvis der opføres højt eller på anden vis dominerende byggeri, lige som en helt fremmed materialekarakter vil være forstyrrende for helheden (f.eks. på posthusgrunden – posthusbygningen er ikke omfattet af registreringen af enkeltbygninger, men er med i vurderingen af den bebyggede struktur, hvor dens skala, placering, modulære facader og ma-

terialekarakter er en vigtig del af helheden). Skal der bebygges yderligere, kan det f.eks. ske på parkeringspladsen mod nordøst ved Vognporten, såfremt der kan findes parkering et andet sted

- Lad modulsystemet være inspiration for evt. nybyggeri – synlig konstruktion, taktfast, menneskelig skala, vandret, spil mellem åbent og lukket/let og tungt
- Lad den modulære byplan med forskudte bygninger være inspiration ved byudvidelser
- Brug skorstenene aktivt som fixpunkt frem for at bygge i højden for at skabe synlighed
- Arbejd ved nybyggeri med en funktionsfordeling lige som de eksisterende bygninger, der har handel, service eller offentlige funktioner i stueetagen – det skaber liv i gadebilledet
- Brug trækket med kolonnader som inspiration – evt. genskab kolonnaden i Arbejderbos kontorhus
- Bevar de rustikke overflader – evt. kan de styrkes, hvis maling fjernes, eller i alle tilfælde, at overfladerne ikke males gentagne gange, så strukturen udviskes
- Overvej ved renovering og evt. nybyggeri at spille på bebyggelsen og bygningerne som 'retro', hvor former, materialer og farver dyrkes som et positivt minde om en nær fortid – jf. amplificeret autenticitet omtalt på s. 6
- Bevar områdets grønne præg i grænser og diverse beplantning internt i Albertslund Centrum
- Bevar kuglelamperne.